N:o 9.

Ank. till Riksd. kansli den 26 mars 1895, kl. 1 e. m.

Utlåtande, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

(2:dra U. A.)

Ordinarie anslag.

Kongl. biblioteket.

1:o) I den till Riksdagen den 15 januari innevarande år aflåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behof har Kongl. Maj:t under åttonde hufvudtiteln föreslagit, att en förhöjning i det till kongl. biblioteket anvisade anslag för böckers inköp och inbindning måtte beviljas med 15,000 kronor. *Ang. höjning af anslaget till böckers inköp och bindning.* [1.]

Till det vid propositionen fogade statsrådsprotokoll öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1895 har föredragande departementschefen till en början erinrat derom, att uti skrifvelse den 28 augusti 1882 dåvarande öfverbibliotekarien G. E. Klemming hos Kongl. Maj:t gjort framställning om förhöjning af kongl. bibliotekets anslag till böckers inköp och bindning. I sådant afseende hade anförts, att enligt gällande reglemente kongl. biblioteket såsom nationalbibliotek vore ämnadt att innehålla en, så vidt

möjligt, fullständig samling af svensk litteratur och derjemte de vigtigaste alstren af främmande länders vetenskapliga och litterära verksamhet. Till området af bibliotekets inköp hörde således den äldre svenska litteratur, som ännu der saknades, den utom Sveriges nuvarande gränser tryckta svenska litteraturen, hvilken i Finland och Nordamerika vore af betydande omfång, allt hvad i utlandet utgåfves om Sverige, af svenskar eller i öfversättning från svenskan, samt slutligen handskrifter, hvilka kompletterade den för svensk historia, biografi och litteratur värdefulla handskriftsamlingen. Derjemte borde biblioteket tillegna sig det förnämsta af brödrafolkens litteratur och tillhandahålla de vigtigaste af de arbeten, som funnes tillgängliga på andra länders bokmarknad, för att såmedelst inom sitt område främja möjligheten för vårt land att deltaga i de öfriga folkens stora kultursträfvanden. Enligt öfverbibliotekarien Klemmings förmenande vore de minsta belopp, kongl. biblioteket behöfde för ifrågavarande ändamål, 30,000 kronor till bokinköp och 10,000 kronor till inbindning.

Vid detta ärendes föredragning inför Kongl. Maj:t hade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet yttrat, bland annat, att då de medel, hvaröfver kongl. biblioteket egde att förfoga till inköp och inbindning af böcker, icke svarade mot den utveckling, som på vetenskapernas och litteraturens område vid den tiden försigginge, och mot de stegrade anspråk, som i våra dagar ställdes på ett nationalbibliotek, en förhöjning i bibliotekets anslag väl syntes önskvärd, men att departementschefen, i betraktande af de mångfaldiga och stora anspråk, som ställdes på statsverket för den allmänna bildningens alltmer växande behof, ansåge sig icke kunna föreslå ett så stort anslagsbelopp, som af öfverbibliotekarien Klemming ifrågasatts. Af detta skäl och då en fördelning af anslaget i två delar, den ena för inköp och den andra för inbindning af böcker, lämpligast syntes böra göras af öfverbibliotekarien sjelf efter förefallande omständigheter under hvarje år, hade departementschefen tillstyrkt att hos Riksdagen måtte äskas en förhöjning i det till kongl. biblioteket då anvisade anslag för böckers inköp och inbindning, 18,000 kronor, med allenast 7,000 kronor, eller till 25,000 kronor. Ett i öfverensstämmelse härmed af Kongl. Maj:t hos 1883 års Riksdag framställdt förslag blef af Riksdagen bifallet, hvadan omförmälda anslag från och med år 1884 utgått med 25,000 kronor.

I skrifvelse den 29 september 1894 hade, enligt hvad departementschefen härefter anmält, nuvarande öfverbibliotekarien, med åberopande af motiveringen i öfverbibliotekarien Klemmings nyssnämnda skrifvelse, anfört, hurusom under de tolf år, som förflutit från aflåtandet af denna

skrifvelse, svårigheterna för kongl. biblioteket att med för handen varande anslag för böckers inköp och inbindning fylla det behof, som dermed skulle tillgodoses, i hög grad ökats. Litteraturens tillväxt hade hållit jemna steg med den snabba utvecklingen på alla andra områden, och i sammanhang härmed hade det blifvit allt omöjligare att inom de litteraturfack, hvilka det ålåge kongl. bibtioteket att företrädesvis komplettera, anskaffa de verk, som vore mest utmärkande för vetenskapens och litteraturens nyare ståndpunkt. Medan sålunda allt större luckor uppstode inom dessa fack, stege allmänhetens anspråk att genom kongl. biblioteket få sina bildningsintressen tillgodosedda. Detta framginge tydligt deraf, att, under det år 1882 endast 27,419 volymer framtagits till allmänhetens begagnande och 6,153 volymer utlånats till användning i hemmen, motsvarande tal för år 1893 stigit till 69,495 och 10,347. Af öfverbibliotekariens årsberättelse för år 1893 inhemtades, hurusom vid 1894 års början förefunnits en till omkring 3,000 kronor uppgående obetald rest å de under år 1892 genom firman Samson & Wallin gjorda bokinköpen, hvarjemte då varit obetaldt hela det inköp, som kongl. biblioteket år 1893 gjort hos denna firma, genom hvilken det hufvudsakliga utländska bokinköpet förmedlades. I bokbindningen hade af brist på medel inskränkningar måst vidtagas, så att kostnaden för år 1893 stannat vid 6,524 kronor 46 öre mot 8,272 kronor 99 öre under närmast föregående år. Denna nödtvungna inskränkning af bokbindningen måste, om den år efter år upprepades, blifva i hög grad skadlig för de obundna böckernas bestånd. Det svenska årstrycket vore sedan många år till öfvervägande del obundet, och de obundna arbetena å utländska afdelningen beräknades uppgå till minst 20 procent af hela volymantalet, fastän årligen bundits så långt tillgångarna medgifvit, med iakttagande af nödig sparsamhet i afseende på band. En dyrare post vid inbindningen utgjordes af den under de två sista decennierna så hastigt tillväxande svenska tidningslitteraturen, hvilken på grund af det merendels särdeles stora formatet kräfde i medeltal 8 kronor 50 öre per band. Att i obundet skick förvara dessa tidningsårgångar, i hvilka så mycket vigtigt material för framtida studium funnes nedlagdt, vore ogörligt med hänsyn till brukbarheten och papperets beskaffenhet. För att inbindningen icke måtte till böckernas skada allt för mycket inskränkas, borde minst 10,000 kronor årligen för densamma användas. Att till förmån för bindningen sålunda inskränka inköpssumman, vore icke förenligt med kongl. bibliotekets uppgift att uppköpa svenskt tryck från utlandet och i biblioteket obefintliga äldre svenska tryckalster äfvensom Sverige rörande handskrifter samt att följa med i den ständigt växande utländska bok-

marknaden, såväl den moderna som den antiqvariska, inom området för de kunskapsgrenar, hvilka i kongl. biblioteket vore representerade. Bland dessa inginge de särdeles dyrbara publikationerna inom facken skön konst, fornkunskap, geografi och resor. På grund häraf hade öfverbibliotekarien nu anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta proposition om höjande af kongl. bibliotekets anslag till böckers inköp och inbindning från 25,000 kronor till 40,000 kronor.

Med åberopande af hvad öfverbibliotekarien sålunda anfört rörande behofvet af ökade medel för ifrågavarande ändamål, har departementschefen, som ansett det i sådant hänseende föreslagna belopp icke gifva anledning till anmärkning, hemstält, att Kongl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra den framställning, som ofvan angifvits.

I sammanhang med nu omförmälda fråga har utskottet ansett sig böra jemväl taga under öfvervägande Kongl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om förhöjning med 12,000 kronor i det till Upsala universitets bibliotek för närvarande utgående årsanslaget af 15,000 kronor.

I detta ämne meddelas i förenämnda statsrådsprotokoll, att kanslern för rikets universitet, hvilken med skrifvelse den 29 september 1894 till Kongl. Maj:t öfverlemnat det större akademiska konsistoriets i Upsala framställning om åtskilliga universitetets behof, för hvilkas afhjelpande anhållits, att anslag måtte af Riksdagen utverkas, dervid, lika med konsistorium, såsom i högsta grad angeläget framhållit behofvet af förhöjning i årsanslaget för universitetsbiblioteket. Till stöd härför hade åberopats de anföranden och den motivering, som de särskilda fakulteterna och universitetsbibliotekarien i ärendet afgifvit.

Enligt hvad bibliotekarien i sitt utlåtande meddelat, framginge af fakulteternas betänkanden i frågan, bland annat, att utaf den summa, som under de senare åren kunnat årligen användas till inköp af litteratur, komme på arbeten, tillhörande de särskilda fakulteternas områden, följande belopp: för den teologiska omkring 500 kronor, för den juridiska 700 à 800 kronor, för den medicinska vid pass 1,300 kronor, och för filosofiska fakulteten, hvilken omfattade en sådan mängd olika vetenskaper, något öfver 6,000 kronor; att, ehuru största delen af dessa belopp, hvad de tre förstnämnda fakulteterna beträffade, åtgått till anskaffande af vetenskapliga tidskrifter, sådana dock ingalunda funnits att tillgå i tillräckligt antal; att i detta afseende särskildt medicinska fakulteten erinrat, hurusom antalet medicinska tidskrifter, som kunnat af

biblioteket tillhandahållas, utgjorde betydligt mindre än hälften af de i Karolinska institutets bibliotek tillgängliga; samt att de belopp, som ansetts erforderliga utöfver hvad förut kunnat påräknas, upptagits för teologiska fakulteten till 490 kronor, för den juridiska till 1,200 kronor, för den medicinska till 3,000 kronor och för den filosofiska till 6,000 kronor.

En blick på bibliotekets utgifter för bokinköp syntes, enligt hvad bibliotekarien vidare anfört, visa, att biblioteket i detta afseende vore alldeles efter sin tid och ingalunda förmådde fylla sin uppgift. Sammanlagda utgiften för bokinköp under år 1892 hade varit 9,767 kronor, hvaraf de ofvan fakultetsvis anförda utgifterna representerade 8,737 kronor, och utgifterna för fack, som ej borde föras till viss fakultet, såsom bibliografi, litteraturhistoria, litterära tidskrifter, polygrafer och allmänna akter, utgjort 1,030 kronor. Året derpå hade för bokinköp utgifvits endast 9,078 kronor, emedan det varit att frukta, att, derest ej reduktioner gjordes, der så möjligt vore, institutionens konto skulle komma att vid årets slut utvisa brist. Häri hade man ej misstagit sig, ty vid räkenskapernas afslutande hade visat sig, att, äfven med ofvannämnda starka indragning å bokinköpet, dock en brist uppstått å 254 kronor. Orsaken härtill låge å ena sidan deri, att bibliotekets extra inkomster, såsom till en stor del beroende af spanmålsprisen och studentantalet, vore stadda i nedgående, å den andra sidan deri, att utgifterna för uppvärmningen af de genom ombyggnaden i stor utsträckning vidgade lokalerna växt så mycket öfver det under de gamla förhållandena bestämda anslaget, att man måste af bibliotekets öfriga medel tillgripa omkring 800 kronor årligen för att betäcka bristen.

Det kunde derför betraktas som säkert, att biblioteket hädanefter icke kunde för inköp af nya böcker, af fortsättningar å påbegynta arbeten och af tidskrifter disponera mer än 9,000 kronor utan att brist uppstode. Otillräckligheten af ett dylikt belopp borde springa en hvar i ögonen. Man behöfde blott besinna, att om denna summa uppdelades på de särskilda vetenskaper, som vid universitetet representerades, så fölle på hvar och en ett vida mindre belopp än det, som den enskilde vetenskapsmannen i regeln använde på förökande af sin boksamling.

Det kunde måhända förefalla underligt, att, då biblioteket egde ett årsanslag af staten af 15,000 kronor, det icke skulle kunna använda mer än 9,000 kronor till bokinköp. Men biblioteket hade ock att bestrida en mängd andra oundvikliga utgifter. Så hade det under år 1893 utgifvit för bokbindning 6,120, för materiel och arbetshjelp 2,841, för uppvärmning 2,708, för vatten 100 kronor. Utgiften för bindning hade

visserligen detta år varit ovanligt stor, men att döma af föregående års erfarenhet, syntes den ej kunna för framtiden hållas lägre än 5,000 kronor årligen. Att denna post vid universitetsbiblioteket stege till så hög siffra, jemförd med bokinköpet, berodde derpå, att man hade att binda ej blott hvad som inköptes, utan det flerdubbelt större antal, som representerades af den årliga leveransen från de svenska tryckerierna, och af den genom byte och donationer inflytande bokmassan, hvilken senares volymsiffra år 1892 varit tre gånger och år 1893 fyra gånger så stor som antalet inköpta böcker. Kostnaden för uppvärmningen hade, såsom förut nämnts, stigit betydligt och borde hädanefter i medeltal beräknas till 2,500 kronor årligen; och för materiel, expenser och arbetshjelp, hvilkas siffror kunde vexla för olika år, vore nödigt att reservera minst 2,700 kronor, som i det närmaste utgjorde medeltalssiffran för de sista fem åren.

Visserligen hade biblioteket dessutom tillgångar, framgående dels ur donationsräntor, dels ur vissa till detsamma ingående afgifter vid universitetet, men dessa tillgångar, hvilkas sammanlagda belopp aldrig varit stort, hotade nu att ej obetydligt nedgå dels genom spanmålsprisets sjunkande, dels genom det minskade studentantalet. För de fem åren 1889—93 hade deras belopp varit 2,333, 2,336, 2,072, 2,554, 2,067 kronor. Af dessa tillgångar kunde dock intet användas till bokinköp, då, såsom af det ofvan meddelade syntes, de ej ens försloge till gäldande af de årliga utgifterna för materiel, expenser och arbetshjelp, utgifter, som vid ett stort och lifskraftigt bibliotek vore oundvikliga och med dettas vidgade verksamhet oupphörligt stegrades. För detta ändamål egde universitetsbiblioteket ej något statsanslag, utan måste tillgripa sina extra inkomster, under det att kongl. biblioteket härför disponerade ett särskildt anslag. Slutresultatet blefve derför, att universitetsbiblioteket äfven med största hushållning, och den hade visserligen med stränghet iakttagits, icke kunde för bokinköpet för framtiden använda mer än 9,000 kronor, och att det förknappningssystem, som genom många år konseqvent tillämpats, måste fortfara, till dess statsmagterna trädde emellan.

En af orsakerna, hvarför, äfven om anslaget vid en viss aflägsen tid kunde anses på ett ej alltför otillfredsställande sätt uppfylla sitt ändamål, dock under tidens fortgång afståndet mellan tillgångar och behof måste allt skarpare göra sig gällande, vore att söka i den vetenskapliga produktionens oupphörligt stegrade tillväxt. Men härtill kunde läggas äfven andra orsaker. Priset å bokmarknadens produkter hade småningom och ej obetydligt stigit i allmänhet, men i ovanlig grad för de medicinska och naturhistoriska större verken, hvilka i regeln försåges och

äfven måste vara försedda med plancher. Kostnaden för böckers inbindning hade ock, trots att man här sökt iakttaga den största möjliga enkelhet, visat en oroande tillväxt, hvarigenom ytterligare minskning blifvit nödig i de medel, som afsåges för bokinköp.

Förutom nu anförda orsaker till bokanslagets minskade köpkraft funnes ännu en, härledande sig ur universitetets egen utveckling och stegrade lif. Man måste ihågkomma, att sedan år 1851 det påräkneliga anslaget (då omkring 12,000 kronor, deraf 10,200 kronor statsanslag) förblifvit oförändradt i trettio år, och när det för tretton år sedan förhöjdes (statsanslaget ökades då med 4,800 kronor), hade dervid sedan fått förblifva, under det att de ordinarie lärostolarne på dessa fyrtio år växt med 50 procent, och en helt ny klass af e. o. professorer tillkommit. Lade man härtill det starkt ökade antalet af docenter och den vetenskapliga rigtning, som studierna tagit, hvarom de talrika afhandlingarna vittnade, kunde man förstå, att de fordringar, som nu ställdes på biblioteket, vore mångdubbelt större, än hvad fallet varit för fyrtio år sedan. Detta bekräftades med full tydlighet af det, som de statistiska uppgifterna gåfve vid handen om bibliotekets starkt ökade användning på sista tiden. Hemlånens antal hade under de senare åren utvisat ett oupphörligt stigande, hvilket tydligen vittnade om bibliotekets ökade betydelse för studierna. Från 6,106 volymer år 1888 hade hemlånen växt till 10,138 år 1893, eller med 66 procent på sex år. Och siffran skulle varit många tusental större, om biblioteket varit i stånd att anskaffa, hvad lärare och studenter derstädes förgäfves efterfrågat. Så glädjande denna tillökning i hemlånens antal vore, trädde den dock i skuggan för den lifliga verksamhet, som utvecklats i den om sommaren 1890 öppnade läsesalen. Före denna tid, då läsesal alldeles saknades, inhyste man visserligen dagligen några besökande, der plats kunde beredas, men huru oerhördt förhållandena förändrats sedan dess, visade sig deraf, att läsesalen år 1892 begagnats af 4,181 personer, för hvilkas räkning 45,724 volymer, deraf 3,690 handskrifter, utlemnats. År 1893 hade siffran af volymer, utlemnade i läsesalen, sjunkit till 34,934, men detta utvisade långt ifrån någon minskning i dess användning, såsom syntes redan deraf, att antalet af derstädes arbetande personer samtidigt växt från 4,181 till 4,493. Förklaringen låge deri, att det i läsesalen uppstälda referensbiblioteket, som de besökande finge sjelfva direkt använda, i betydlig grad utvidgats med just sådana arbeten, som ofta efterfrågats. Emellertid syntes dylika siffror föra ett talande språk, ty de vittnade, huru ojemförligt mycket mera än förr biblioteket toges i anspråk, men

ock att dess förmåga att gå de arbetandes behof till mötes måste och förtjenade att utvecklas.

Beträffande storleken af det nya anslag för bokinköp och bindning, som måste anses erforderligt för att biblioteket skulle kunna uppfylla sin bestämmelse, hade bibliotekarien erinrat om förut omnämnda, af fakulteterna uppgifna belopp, hvilka bibliotekarien funnit så måttligt tilltagna, att de endast kunde anses någerlunda motsvara behofvet. Summan af dessa belopp utgjorde 10,690 kronor. Om härtill lades den nödiga förhöjningen för alla de bokfack, hvilka ej kunde föras till någon viss fakultet, äfvensom för handskriftsinköp — i hvilket afseende biblioteket, som dock egde den största handskriftsamling i Sverige, tyvärr hittills måst, ofta till stor förlust för vetenskapen och fosterlandets historia, låta gå sig ur händerna tillfället att äfven för relativt obetydliga belopp rädda högst värdefulla saker — och om slutligen hänsyn toges dertill, att disponibla medel för inköp sedan år 1893 minskats med 700 kronor, syntes totalsumman af det nya anslag, hvilket måste betraktas som oundgängligen erforderligt, böra beräknas till 12,000 kronor.

Denna förhöjning kunde väl vid första påseendet synas betydlig, men frågan vore ej, om ökningen i sig syntes ovanligt stor, utan om den funnes erforderlig och således berättigad. Att den nu framträdde så stor, hade ej minst sin grund deri, att man så länge stått stilla. 1851 års anslag hade nemligen förblifvit oförändradt i trettio år, och den derefter beviljade förhöjningen, i hvilken förändring sedan ej skett, hade både erkänts som provisorisk och äfven från första stund befunnits otillräcklig.

En jemförelse med hvad inom vårt land på senare tider begärts och beviljats för motsvarande institutioner syntes visa, att anspråken ingalunda vore för högt stälda. Medicinska fakulteten och Karolinska institutet hade samma uppgift att fylla; det senare hade för sitt bibliotek ett särskildt årligt anslag af 4,000 kronor. Kongl. biblioteket, som äfven förut varit bättre tillgodosedt än universitetsbiblioteket, åtnjöte sedan 1883 ett årsanslag, som med 10,000 kronor öfverstege det senares. Detta anslag hade likväl befunnits otillräckligt och tarfvade en betydlig förhöjning.

Det syntes dock ej kunna bestridas, att biblioteket vid rikets första universitet hade fullt ut så stora förbindelser att fylla som det kongl. biblioteket. Den publik, som det betjenade, bedrefve nästan utan undantag vetenskapliga studier och måste derför på institutionen ställa kraf af vida mer omfattande art än de, som i regeln förekomme vid kongl. biblioteket. Af vetenskapliga tidskrifter, hvilka för det vetenskapliga

studiet egde en så ingripande betydelse, syntes vid universitetsbiblioteket ett vida större antal vara behöfligt än i Stockholm, ehuru förhållandet nu vore omvändt. Tyngst borde dock i vågskålen falla det ofta förbisedda sakförhållandet, att kongl. biblioteket vore befriadt från skyldigheten att köpa verk inom de talrika naturvetenskaperna och inom medicinen, hvilka arbeten vore de dyraste af alla och som vid universitetet naturligen i stor omfattning studerades och derför ej finge i dess bibliotek saknas. Man finge ej heller alldeles lemna ur sigte de betänkliga luckor i bokförrådet, som uppstått genom anslagens otillräcklighet, ett förhållande, som icke kunde vara för något bibliotek likgiltigt, men särskildt betydde mycket vid ett universitet, der vetenskapens *historia* alltid måste studeras och således åtminstone dess förnämsta produkter ej borde för sammanhanget saknas.

Af hvad sålunda anförts har departementschefen funnit till fullo ådagalagdt, att ifrågavarande bibliotek är i största behof af ökadt anslag, och har departementschefen ansett det begärda beloppet ingalunda vara för högt beräknadt.

Beträffande såväl sistnämnda bibliotek som kongl. biblioteket finner utskottet de till statsrådsprotokollet anförda omständigheter nogsamt visa, att de medel, hvaröfver dessa bibliotek hittills kunnat förfoga för böckers inköp och bindning, ej äro tillräckliga för ett rätt tillgodoseende af de med biblioteken afsedda ändamål. Så betydliga förhöjningar af statsanslagen, som nu äskats, anser utskottet dock icke vara af behofvet påkallade. I detta afseende torde hänsyn böra tagas dertill, att uppgiften för ifrågavarande statsbibliotek i väsentlig mån underlättas genom de mångfaldiga, för forskare tillgängliga fackbibliotek, som för närvarande underhållas ej mindre i Stockholm än i Upsala; och i fråga om universitetsbiblioteket i sistnämnda stad har utskottet velat särskildt påpeka, att de i Upsala inrättade universitetsseminarierna för inköp af böcker åtnjuta årligt statsanslag till ganska afsevärdt belopp. Då genom tillbörlig hänsyn till berörda boksamlingar och deras årliga förvärf bokinköpen vid ifrågavarande statsbibliotek kunna i flera fall begränsas, föreställer sig utskottet, att utgifterna för detta ändamål icke behöfva stiga till så höga belopp, som i de gjorda framställningarna beräknats. Hvad angår kostnaderna för bokbindning, hvartill, enligt de i statsrådsprotokollet lemnade uppgifter, betydliga belopp ansetts erforderliga, har utskottet jemväl tänkt sig möjligheten af en nedsättning. Särskildt beträffande tidningslitteraturen, hvars bindning, enligt hvad öfverbibliotekarien upplyst, visat sig synnerligen kostsam, förefaller det knappast behöfligt, att vid hvart och ett af de tre offentliga bibliotek,

till hvilka exemplar af allt svenskt årstryck författningsenligt öfverlemnas, samtliga svenska tidningar skola i bundet skick förvaras. Äfven beträffande bindningen af en del af det svenska årstrycket i öfrigt torde utan synnerlig olägenhet någon inskränkning kunna göras. I sammanhang härmed vill utskottet ej underlåta att fästa uppmärksamheten på, att äfven de offentliga bibliotekens skyldighet att förvara särskildt tidningslitteraturen synes böra kunna begränsas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har utskottet ansett sig böra föreslå, att förhöjningarna i omförmälda anslag till kongl. biblioteket och Upsala universitets bibliotek bestämmas till 9,000 kronor för hvartdera.

Under förevarande punkt hemställer utskottet alltså,

att Kongl. Maj:ts framställning må på det sätt af Riksdagen bifallas, att det till kongl. biblioteket anvisade anslag för böckers inköp och inbindning höjes med 9,000 kronor, eller från 25,000 kronor till 34,000 kronor.

Vid bifall härtill kommer det i riksstaten uppförda anslaget till kongl. biblioteket, nu 64,200 kronor, att ökas till 73,200 kronor.

Domkapitlens expeditioner.

Ang. höjning af anslaget till domkapitlens expeditioner m. m. [2.]

2:o) Kongl. Maj:t har föreslagit, att Riksdagen måtte, med gillande af hvad i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1895 hemstälts rörande konsistorieamanuenserna, extra biträden och vaktbetjening vid domkapitlen samt skrifmaterialier och expenser för dessa myndigheter äfvensom ersättning för semestervikariat, godkänna föreslagen aflöningsstat för konsistorienotarierna samt hvad som ifrågasatts rörande deras pensionsrätt, så ock medgifva, att för bestridande af kostnader härför det i riksstaten under åttonde hufvudtitelns anslagsrubrik »domkapitlens expeditioner» uppförda anslag måtte förhöjas med 69,409 kronor, eller till 94,409 kronor, samt att det nu under titel »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag, ersättningar» under nyssnämnda anslagsrubrik upptagna anslag måtte från riksstaten uteslutas.

Till åberopade statsrådsprotokollet har departementschefen till en början framhållit, hurusom, medan under de senaste årtiondena lönereglering genomförts för statens embets- och tjenstemän på nästan alla

områden af förvaltningen, tjenstemannapersonalen vid de ecklesiastika konsistorierna fått qvarstå under aflöningsförhållanden, som delvis vore så beskaffade, att det måste förefalla egendomligt, att de icke långt före detta reglerats. Den hufvudsakliga förklaringsgrunden härtill syntes vara, att frågan om stiftsstyrelsernas *omorganisation*, långt innan senare tiders lönereglering å andra områden egt rum, stått på dagordningen. Redan inom den komité, som år 1828 afgifvit förslag till kyrkolag, hade denna fråga förevarit till behandling. I de betänkanden, som afgifvits af följande kyrkolagskomitéer åren 1846, 1873 och 1891, förekomme förslag till stiftstyrelsernas omorganisation. Under de senaste trettio åren hade förslag i sådant hänseende gång efter annan utgjort föremål för både Konungs och Riksdags pröfning. Vid 1862—1863 årens riksdag, då Rikets Ständer för afhjelpande »tills vidare» af det anmärkta missförhållandet beträffande aflöningarna vid domkapitlen anvisat nu utgående ordinarie anslag af 10,000 kronor, hade antydts, »att en förändrad organisation af domkapitlens verksamhet vore att emotse». Alltifrån kyrkomötesinstitutionens tillkomst hade frågan om sådan omorganisation efter olika grunder förekommit vid dessa möten. Genom proposition af den 10 februari 1893 hade Kongl. Maj:t senast påkallat Riksdagens medverkan för samma frågas lösning. Då det emellertid hittills icke lyckats att ernå enighet angående organisationens beskaffenhet, och ingenting tydde på, att man stode nära målet att få denna fråga löst, förefölle det departementschefen, som om en *definitiv lönereglering*, hvilken naturligtvis borde utföras så, att den icke på något sätt blefve till hinder för en framtida omorganisation af stiftsstyrelserna, icke längre borde undanskjutas. Beträffande definitiv lönereglering förelåge ock en framställning af 1888 års kyrkomöte, hvaröfver samtliga domkapitel, Stockholms stads konsistorium samt statskontoret sig yttrat, och hade slutligen från nämnda ecklesiastika myndigheter förnyade utlåtanden infordrats med anledning af statskontorets yttrande. Äfven från senast församlade kyrkomöte hade Kongl. Maj:t fått mottaga skrifvelse i detta ärende.

Vid det tillfälle, då propositionen i ämnet till 1893 års Riksdag beslutits, hade, enligt hvad vidare erinras, departementschefen, under hänvisning särskildt till 1888 års kyrkomötes skrifvelse, inför Kongl. Maj:t framhållit, hurusom behofvet af en dylik lönereglering redan länge varit både kändt och erkändt. Departementschefen hade dervid, under åberopande af då föreliggande sifferuppgifter, påvisat, bland annat, hurusom lönebeloppen inom de olika stiften företedde skiljaktigheter, som icke stode i förhållande till den olikhet i göromålens mängd, hvilken förefunnes mellan de särskilda domkapitlen, samt hurusom i afseende å

hvarje särskild lön visade sig en skilnad i beloppet från ena året till det andra, hvilken föga stämde med den eljest antagna grundsatsen, att aflöningen för en tjenst icke borde från ett år till ett annat vara underkastad oberäkneliga vexlingar, allra minst till den grad, att, såsom här vore fallet, inkomsterna vid samma befattning ena året med omkring 3,000 kronor öfverstege det andra årets eller vore omkring dubbelt så höga det ena året som det andra. Vid samma tillfälle hade departementschefen ock antydt, att, om redan i aflöningarnas *ojemnhet* och *vexling* förelåge talande skäl för behofvet af en löneregleringen, en undersökning af löneförmånernas *beståndsdelar* lemnade ytterligare bevis för nödvändigheten af en sådan. Med ledning af den omfattande utredning, som innefattades i statskontorets utlåtande i ärendet af den 30 december 1893, ville departementschefen nu fullständigare, än hvad som vid meranämnda tillfälle varit möjligt, ur sistberörda synpunkt belysa den ifrågavarande löneregleringens nödvändighet. Det syntes ligga i sakens natur, att nuvarande å riksstaten uppförda anslag, 25,000 kronor på ordinarie och 3,716 kronor på extra stat, icke kunde vara tillräckliga både för uppehållande af verksamheten inom 13 ecklesiastika konsistorier genom vid hvart och ett af dessa embetsverk anstälde notarie, amanuens och vaktbetjent, och för bekostande af erforderliga skrifmaterialier och expenser. Följden häraf hade också blifvit, att för dessa institutioners bestånd måst uppsökas utvägar, hvilka icke å något förvaltningsområde i vårt land hade sin motsvarighet och som delvis vore så beskaffade, att deras anlitande icke ens syntes öfverensstämma med statens värdighet. Vid en del domkapitel hade dessutom staten under en följd af år nödgats träda emellan för att betäcka brister i domkapitlens expeditionskassor. Beslut om anvisande af medel härtill hade fattats, sedan kammarrätten, som i ärendet hörts, granskat vederbörande räkenskaper, funnit bristerna hafva sin orsak i oundgängliga utgifter och tillstyrkt deras betäckande. Under de senaste åren hade statskontoret af Kongl. Maj:t anbefalts att förskottsvis af tillgängliga medel utbetala härför erforderliga belopp för att sedermera till ersättning anmälas; och ämnade departementschefen, sedan statskontoret i skrifvelse den 3 sistlidne december hemstält, att för detta ändamål nu förskjutna 10,245 kronor 56 öre måtte ersättas, jemväl föreslå framställning till Riksdagen i sådant syfte.

Den hufvudsakliga delen af de tillgångar, hvarmed de ecklesiastika konsistorierna uppehölles, utginge, såsom af det redan anförda kunde slutas, ej heller af statsmedel, utan från andra håll med ett sammanlagdt belopp, som, enligt föreliggande uppgifter från åren 1883—1887,

i medeltal utgjort omkring 55,000 kronor, en siffra, som på grund af den kända erfarenheten rörande omöjligheten att erhålla fullt exakta redogörelser rörande sportelinkomster, sannolikt i verkligheten varit ännu högre. Med ledning af statskontorets utlåtande kunde sistnämnda tillgångar, som utgått från andra håll än staten, lämpligen sammanföras under följande hufvudgrupper nemligen: *expeditionslösen*, *provisioner*, *kollekter*, *bidrag från stiftens presterskap*, *aflöningsbidrag från domkyrkorna* och *andra kyrkor* samt *diverse inkomster*.

I. *Expeditionslösen.*

Denna inkomstpost hänfördes i statskontorets utlåtande under två särskilda rubriker, fullmagtslösen och annan lösen.

Beträffande den först omnämnda, som utginge till konsistorietjenstemännen för fullmagt, konstitutorial, antagningsbevis eller protokollsutdrag, hvarigenom tjenst, beställning eller syssla med verklig lön på stat tillsättes och bortgifves, hade densamma, under antagande att denna lösen vid domkapitlen i Lund och Göteborg, hvarifrån vederbörliga uppgifter saknades, uppgått till sammanlagdt 1,500 kronor årligen under tidsperioden 1883—1887, i medeltal under samma period utgjort 11,827 kronor 27 öre. Denna lösen utginge enligt taxa å expeditionslösen vid domkapitlen i riket den 31 oktober 1851. Enligt förnyade kongl. förordningen den 7 december 1883 angående expeditionslösen, hvarigenom i öfrigt upphäfts hvad i afseende å dylik lösen dittills varit stadgadt, hade nemligen i 5 §, med hänsyn till nödvändigheten att tillgodose konsistorietjenstemännens lönebehof, föreskrifvits, att, tills vidare och intill dess annorlunda kunde vara förordnadt, dessa myndigheter, för hvilka 1851 års expeditionstaxa varit gällande, fortfarande vore berättigade att i nyssnämnda fall uppbära lösen enligt samma taxa. Denna lösen erlades med ett belopp af fyra procent, beräknade efter de sista fem årens medium af de till taxering uppgifna löneinkomster, för hvilka vid den tillsatta tjensten bevillning blifvit erlagd, och på grund af kongl. brefvet den 22 juni 1870 gälde samma bestämmelser som för domkapitlen jemväl för direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk i tillämpliga delar, eller i ärenden, som för direktionen och domkapitlen vore gemensamma. Till statsrådsprotokollet den 10 februari 1893 hade departementschefen erinrat, att de, som hade att utgöra denna lösen, vore kyrkoherdar i konsistoriella gäll, komministrar och lärare vid allmänna läroverk, hvilka tjenstemän dessutom hade att, i likhet med andra statens

embets- och tjenstemän, erlägga stadgad stämpelafgift. Departementschefen hade dervid yttrat, att det ur ingen synpunkt kunde försvaras, att dessa i allmänhet svagt aflönade tjenstemän betungades med en särskild beskattning, från hvilken deras vederlikar annars numera befriats, och att, under det en kyrkoherde, som utnämndes af Kongl. Maj:t, vore befriad från lösen för sin fullmagt, kyrkoherde, som utnämndes af domkapitel, äfvensom komministrar måste erlägga sådan, och detta för aflönande af tjenstemän, hvilka, såsom konsistoriernas, måste anses vara statens. Samtliga domkapitlen och statskontoret hade ock hemstält, att ofvanberörda lösen måtte upphöra.

Hvad beträffade den återstående delen af ifrågavarande inkomstpost, hvilken del, under antagande att densamma vid domkapitlen i Lund och Göteborg, hvarifrån vederbörliga uppgifter å dess belopp saknades, uppgått till sammanlagdt 2,000 kronor årligen under tidsperioden 1883—1887, i medeltal under samma period utgjort 4,779 kronor 26 öre, hade statskontoret hemstält, att konsistorienotarierna borde bibehållas vid rättigheten att uppbära lösen för hit hänförliga expeditioner, som part eller annan på egen begäran erhölle eller eljest icke författningsenligt vore pligtig att lösa. Den till konsistorienotarierna utgående lösen för expeditioner, hvilka part utan särskild begäran författningsenligt vore skyldig att lösa, ansåge statskontoret böra utbytas mot stämpel; och hade statskontoret härvid yttrat: »I detta hänseende synes lämpligast, att domkapitlen och Stockholms stads konsistorium öfverflyttas från den första till den tredje af de afdelningar, hvartill statsmyndigheterna i fråga om lösen för eller stämpel till expeditioner äro hänförda i nådiga förordningarna den 7 december 1883 angående expeditionslösen och den 5 september 1890 angående stämpelafgiften, samt att i stämpelförordningens tariff, 3:dje afdelningen, införas stämpelafgifter:

för betyg öfver aflagdt kunskapsprof, till belopp motsvarande den för sådant betyg nu utgående lösen, med ..... 3 kronor,
för missiv för predikoprofs afläggande, dito dito ..... 2 „
för prestebref, motsvarande sammanlagda beloppen af för sådant bref nu utgående lösen och stämpelafgift ..... 4 „
för skiljobref i äktenskap eller trolofning, dito dito ..... 7 „
för stämning, ehvad den afser en eller flera personer, dito dito 2 „ .»

För den händelse Kongl. Maj:t gillade statskontorets berörda förslag, borde — yttrar departementschefen — vederbörlig proposition i ämnet till Riksdagen på finansdepartementets föredragning aflåtas. Enligt verkställd beräkning skulle den inkomst, som härigenom komme att tillfalla statsverket, uppgå till omkring 3,000 kronor.

II. *Provisioner.*

Bland de poster, som för närvarande inginge i konsistorietjenstemännens aflöning, lemnade ingen större tillgångar än provisionerna. Grunderna, hvarefter dessa provisioner beräknades, återfunnes i Kongl. Maj:ts cirkulär den 9 februari 1844. Enligt detta cirkulär, i hvad detsamma nu vore tillämpligt, utginge konsistorienotariernas provision: efter 6 procent å kollektmedel, hvilka inom stiftet insamlades, å vederlag under extra nådår, samt å alla behållna inkomster vid ecklesiastika och läraresysslor, af hvilka under ledighet inkomsterna vore till läroverkens kassor anslagna; efter 3 procent å kollektmedel, som inom andra stift insamlats för kyrkobyggnad, samt i vissa fall å räntor å byggnadskassornas medel. Enligt departementschefens åsigt hade åt dessa stadganden, med hänseende till konsistorieexpeditionernas oafvisliga behof af tillgångar, gifvits en så utsträckt tolkning, att dess fulla berättigande i vissa fall kunde dragas i tvifvel.

Enligt den af statskontoret lemnade redogörelsen kunde de konsistorietjenstemännen för närvarande tillkommande provisioner upptagas under följande rubriker:

a) *Provision å kollekt- och stamboksmedel.* Denna provision hade i medeltal under åren 1883—1887 uppgått till ett sammanlagdt belopp af 4,618 kronor 43 öre. Under den nyssnämnda 5-årsperioden hade densamma i Lunds och Göteborgs stift lemnat den högsta inkomsten. I det förra stiftet hade den under ett år uppgått till ej mindre än 1,141 kronor 31 öre och i det sistnämnda till 732 kronor 1 öre. I afseende å denna inkomstpost hade af domkapitlet i Linköping uti dess i ärendet afgifna utlåtande framhållits olämpligheten af att medel, som af den kristliga barmhertigheten offrades för välgörande ändamål, beskattades i hufvudsakligt syfte att derigenom bereda lönebidrag åt domkapitlens tjenstemän. Under åberopande häraf och då genom kollekter i rikets kyrkor, inom de flesta stift äfven för stiftens premie- och fattigkassor, insamlade medel otvifvelaktigt vore till oafkortade belopp väl behöfliga för de med dem afsedda ändamål, ansåge äfven statskontoret, i likhet med domkapitlen, denna provision böra upphöra.

b) *Provisioner för uppbörd och redovisning af de medel, som ingå till presterskapets enke- och pupillkassa* från lediga presterliga tjenster. Enligt 9 § i kongl. reglementet den 6 november 1874 för nämnda kassa skulle, utom andra medel, till kassans grundfond ingå ett års behållen inkomst af hvarje presterlig beställning i riket, hvilken inkomst i allmän-

het borde tillfalla kassan, då beställningen första gången efter reglementets fastställande blefve ledig, samt behållen inkomst vid prestsyssla, hvilken, till följd af tvist eller annan omständighet, komme att stå ledig utöfver den lagliga tillträdestiden, äfvensom vederlag under extra nådår. I reglementets 25 § stadgades, att dessa inkomster skulle uppbäras af konsistorium för att till enke- och pupillkassans direktion öfverlemnas och redovisas mot vanlig provision. Enligt vederbörande domkapitels bestämmande hade härigenom uppkomna tillgångar enbart tillfallit notarierna, utom i Karlstads stift, der beloppet fördelats med $\frac{2}{3}$ på notarien och med $\frac{1}{3}$ på amanuensen. I medeltal hade denna inkomst under åren 1883—1887 uppgått till 15,518 kronor 66 öre. Det vore emellertid uppenbart, att denna inkomst, i den mån de presterliga lägenheter, af hvilka enke- och pupillkassan egde åtnjuta inkomster, blefve färre, komme att minskas för att slutligen helt och hållet upphöra.

Statskontoret hade ansett, att denna provision borde utöfver den egentliga lönen tillkomma konsistorienotarierna och underställt Kongl. Maj:ts pröfning, huruvida icke densamma, när den uppbörd, som för året till enke- och pupillkassan redovisades, ej inom stiftet öfverstege 10,000 kronor, borde fortfarande såsom hittills utgå med 6 procent, men, när uppbörden för året vore större, med 6 procent för den del deraf, som ej öfverstege 10,000 kronor, och med 2 procent å den del af uppbörden, som öfversköte nämnda summa.

c) *Provision för förvaltning af vissa läroverken och domkapitlen anslagna kassor af mera allmän natur.*

Här mötte först de kassor, som inom alla stift, jemlikt § 135 i kongl. stadgan den 1 november 1878 för rikets allmänna läroverk, skulle finnas för dessa läroverks behof, de s. k. *byggnadskassorna.* Dessa kassors inkomster utgjordes, bland annat, af två årliga kollekter öfver hela stiftet och ett års behållen inkomst efter ecklesiastik tjensteman utom läroverket, hvilken genom erhållet afsked eller genom afsättning från tjensten afgått eller som aflidit utan att efterlemna enka eller omyndiga barn, hvilka vore till nådår lagligen berättigade. Å dessa inkomstposter äfvensom å inflytande räntor å byggnadskassornas utlånta medel egde konsistorienotarie, enligt ofvan anförda bestämmelser, att beräkna provision å kollekt- och vakansmedel efter 6 procent och å räntemedel efter 3 procent. Den inkomst, som härigenom tillflutit konsistorienotarierna under åren 1883—1887, hade i medeltal utgjort 1,058 kronor. Vidare vore att hit hänföra de under domkapitlets i Lund förvaltning stående *äldre pastoraliefonden, domkapitelshuskassan* samt *Filénska fonden,* uppkomna de två förstnämnda, domkapitelshuskassan dock ej med full visshet, genom besparade pa-

storalier och den sistnämnda genom donations- och kollektmedel. Å dessa fonders räntor hade provisionen under åren 1883—1887 i medeltal utgjort tillsammans 53 kronor 2 öre. Hit vore ock att räkna den under domkapitlets i Göteborg förvaltning stående *biskopshusfonden*, afsedd för biskopshusets behof och väsentligen bildad genom besparade pastoralier, och å hvars ränteinkomst konsistorienotariens provision i medeltal för åren 1883—1887 belöpt sig till 128 kronor 73 öre.

Till sådana mera allmänna medel, hvarå konsistorienotarie åtnjöte provision vore ock att hänföra arrendemedel från indragna *sjunde lektionen vid f. d. gymnasium i Linköping*, samt den s. k. *stomhemmansafgiften* inom Kalmar stift vid extra nådår. Å dessa poster hade konsistorienotariernas provision i medeltal för åren 1883—1887 utgjort respektive 55 kronor 42 öre och 3 kronor 63 öre.

Statskontoret hade ansett, att efter vidtagen löneregleringen provision för förvaltning och uppbörd af dessa medel icke vidare bort utgå, och har departementschefen härvid erinrat, hurusom beträffande biskopshusfonden i Göteborg Kongl. Maj:t redan den 25 sistlidne oktober fastställt kammarrättens beslut, hvarigenom 1844 års cirkulär förklarats icke vara tillämpligt med afseende å denna fonds medel och dervarande konsistorienotarie frånkänts uppburen provision.

d) Hit vore ock slutligen att räkna uppbördsprocenter eller förvaltningsarfvoden från till stipendier m. m. *testamenterade och donerade fonder* samt från *presterskapet tillhöriga* genom sammanskott eller på annat sätt bildade *kassor*. Konsistorienotariernas ersättning för förvaltningsbestyret med dessa fonder utginge i enlighet med bestämmelser, meddelade i testamenten eller donationsbref eller af domkapitlen eller af stiftens presterskap. Årliga medelbeloppet af denna inkomst hade under åren 1883—1887 utgjort 5,261 kronor 43 öre.

Statskontoret hade framhållit, hurusom ifrågavarande slags fondförvaltning syntes vara af helt och hållet enskild natur, och hemstält, med hemtadt stöd af grunderna för den för landsstatens tjenstemän gällande löneregleringen, att konsistorienotarierna måtte, utan afdrag å den lön, som för dem kunde varda bestämd, få bibehållas vid den uppbördsprovision eller det arfvode, som enligt presterskapets beslut eller i de af enskilde utfärdade testamenten eller gåfvobref kunde vara medgifvet för förvaltningen och redovisningen af presterskapet enskildt tillhörande fonder och kassor samt genom enskildes förordnande under domkapitlens vård stälda fonder.

e) *Provisioner å fosterlöner för barn från allmänna barnhuset i Stockholm.*

Slutligen hade, på sätt statskontoret i sitt utlåtande närmare upplyst, sedan gammalt utdelningen af de s. k. fosterlönerna för barn, utackorderade från allmänna barnhuset i Stockholm, skett genom presterskapet med vederbörande domkapitel såsom mellanhand. För bestyret härmed åtnjöte konsistorienotarierna en af barnhusdirektionen bestämd årlig ersättning af 50 öre för hvarje uttingadt barn. Medelbeloppet af konsistorienotariernas inkomst härför under åren 1883—1887 hade utgjort 1,181 kronor 2 öre. Då ingen allmän bestämmelse funnes om skyldighet för konsistorienotarierna att utföra detta bestyr, ansåge statskontoret, att den inkomst, som härigenom uppkomme, borde utgå utöfver den dem tillerkända lön.

III. *Kollekter.*

Till aflönande af och understöd åt de ecklesiastika konsistoriernas tjenstemän och betjente hade under 1600- och 1700-talen vid särskilda tillfällen medgifvits insamlande årligen af medel inom församlingarna medelst kollekter. Sådana utginge åt konsistorienotarierna och amanuenserna i Linköping, Skara, Göteborg och Karlstad, åt notarierna i Strengnäs, Hernösand och Visby, åt notarien, amauensen och vaktmästaren i Vesterås, åt notarien i Upsala för hållande af en amanuens, åt notarien i Vexiö för bläck, papper och annan omkostnad, åt amanuensen derstädes samt åt konsistorieamanuensen i Stockholm, äfvensom för konsistorieexpeditionernas behof inom Linköpings, Strengnäs, Kalmar och Karlstads stift. De medel, som genom dessa kollekter influtit, hade i medeltal under perioden 1883—1887 uppgått till 2,648 kronor 8 öre årligen. Under åberopande *dels* af Riksdagens skrifvelse den 8 maj 1886, deri bland annat anförts, att föreskrifterna om upptagande af kollekter för statsändamål torde vid sin uppkomst hafva varit ändamålsenliga och af behof påkallade, men att detta sätt att bereda statens stiftelser behöfliga inkomster numera icke vore lämpligt, *dels ock* af Kongl. Maj:ts cirkulär den 31 december 1887 angående upphörande af vissa kollekter, hade statskontoret, då äfven uppehållandet af de domkapitlen åliggande göromål vore att anse såsom ett statsändamål, hemstält, att dessa kollekter måtte förklaras skola upphöra.

IV. *Bidrag från stiftens presterskap.*

Sådana bidrag utginge inom åtskilliga stift antingen genom sammanskott från presterskapet, enligt å prestmöten träffade öfverenskom-

melser, eller från presterskapet enskildt tillhöriga kassor. Dessa bidrag, som i medeltal för åren 1883—1887 uppgått till 3,030 kronor 5 öre, tillkomme i allmänhet de vid domkapitlen anstälde vaktmästare, men i Linköpings och Lunds stift jemväl vederbörande amanuens, som i det förra stiftet åtnjöte årligen 600 kronor och i det senare i medeltal under de nyssnämnda åren åtnjutit 533 kronor 80 öre, äfvensom i Visby stift konsistorienotarien, hvilkens medelinkomst häraf utgjort 120 kronor 61 öre. Statskontoret hade framhållit, att samtliga ifrågavarande bidrag måste anses helt och hållet frivilliga, och att de alltså icke kunde tagas i beräkning vid en blifvande löneregleringen.

V. *Aflöningsbidrag från domkyrkorna.*

Af den utaf statskontoret lemnade fullständiga utredningen rörande dessa bidrag framginge, att desamma dels vore beviljade från äldre tider i för domkyrkorna fastställda stater eller genom särskilda kongl. bref, dels hade sin grund allenast i domkapitlens beslut. På detta sätt hade under 1600- och 1700-talen och jemväl till någon del under detta århundrade beviljats anslag till lönebidrag, vedbrand m. m. åt notarier, amanuenser och vaktmästare samt till skrifvarehjelp och skrifmaterialier. Dessa anslag hade, der de ej anvisats i kontant, utgått i spanmål af de domkyrkorna tilldelade anslag af ränte- och tiondespanmål, och hade sistnämnda anslag numera, jemlikt kongl. förordningen den 23 juli 1869, till statsverket indragits mot ersättning, som årligen utginge efter medelmarkegångspris med forsellön. Derjemte hade amanuensen hos Upsala domkapitel och åtskilliga konsistorievaktmästare tillerkänts förmånen af fri bostad i domkyrkorna tillhöriga hus. Medelvärdet af dessa anslag, bostadsförmånerna oberäknade, hade för åren 1883—1887 utgjort 2,553 kronor 3 öre. Statskontoret hade anmärkt, att någon ovilkorlig skyldighet för domkyrkorna att på detta sätt tillgodose domkapitlen och deras tjenstemän icke torde förefinnas, och att utan tvifvel anlitandet af domkyrkornas och andra kyrkors tillgångar till omförmälda ändamål föranledts af domkapitelsexpeditionernas ursprungliga uppgift att vara stiftskansli för presterskapets angelägenheter och de rent kyrkliga ärendenas vård. I afseende å de ifrågavarande aflöningsbidragen ansåge statskontoret, att, der de vore beviljade från äldre tider i för domkyrka fastställd stat eller sedermera genom särskilda kongl. bref anvisats, desamma, af statskontoret beräknade till 1,590 kronor, rätteligen 1,591 kronor, fortfarande borde utgå och upptagas såsom en tillgång vid löneregleringen, samt att detsamma borde vara förhållandet med bidragen

till skrifmaterialier m. m. vid domkapitlens expeditioner. Hvad deremot anginge af domkapitlen, så vidt statskontoret kunnat utröna, utan tillstånd af Kongl. Maj:t beviljade anslag, utgörande, förutom värdet af konsistorienotarien och amanuensen i Upsala samt konsistoriepedellen i Strengnäs lemnad ved, tillsammans omkring 500 kronor, syntes det statskontoret, som om dessa prestationers utgörande icke borde anses åligga domkyrkorna allt framgent, med mindre ej särskildt förordnande derom meddelades. Förutom ofvannämnda bidrag hade jemväl från domkyrkorna utgått anslag för bestridande af åtskilliga kostnader för domkapitlens expeditioner, såsom för lokal, vedhuggning, renhållning m. m. Dessa anslag ansåge statskontoret vara af natur att åligga domkyrkorna på grund af det i § 3 af kongl. förordningen den 11 februari 1687, huru med rättegång uti domkapitlen skall förhållas, förekommande stadgande, att konsistorium skall sammanträda »uti ett beqvämt rum, som i domkyrkan eller något dess hus, med allt nödvändigt behör, dertill beredas skall».

VI. *Aflöningsbidrag från öfriga kyrkor.*

Sådana bidrag utginge inom Linköpings, Lunds och Göteborgs stift samt inom Stockholms stad och hade belöpt sig för nyssnämnda tre stift i medeltal för åren 1883—1887 till 613 kronor 83 öre och inom Stockholms stad till 521 kronor 50 öre, eller tillsammans till 1,135 kronor 33 öre. I Linköpings och Göteborgs stift tillgodokomme afgiften konsistorienotarien allenast, i Lunds stift notarie, amanuens och vaktmästare samt i Stockholms stad notarie och vaktmästare. Statskontoret, som i sitt utlåtande lemnat upplysningar beträffande uppkomsten af dessa aflöningsbidrag, hade ansett, att desamma, i öfverensstämmelse med grunderna i Riksdagens skrifvelse den 8 maj 1886 om vidtagande af åtgärder för afskaffande af kollekter för statsändamål, borde vid en löneregleringen upphöra.

VII. *Diverse inkomster.*

a) Från de s. k. *expeditionskassorna.* Ofta vore dessa kassor att anse endast såsom särskilda konti i domkapitlens räkenskaper, och, enligt departementschefens förmenande, borde i dessa konti redovisas inkomster och utgifter, afseende allenast skrifmaterialier och expenser, ved m. m. Statskontoret hade upplyst, att ett dylikt konto väl förekomme i Upsala domkapitels hufvudbok, men der afsåge allenast vissa aflönings-

medel, och att kostnaderna för skrifmaterialier och expenser för expeditionen godtgjordes från en särskild kassa, »kassa för öfriga expeditionsutgifter vid domkapitlet», för hvilken kassa, som förvaltades af konsistorienotarien, ej redovisades i hufvudboken, äfvensom att dylikt konto alls icke förekomme i Skara domkapitels hufvudbok, och att ej heller Lunds domkapitels hufvudbok innefattade redogörelse för omkostnader vid konsistorieexpeditionen, hvilket sistnämnda syntes bero derpå, att ett belopp af 350 kronor af statsmedel utbetalades till dervarande konsistorienotarie, som, enligt domkapitlets uppgift, af egna medel bekostade hvad derutöfver erfordrades till extra biträde, skrifmaterialier och expenser vid expeditionen. I Hernösands domkapitels hufvudbok förekomme en räkning benämnd »synodal- och konsistoriiförnödenhetskassa» samt i Stockholms stads konsistorii hufvudbok ett konto för »Stockholms stads konsistoriikassa». De båda sistnämnda syntes motsvara hvad som i de andra konsistoriernas hufvudböcker i allmänhet benämndes »expeditionskassa». Under nämnda konti redovisades såsom *inkomster:* statsanslag; vissa af domkyrkor anslagna medel; de här ofvan omförmälda kollektmedel; räntemedel af vissa kassor; i Göteborg, anslag från dervarande biskopshuskassa m. m.; samt såsom *utgifter:* förutom kostnader för skrifmaterialier, ved m. m., aflöningsbidrag till konsistorii tjenstemän och vaktmästare. Såsom statskontoret upplyst, hade för år 1892 nämnda kassors utgifter för skrifmaterialier och expenser, ved m. m. utgjort vid domkapitlen i Linköping, Strengnäs, Vesterås, Vexjö, Göteborg, Kalmar, Karlstad, Hernösand och Visby samt Stockholms stads konsistorium tillsammans 5,113 kronor 25 öre. I afseende å beloppen af enahanda slags utgifter hos domkapitlen i Upsala, Skara och Lund, hvarifrån uppgifter saknades, hade statskontoret approximativt beräknat dessa till 918 kronor. Vidare hade statskontoret meddelat, att för samma år expeditionskassorna påförts aflöningsbidrag:

för notarierna i Stockholms stads konsistorium och Strengnäs domkapitel		kr. 58: 50
för amanuensen vid förstnämda konsistorium		„ 75: —
för vaktmästare vid åtskilliga konsistoriiexpeditioner	kr. 3,124: 80	
med tillägg af det belopp, som uppgifvits tillkomma vaktmästaren hos Skara domkapitel af statsanslaget till expeditionen	» 50: —	» 3,174: 80.
	Summa	kr. 3,308: 30.

Dessa aflöningsbidrag ansåge statskontoret vid en löneregleringen böra upphöra. Beträffande de bland kassornas tillgångar hittills upptagna inkomster af kollektmedel, utgörande för 1892 omkring 200 kronor, hade, såsom redan under rubriken *kollekter* angifvits, statskontoret uttalat sig för, att sådana för här afsedda ändamål icke borde ifrågakomma. Lika litet kunde enligt statskontorets åsigt såsom tillgångar vid en blifvande löneregleringen beräknas sådana poster som i Linköpings domkapitels räkenskaper upptagen upp- och afskrifningsränta 90 kronor 37 öre, i Kalmar befordringsafgift 3 kronor 50 öre samt i Hernösands hyror för begagnande vid åtskilliga tillfällen af högtidssalen (sessionsrummet) samt smårummen 237 kronor. Deremot ansåge statskontoret, att såsom tillgångar vid löneregleringen borde upptagas:

anslag från Linköpings domkyrka	kr. 86: 83	
» » Skara domkyrka förenämnda spanmålsanslag, i värde omkring	50: —	
anslag från Hernösands domkyrka	» 300: —	kr. 436: 83
» » Göteborgs biskopshuskassa		» 200: —
räntemedel hos Stockholms stads konsistorium omkring		» 300: —
diverse inkomster, enligt redogörelserna för Linköpings och Vesterås stifts expeditionskassor		» 128: 30 kr. 1,065: 13.

Upptagande af sistnämnda post, 128 kronor 30 öre, såsom en tillgång syntes dock på af departementschefen anförda skäl få anses vara beroende på ett misstag.

b) Från vissa *af allmänna medel grundade*, under domkapitlens förvaltning stälda, *fonder*. Enligt statskontorets uppgift utginge lönebidrag från dylika fonder vid tre domkapitel. Vid domkapitlet i Linköping hade enligt kongl. brefvet den 9 december 1887 åt dåvarande konsistorievaktmästaren beviljats från stiftets byggnadskassa ett belopp af 200 kronor årligen. Inom Lunds stift hade, enligt kongl. brefvet den 17 oktober 1890, från den så kallade äldre pastoraliefonden under hvart och ett af åren 1891, 1892 och 1893, i likhet med förhållandet under flera föregående år, löneförhöjning anvisats till konsistorieamanuensen med 400 kronor och till konsistorievaktmästaren med 300 kronor. Genom kongl. bref, senast af den 29 juli 1876, hade från

biskopshuskassan i Göteborg såsom hyresersättning åt konsistorievaktmästaren beviljats ett belopp af 300 kronor årligen.

Statskontoret ansåge dessa bidrag fortfarande kunna påräknas, det från Linköpings stifts byggnadskassa dock endast för nuvarande konsistorievaktmästarens tjenstetid.

c) Från *enskilda*, under domkapitlens i Strengnäs och Göteborg samt Stockholms stads konsistorii förvaltning stående, *donationsfonder*. Summan af de från dessa fonder utgående belopp utgjorde allenast 28 kronor och utginge såsom bidrag till vaktmästarnes vid dessa konsistorier aflöning.

Domkapitlet i Strengnäs hade föreslagit, att der utgående belopp, eller 10 kronor, fortfarande borde på enahanda sätt användas, och statskontoret hade förklarat sig icke finna anledning att afgifva något derifrån afvikande förslag beträffande de utaf domkapitlet i Göteborg och Stockholms stads konsistorium i förevarande hänseende disponerade belopp.

d) Af *afgifter vid befordringar*, *kallelser till examina och prof* samt *sigillpenningar*. Sådana afgifter hade utgått med följande belopp i medeltal för åren 1883—1887 nemligen: till amanuenserna i Vexiö och Lunds stift med 68 kronor 70 öre samt till vaktmästarne i Skara, Vexiö, Lunds, Göteborgs och Kalmar stift med 165 kronor 15 öre.

Statskontoret hade ansett, att med vidtagande af en blifvande lönereglering dessa afgifter borde upphöra.

Af statskontoret hade vidare anförts, att, förutom den förmån af fri *bostad*, som, på sätt redan blifvit omförmäldt, af amanuensen hos domkapitlet i Upsala och åtskilliga konsistorievaktmästare innehades i domkyrkorna tillhöriga hus, dylik förmån åtnjötes af:

konsistorienotarien i Linköping på grund af donation enligt ett handlingarna bifogadt testamente af den 28 juli 1827, i hvilket föreskrifves, att »denna testamentariska förmån icke må vid något tillfälle hindra och hvarken såsom något inre eller öppet skäl verka och anföras till nekande af den förbättring uti laga löneinkomster, med hvilka i framtiden konsistorienotarier möjligen må ihågkommas»;

konsistorienotarien i Strengnäs i konsistoriehuset, hvilken förmån enligt handlingarna kunde uppskattas till 500 kronor; samt

vaktmästarne vid domkapitlen i Karlstad, Hernösand och Visby,

för hvilken sistnämnde dock från domkapitlets expeditionskassa utbetalts 75 kronor såsom hyra.

Statskontoret hade funnit, att med afseende å innehållet af ofvan omförmälda testamentariska förordnande boställsförmånen för konsistorienotarien i Linköping icke kunde inräknas i den aflöning, som eljes pröfvades böra tillkomma denne tjensteman, men att detta borde ske med afseende å de amanuensen i Upsala, konsistorienotarien i Strengnäs samt vaktmästarne vid domkapitlen i Karlstad, Hernösand och Visby tillkommande boställsförmåner.

Af hvad sålunda blifvit anfördt framginge — yttrar departementschefen — att statskontoret ansett, att efter den ifrågasatta löneregleringens tillämpning, alla de under förenämnda rubriker upptagna inkomster och förmåner skulle helt och hållet upphöra, med undantag: *dels* af de under afdelningarna V och VII a) upptagna anslag från domkyrkor som funnes beviljade från äldre tider i för domkyrka fastställd stat eller sedermera genom särskilda kongl. bref anvisats att utgå, samt de under VII b) anförda bidrag från äldre pastoraliefonden i Lund 700 kronor och från biskopshuskassan i Göteborg 300 kronor samt de under VII c) upptagna bidrag från enskilda fonder 28 kronor, äfvensom den nyss omförmälda, konsistorienotarien i Strengnäs tillkommande, till värde af 500 kronor beräknade boställsförmånen, hvilken enligt statskontorets förslag skulle beräknas såsom tillgång för lindrande af statens utgifter vid den blifvande löneregleringen; *dels ock* af den del af under I upptagna lösen för expedition, som part ej vore skyldig att lösa, samt provisionerna under II b) å presterskapetskapets enke- och pupillkassas medel och under II d) och e) å diverse enskilda fonder och fosterlöner äfvensom de under IV omförmälda bidragen från presterskapet och dess enskilda kassor, hvilka skulle tillkomma konsistorietjenstemännen såsom sportelinkomster utöfver aflöningen.

Mot statskontorets förslag att, såsom ständig tillgång till bestridande af utgifterna för den föreslagna löneregleringen, beräkna det bidrag af 700 kronor, som årligen sedan 1877 utgått och senast på grund af Kongl. Maj:ts bref den 22 september 1893 för åren 1894—1896 anvisats att utgå såsom lönebidrag till konsistorieamanuensen och vaktmästaren i Lund från den så kallande äldre pastoraliefonden, hade dervarande domkapitel inlagt sin gensaga, under anförande, att fondens tillgångar i anseende till fallande räntefot numera icke ens försloge till bestridande af de på fonden i öfrigt anvisade utgifter, och att, då fondens kapitaltillgång årligen miskades, densamma icke kunde påräknas skola för någon längre framtid lemna det begärda bidraget. Likaledes

hade domkapitlet i Strengnäs anmält, att dervarande konsistorienotarie icke längre åtnjöte förmånen af fri bostad. I följd häraf har departementschefen ansett, att de af statskontoret såsom tillgång för staten härför upptagna tillsammans 1,200 kronor icke borde såsom dylik tillgång upptagas.

Någon beräkning rörande beloppet af den under I omförmälda lösen, som skulle indragas och med stämpel ersättas, hade ej af statskontoret verkstälts. Den tillgång, som härigenom komme att beredas statsverket, skulle, såsom ofvan blifvit nämndt, uppgå till omkring 3,000 kronor.

I en annan mera betydande punkt ansåge departementschefen en ändring i hvad statskontoret föreslagit böra ega rum. Detta vore i afseende å den under II b) upptagna provisionen å de till presterskapets enke- och pupillkassas grundfond ingående medel, en provision, som, på samma gång den utgjort konsistorietjenstemännens mest betydande sportelinkomst, mer än allt annat bidragit till att göra deras inkomster vexlande, hvarpå departementschefen, med hänvisning till statskontorets utlåtande, anfört åtskilliga exempel. I afseende å denna provision hade statskontoret, såsom nämnts, ansett, att densamma icke borde tagas i beräkning vid en blifvande löneregleringen, utan att den fortfarande borde utgå såsom en extra inkomst åt konsistorienotarierna. Statskontoret hade, på sätt förut förmälts, föreslagit, att provisionen, sedan löneregleringen trädt i tillämpning, skulle, när redovisade beloppet öfverstege 10,000 kronor, nedsättas från 6 procent till 2 procent. Härvid vore först att bemärka, att enligt detta förslag ett och samma arbete, för hvilket enligt statskontorets uppfattning denna provision skulle utgöra ersättning, blefve mycket olika betaldt, om det hopade sig på ett år eller om det fördelade sig på två. Vidare komme härtill, att, om ock den vexling i lönebeloppen, som det vore en af löneregleringens uppgifter att undanrödja, genom procentnedsättningen skulle betydligt inskränkas, hvilket vore det af statskontoret uppgifna syftet med förslaget om nedsättningen, samma vexling dock derigenom icke blefve helt och hållet häfd; och sedan vakansårens omloppstid vore slut och provisionerna upphörde, blottställdes konsistorienotarierna för en så afsevärd löneminskning, att utan tvifvel fordringar skulle komma att ställas på staten att delvis omgöra löneregleringen.

Beträffande den ifrågavarande provisionen vore att märka, att densamma allt sedan presterskapets enke- och pupillkassas bildande utgått för förvaltningen och redovisningen af de medel, som från vakanta presterliga lägenheter tillfölle kassan, med 6 procent. Härom stadgades i 25 §

af det för kassan gällande reglementet, att kassans inkomster af dessa lägenheter skulle uppbäras af *konsistorierna*, för att till kassans direktion öfverlemnas och redovisas, mot hittills vanlig provision. Ehuru af ordalagen i detta stadgande framginge, att man syntes hafva velat lemna konsistorierna fria händer att för utförande af detta bestyr anlita äfven andra personer än konsistorii tjenstemän, hade dock sådant icke ifrågakommit, utan hade denna redovisning uppdragits åt konsistorienotarierna, med undantag för ett stift, der detta uppdrag lemnats jemväl åt amanuensen. Då således erfarenheten gifvit vid handen, att detta arbete, som väsentligen bestode i bevakande af kassans rätt vid af- och tillträdessyner samt vid utarrendering af boställen äfvensom i uppbörd, bokföring och redovisning af alla för ifrågavarande lägenheter kassan tillfallande medel, kunnat af konsistorietjenstemännen, om ock med väsentligen ökad tunga i deras arbete, nöjaktigt utföras, syntes från denna sida, eller synpunkten af möjligheten att få arbetet genom konsistorienotarierna på ett tillfredsställande sätt utfördt, intet hinder möta för att samma arbete, om en löneregler ing för dem komme till stånd, betraktades såsom ett dessa tjenstemäns tjensteåliggande. Gent emot det af statskontoret jemväl framstälda förslaget om nedsättning i denna provision hade domkapitlet i Lund invändt, att, då provisionen till nu utgående procent vore tagen i beräkning i det ursprungliga förslaget till kassans bildande, och Kongl. Maj:t tillförene icke funnit skäl bifalla af delegarnes i kassan ombud gjord framställning om nedsättning i denna provision, någon anledning att nu fästa afseende å detta förslag icke syntes förefinnas. Vidare kunde med fog härvid invändas, att den hittills utgående provisionen icke vore högre, än att med all säkerhet denna gren af kassans förvaltning, om densamma skulle af kassan sjelf mera omedelbart utföras, komme att blifva ännu kostsammare. Slutligen kunde det icke anses ligga något origtigt i, att kassan, hvilket ock enligt dess reglemente förutsattes, godtgjorde konsistorierna för det att genom dem utfördes hithörande förvaltningsbestyr, samt att genom denna godtgörelse staten bereddes en lindring i sina utgifter för dessa institutioners uppehållande under den tid, hvarunder dylik förvaltningsprovision ännu komme att utgå.

Huru lång denna tid komme att blifva, läte sig icke med någon grad af tillförlitlighet beräkna, då densamma så väsentligen vore beroende af nuvarande tjensteinnehafvares lifslängd. Deremot kunde approximativa kalkyler uppgöras rörande totalbeloppet af ännu återstående provision; och har departementschefen såsom resultat af i sådant afseende gjorda beräkningar, för hvilka å sid. 21 och 22 i statsrådsprotokollet

närmare redogöres, meddelat, att utan fara för öfverdrift kunde antagas, att nu återstående provisionsbeloppet skulle utgöra omkring 90,000 kronor.

Efter att hafva lemnat förestående utredning rörande de tillgångar, genom hvilka de ecklesiastika konsistoriernas verksamhet hittills uppehållits och den omfattning, hvari desamma vid en blifvande löneregleerng kunna tillgodogöras, har departementschefen öfvergått till en redogörelse dels för de göromål, som ålåge dessa konsistorier, dels för den personal, som erfordrades för göromålens behöriga förrättande, samt dels slutligen för, huru löneregleringen syntes böra vara beskaffad, och de för dess genomförande erforderliga statsanslag.

Hvad först anginge

göromålen vid de ecklesiastika konsistorierna

hade departementschefen yttrat, att, när förslag till en löneregleering, hvilken, såsom den ifrågavarande, kräfde icke obetydliga uppoffringar från det allmännas sida, framlades, måste den frågan träda i förgrunden, hvilket gagn staten hade af de institutioner, för hvilka dessa uppoffringar kräfdes, och hvilket arbete de vid dem anstälde tjenstemännen hade att utföra för det allmännas räkning. Hvad statskontoret i detta hänseende yttrat, eller att de ecklesiastika konsistorieexpeditionerna, beträffande arten och omfattningen af det arbete, som der utfördes, syntes vara att jemföra med rektorsbefattningarna vid de allmänna läroverken, lemnade ingalunda en tillräcklig ledning för bedömande af frågans innebörd. Ytterst få vore de allmänna bestämmelser, som direkt afsåge konsistorienotariernas göromål. Kongl. brefvet den 12 februari 1805 stadgade om handlingars mottagande och diarieföring genom konsistorienotarien; kongl. brefvet den 25 april 1811 föreskrefve, att besvärs- och alla öfriga till konsistorium stälda skrifter, der fråga vore om fatalier, icke borde till någon annan inlemnas eller emottagas af annan person än konsistorienotarien, eller den hans syssla förestode, hvilken vore den person, som vid konsistorierna svarade emot andra publika verks aktuarier eller registratorer; och i kongl. förordningen den 12 mars 1830 återfunnes särskilda bestämmelser rörande konsistorienotariens ansvarsskyldighet för de medel, som han i eller för sin tjenst till förvarande, förvaltning eller redovisning mottagit. Enligt kyrkolagen ålåge honom, bland annat, att åtfölja biskopen vid visitationerna samt dervid »förfärdiga acta visitatoris».

I handlingarna vore från de särskilda domkapitlen lemnade sifferuppgifter för att visa göromålens omfattning under femårsperioden 1883—1887. Statskontoret hade erinrat om, att dessa uppgifter vore uppstälda

så olika, allt efter det olika sätt, hvarpå diarierna fördes, att desamma icke knnde läggas till grund för en jemförelse af göromålen inom de olika domkapitlen. Departementschefen ansåge visserligen, att, äfven om en större likformighet i diarieföringen egt rum, summan af diarienummer vore en ytterst otillförlitlig mätare på arbetsbördan i ett embetsverk, samt att detsamma väsentligen vore förhållandet beträffande antalet protokollsparagrafer och expeditioner, hvarom ock uppgifter i handlingarna förekomme. Men, ehuru det icke kunde förnekas, att den högre eller lägre siffra, som i detta fall uppkomme, föga betydde, och det vore uppenbart, att ett enda mål kunde förorsaka vida mera arbete, än ett tio- eller tjugutal andra, har departementschefen, då dock någon föreställning om den verksamhet, som försigginge inom domkapitlens expeditioner, genom de anförda siffrorna syntes kunna vinnas, i detta hänseende exempelvis ur handlingarna anfört, att diarienummer, protokollsparagrafer och expeditioner uppgifvits utgöra i medeltal under den omförmälda femårsperioden i domkapitlet i *Upsala* respektive 813, 1,477 och 1,336, i *Linköping* 1,700, 1,586 och 2,967 samt i *Göteborg* 1,008, 1,823 och 1,226. Härjemte har departementschefen, såsom ett bevis på, huru göromålen inom domkapitlet i *Hernösand* under de sista åren ökats, anfört att, då diarienummern år 1887 uppgått till 1,288, densamma år 1888 stigit till 1,624, år 1889 till 1,652, år 1890 till 1,707, år 1891 till 1,803, år 1892 till 2,089 och år 1893 utgjort 1,879. Bättre än genom dessa siffror kunde emellertid inblick vinnas i domkapitlens verkliga arbete genom en någorlunda fullständig redogörelse för arten af den verksamhet, som inom domkapitlen utöfvades. I detta hänseende har departementschefen först hänvisat till det af kyrkolagskomitén den 25 maj 1891 afgifna betänkande. I detta hade komitén, som icke afsett utvidgning eller inskränkning af domkapitlens verksamhetsområde utan endast förändring i deras sammansättning och arbetets anordning, föreslagit en fördelning af göromålen sålunda, att en del af desamma skulle handläggas af domkapitlet i dess helhet och en del af biskopen med biträde af stiftssekreteraren, och uppräknades dervid med stor noggrannhet de mål och ärenden, som skulle på det ena eller andra sättet handläggas. Till domkapitlets befattning skulle höra, bland annat:

att anställa prestexamen samt andra dermed jemförliga prof;

att fullgöra hvad i fråga om tillsättning af presterliga tjenster domkapitel lagligen åläge;

att handlägga frågor angående skilnad i trolofning eller äktenskap;

att förvalta de under domkapitlets omedelbara vård stälda kassor och uppbördsmedel;

att öfva tillsyn öfver förvaltningen af de inom stiftet varande kyrkors och fromma stiftelsers med flere dylika medel;

att afgöra:

a) besvär öfver frågodagsförrättning och prestval;

b) besvär öfver embetsåtgärd af prest i hvad ej anginge den enskilda själavården;

c) mål angående sådan af prest begången förbrytelse, hvaröfver, enligt hvad särskildt vore stadgadt, verldslig rätt ej finge döma;

d) tvister, huru stor andel af de med presterlig tjenst inom stiftet förenade löneförmåner den, hvilken njöte afkomst af tjensten, skulle afstå såsom godtgörelse till tjenstförrättande eller biträdande prest;

e) öfver kyrkostämmas, kyrkoråds eller skolråds beslut anförda besvär, hvilka enligt särskilda författningar borde hos domkapitel fullföljas;

f) besvär i andra mål, hvilka af Konungen blefve till domkapitlet hänvisade.

De mål och ärenden, hvilka biskop med biträde af stiftssekreterare skulle hafva att handlägga, hade af komitén angifvits vara, förutom en del andra, följande:

frågor om presterskapets embetsförvaltning; om fördelning af tjenstgöringen mellan prester inom samma pastorat; om inventering mellan af- och tillträdare af presterlig tjenstebefattning; om utfärdande af bestämmelser angående kyrkobetjentes tjensteåligganden; om vidtagande af åtgärd med anledning af hållna visitationer inom stiftet; om den ekonomiska förvaltningen af presterlig lägenhet under tid, för hvilken afkomsten deraf tillfölle allmän kassa; samt om ekonomiska besigtningar och laga syner å ecklesiastika boställen och lägenheter samt vidtagande af åtgärd, som deraf föranleddes; en hel del andra ärenden af ekonomisk och administrativ natur, såsom oregelbundenheter i den ecklesiastika indelningen; utarrendering och förvaltning af de till presterskapets aflöning anslagna stom-, annex-, mensal- och öfriga hemman, löningsjordar och lägenheter äfvensom af kyrkojordar och enkesäten; fastställande af förslag till afgäld från vissa hemman och lägenheter till presterskapets löneregleringsfond; hushållning med de ecklesiastika boställsskogarne samt disposition af medel, som inflöte för derifrån försålda skogsalster m. m.; frihetsår för odling af oländig mark å ecklesiastika boställen; tillstånd till vattenafledning å och jordafsöndring från sådana boställen; tillsyn öfver fullgörandet af skyldigheter med anledning af laga skifte, som öfvergått dylikt boställe; värdering af jord eller hemman, afsedt att utgöra vederlag för jord eller lägenhet,

som blifvit från ecklesiastikt boställe afsöndrad eller bortbytt; ny kyrkobyggnad, tillbyggnad till, förändring eller inredning af kyrka samt kyrkors sammanbyggnad; fastställande af ritning till begrafningsplats; samt tillsyn öfver efterlefnad af föreskrifter angående kyrkliga fornlemningar och angående enskilda grafvar i kyrka eller å begrafningsplats; äfvensom frågor: om afgifvande af yttrande rörande dispens från åldersvilkor m. m., samt rörande nådår, kollekter, patronatsrätt och lönetillskott från presterskapets löneregleringsfond; om förordnande, på vederbörandes anmälan, af ombud att närvara vid handläggning af de prester, kyrkor eller ecklesiastika hemman och lägenheter rörande mål och ärenden, hvilka jemlikt särskilda författningar borde i närvaro af konsistorieombud handläggas, m. m.

Onekligen gåfve denna framställning af mål och ärenden en ganska åskådlig bild beträffande *arten* af här ifrågavarande arbeten. En ingalunda värdelös inblick i domkapitelsgöromålen lemnade dessutom, då det vore otvifvelaktigt att förhållandena vid samtliga domkapitel måste vara i viss mån analoga, en sammanställning, som af domkapitlet i Linköping gjorts angående *antalet* af de till olika arter hänförliga mål, som under år 1887 derstädes behandlats. Af denna sammanställning framginge, att nyssnämnda år i detta domkapitel handlagts: 263 ärenden af hufvudsakligen ekonomisk natur, rörande kassor, fonder, stiftelser m. m.; 44 angående arrendeuppgörelser och dylikt; 71 angående syner, ekonomiska besigtningar och landtmäteriförrättningar å ecklesiastika boställen; 10 angående rättegångar, konkursbevakningar m. m.; 26 besvärsmål, hvari resolutioner eller utslag afkunnats; 29 mål angående äktenskaps- och trolofningsskilnad; 203 ansökningsmål af olika slag; 9 ärenden angående biskops- och prostvisitationer; 17 angående inventeringar mellan af- och tillträdande prester; 4 angående kyrkobyggnader; 80 angående folkskoleväsendet; 23 angående stipendier vid läroverk och universitet; 9 angående stiftsbiblioteket; 110 med anledning af kongl. bref, cirkulär, resolutioner och skrifvelser från ecklesiastikdepartementet; 45 på grund af kongl. remisser; 11 på remisser från kammarrätten, 17 på remisser från kammarkollegium, 21 på remisser från domänstyrelsen, 96 på remisser från Kongl. Maj:ts befallningshafvande i olika län, 4 på remisser från landsting; 284 eforalärenden; 12 ärenden rörande läroverk för qvinlig ungdom; 66 andra ärenden, som föranledt skriftvexling med andra domkapitel eller med prost- och pastorsembeten.

Betydelsen af den penningeförvaltning, som vore anförtrodd konsistorierna, framginge af nedanstående tabell, uppgjord med ledning af uppgifter, som i slutet af nästlidna år infordrats af ecklesiastikdepartementet:

Konsistoriet i	Fondernas			Förmedlade utbetalningar	
	antal	kapitalbelopp			
Upsala	17	252,243	41	465,000[1]	—
Linköping	59[2]	514,141	91	410,000[3]	—
Skara	53	169,730	—	279,500[4]	—
Strengnäs	48[5]	261,568	39[5]	341,500	—
Vesterås	42	203,587	38	250,046	04
Vexjö	41	226,872	81	290,000	—
Lund	35	257,689	80	612,000	—
Göteborg	25	263,458	28	486,500	—
Kalmar	36	352,382	26	36,409	55
Karlstad	28	243,899	62	234,000	—
Hernösand	50	423,162	52	510,000	—
Visby	14	37,343	13	87,080	—
Stockholm	10	94,087	94	48,818	94
Summa	458	3,300,167	45	4,050,854	53

Det anförda ansåge departementschefen vara nog för att ådagalägga, att domkapitlen vore icke blott kyrkliga utan tillika statsinstitutioner med uppgift och pligt att vårda synnerligen magtpåliggande allmänna angelägenheter, samt att både skicklighet, redbarhet och träget arbete måste kräfvas af den tjenstemannapersonal, som nöjaktigt skulle kunna utföra ofvannämnda mångartade göromål.

Beträffande

Konsistorietjenstemännen

har departementschefen, under erinran att den för närvarande vid de ecklesiastika konsistorierna anstälda tjenstemannapersonal utgöres af *konsistorienotarier* och *amanuenser*, vidare anfört, att enligt kongl. brefvet

[1] Ej inberäknade utbetalningar för domkyrkans restaurering 135,600 kronor.
[2] Ej inberäknadt värdet af frälseräntor och hemman m. m., 7 fonder å 141,562: 25.
[3] Ej inberäknade utgifna lån och insättningar i banker 320,189: 21.
[4] Ej inberäknade utbetalningar för presterskapets enke- och pupillkassa.
[5] Ej inberäknade 6 diverse fonder.

den 1 juni 1791 konsistorienotarierna antagas af domkapitlen på konstitutorial och att kongl. brefvet den 14 september 1839 bestämmer, att vid de domkapitel, der amanuenser icke ännu äro anstälda, men finnas behöfliga, sådana tjenstemän må antagas. Med anledning af det utaf kyrkolagskomitén afgifna förslaget till lag angående stiftsstyrelse hade Kongl. Maj:t den 26 juni 1891 föreskrifvit, att ledigblifvande konsistorienotariebefattningar icke skulle tillsättas, utan tills vidare uppehållas genom förordnande, som af domkapitlen meddelades, med rätt för den förordnade att uppbära med tjensten förenad lön och öfriga förmåner.

I Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om stiftsstyrelse hade — yttrar departementschefen härefter — föreslagits, att för kompetens till stiftssekreterarebefattning skulle erfordras examen, som berättigade till inträde i rikets rättegångsverk och dessutom förfarenhet i domarevärf. Önskvärdheten af att åtminstone i allmänhet samma kompetensfordringar ställdes på konsistorienotarierna framginge redan deraf, att domkapitlet i vissa mål fungerade såsom domstol samt äfven beträffande en stor del af de ärenden, som i öfrigt hos detsamma förekomme, hade ett omedelbart behof af juridisk bildning och erfarenhet. I fråga om grunderna för en blifvande löneregler hade statskontoret, hvad anginge konsistorienotarierna, ansett, att stiftens sins emellan olika storlek och deraf följande olikheter i omfattningen af göromålen borde föranleda dertill, att icke samma aflöning bestämdes för alla dessa tjenstemän. Till ofvan omförmälda statsrådsprotokoll för den 10 februari 1893 hade departementschefen anfört, hurusom enligt hans åsigt, stiftens folkmängd samt antalet inom stiftet befintliga kontrakt, pastorat, skoldistrikt, folkundervisningsanstalter och allmänna läroverk, äfvensom för Hernösands stift de stora svårigheter beträffande kyrka och skola, som berodde på språk och andra egendomliga förhållanden inom lappmarken och den finsktalande bygden, utgjorde sådana faktiska förhållanden, från hvilka, med ganska hög grad af sannolikhet, slutsatser kunde dragas beträffande mera betydande skiljaktigheter i göromålens mängd inom de särskilda stiftsstyrelserna. Hvad särskildt framhållits beträffande Hernösands stift kunde ej på något sätt i siffror uttryckas, men för öfriga ofvanberörda förhållanden hade redogörelse lemnats i en tabell, med ledning hvaraf en klassifikation af stiften syntes kunna ske sålunda, att till *första* klassen hänfördes Upsala, Lunds, Göteborgs och Hernösands stift; till *andra* klassen Linköpings, Skara, Strengnäs, Vesterås, Vexjö och Karlstads stift samt till *tredje* klassen Visby och Kalmar stift. Statskontoret hade i sitt utlåtande

jemväl uttalat, att denna klassifikation enligt dess tanke kunde läggas till grund för gruppering af de särskilda stiftens konsistorienotariebefattningar; och hade statskontoret hemstält, att konsistorienotariernas löneförmåner måtte bestämmas till följande belopp, nemligen:

	Lön.	Tjenstgörings-penningar.	Summa.
för konsistorienotarierna i Upsala, Lunds, Göteborgs och Hernösands stift	3,500: —	1,500: —	5,000: —
med ålderstillägg efter tio år	4,000: —	1,500: —	5,500: —
i Linköpings, Skara, Strengnäs, Vesterås, Vexjö och Karlstads stift	3,200: —	1,300: —	4,500: —
med ålderstillägg efter tio år	3,700: —	1,300: —	5,000: —
i Kalmar och Visby stift	2,500: —	1,000: —	3,500: —
med ålderstillägg efter tio år	3,000: —	1,000: —	4,000: —

med iakttagande att, i händelse konsistorienotarien i Strengnäs bibehölles vid nu innehafvande boställsförmån, afdrag å lönen skulle ega rum med ett belopp motsvarande denna förmåns uppskattade värde.

Beträffande notarien vid Stockholms stads konsistorium hade statskontoret föreslagit, att dennes aflöning måtte bestämmas till

lön ..... kronor 1,500: —
tjenstgöringspenningar ..... „ 1,000: —
med ålderstillägg å lönen med 500 kronor efter tio års tjenst.

Enligt detta statskontorets förslag förutsattes emellertid, såsom nämndt, att konsistorienotarierna, utöfver de i staten angifna aflöningsförmånerna, skulle såsom sportelinkomst åtnjuta, bland annat, uppbördsprocenten från presterskapets enke- och pupillkassa med deri föreslagen reduktion. Det syntes ej lida tvifvel, att ju icke den utsigt till inkomster utöfver i staten föreslagna belopp, hvilken enligt statskontorets förslag för närmaste framtiden öppnades, bidragit till att domkapitlen temligen allmänt, åtskilliga dock med viss tvekan, funnit sig i statskontorets förslag. Ett af domkapitlen hade påyrkat provisionens utgående med oreduceradt belopp. Väl hade härvid af samma domkapitel framhållits, att provisionen ingalunda vore att anse såsom en konsistorienotarierna tillagd löneförmån, utan såsom en till domkapitlens disposition ställd tillgång för uppbörds- och redovisningsbestyret med presterskapets enke- och pupillkassas medel, ett bestyr, som efter domkapitlens godtfinnande kunde uppdragas äfven åt andra än konsistorienotarierna. Men då sannolikheten af att domkapitlen, hädanefter mer

än hittills, komme att fråntaga konsistorienotarierna detta bestyr syntes ytterst ringa, skulle, om provisionen fortfarande med oförändradt belopp utginge, den nu med rätta öfverklagade ojemnheten i dessa tjenstemäns inkomster, trots löneregleringen, tillsvidare fortfara och löneregleringen komma att medföra allenast en betydande tillökning i inkomsterna. Med åberopande af de här ofvan anförda skäl, hvarför departementschefen ansett sig böra vidhålla sin redan till statsrådsprotokollet den 10 februari 1893 uttalade åsigt, att ifrågavarande provision, bibehållen vid sin hittills varande procent, borde indragas till statsverket, har departementschefen vidare yttrat, att huru mycket än kunde framhållas, att denna provision, reducerad eller icke reducerad — och hvilken, om den fortfarande ställdes till domkapitlens disposition, helt säkert komme konsistorienotarierna till godo i form af sportelinkomst — vore att betrakta såsom en extra ersättning för ett extra arbete, det dock vore visst, att då detta arbete upphörde, fördelen af den derigenom uppstående lindringen i arbetet icke komme att af vederbörande tjensteinnehafvare kännas såsom ens tillnärmelsevis motsvarande den förlust i inkomster de lede. En af en löneregleringens vigtigaste uppgifter borde väl vara att, så vidt möjligt, ordna förhållandena så, att tjenstemännens inkomster, i stället för att småningom minskas — såsom fallet blefve om den ifrågavarande sporteln, reducerad eller oreducerad, fortfarande utginge till konsistorienotarierna — bibehölles oförändrade med en förhöjning efter viss tids väl vitsordad tjenstgöring.

Det vore emellertid uppenbart, att en ändring i statskontorets förslag, afseende provisionens tagande från konsistorienotarierna, skulle bringa dessa tjenstemän under det eller de närmaste årtiondena i en ej obetydligt sämre ställning, än om detta förslag i dess helhet gillades. Den kompetens, de kunskaper och den skicklighet, som, åtminstone i de största och medelstora stiften, måste fordras af konsistorienotarierna, och det ansvar, som vore förenadt med deras befattningar, allt detta nödvändiggjorde, att aflöningarna för dessa tjenstemän bestämdes till sådana belopp, att dugliga och lämpliga sökande till befattningarna kunde påräknas. Departementschefen, som ansåge, att ett fullständigt gillande af statskontorets förslag till löneregleringen för notarierna skulle bereda dessa under den närmaste framtiden högre inkomster än erforderligt vore, fruktade deremot, att inkomsterna i de största och medelstora stiften längre fram i tiden enligt samma förslag skulle blifva något för knappa; hvilket sistnämnda ock skulle blifva fallet för den närmast kommande tiden, i händelse de af statskontoret föreslagna aflöningsbeloppen utan sportelprovisioner bibehölles. Till förekommande

häraf vore en förhöjning i dessa belopp erforderlig. Och då staten, enligt det af departementschefen framlagda förslaget, skulle erhålla de omkring 90,000 kronor, hvartill återstående provisioner å presterskapets enke- och pupillkassas vakansmedel beräknats uppgå, hvilket belopp enligt statskontorets förslag *icke* skulle tillgodokomma staten, ansåge departementschefen denna förhöjning i de årliga aflöningsbeloppen till konsistorienotarierna i de omförmälda stiften, utan något större betungande af statsverket än statskontoret ifrågasatt, kunna bestämmas till den ungefärliga räntan å den vinst, statsverket gjorde genom provisionens indragning.

På grund häraf har departementschefen hemstält, att för konsistorienotarierna, hvilka borde vara skyldiga att underkasta sig de förändringar i tjenstgöring, som kunde blifva en följd af en blifvande omorganisation af konsistorierna, måtte föreslås följande aflöningsbelopp, nemligen:

för konsistorienotarierna	Lön kronor	Tjenstgörings-penningar kronor	Summa kronor
i Upsala, Lunds, Göteborgs och Hernösands stift	4,000: —	1,500: —	5,500: —
med ålderstillägg efter 10 år	4,500: —	1,500: —	6,000: —
i Linköpings, Skara, Strengnäs, Vesterås, Vexiö och Karlstads stift	3,500: —	1,300: —	4,800: —
med ålderstillägg efter 10 år	4,000: —	1,300: —	5,300: —
i Kalmar och Visby stift	2,500: —	1,000: —	3,500: —
med ålderstillägg efter 10 år	3,000: —	1,000: —	4,000: —
i Stockholms stads konsistorium	1,500: —	1,000: —	2,500: —
med ålderstillägg efter 10 år	2,000: —	1,000: —	3,000: —

Då, enligt hvad domkapitlet i Strengnäs upplyst, dervarande konsistorienotarie numera icke åtnjöte fri bostad, kunde icke, såsom statskontontoret ifrågasatt, afdrag för honom ega rum med ett belopp, motsvarande denna förmåns uppskattade värde.

Behofvet af att, jemte konsistorienotarien, vid domkapitlens expeditioner hafva ett ständigt tjenstebiträde att tillgå, hade, enligt hvad departementschefen vidare anfört, redan genom det här ofvan omförmälda kongl. brefvet af den 14 september 1839 blifvit erkändt.

I de yttranden, som af domkapitlen afgifvits i det nu föreliggande ärendet om löneregleringförkonsistoriernas tjenstemän och betjente, innan samma ärende remitterades till statskontoret, hade samtlige dessa myndigheter förutsatt, att amanuenstjensterna fortfarande skulle finnas vid domkapitlen. I sitt ofvanberörda utlåtande hade deremot statskontoret — på den grund att en löneregleringenligt hvilken å stat skulle uppföras bestämda löner för dylika amanuenser, komme att blifva för statsverket särdeles betungande, helst i betraktande toges äfven deras pensionering — såsom sin åsigt uttalat, att en dylik löneregleringej vore behöflig, då konsistorieamanuensernas åligganden i allmänhet vore jemförliga med dem, för hvilkas fullgörande inom andra embetsverk anlitades extra biträden, som undfinge godtgörelse medelst arfvoden från dertill af embetsverken disponerade medel. Mot denna statskontorets uppfattning hade samtliga domkapitlen, med bibehållande af sina förut uttalade åsigter om behofvet af amanuensbefattningarnas bibehållande, enhälligt framstält invändningar, som icke kunde frånkännas stor betydelse.

Härvid hade domkapitlen framhållit, bland annat, följande. Behofvet af att vid sidan af konsistorienotarien hafva en andre fast anställd och med göromålen förtrogen tjensteman måste framdeles till och med mera än hittills blifva oafvisligt, redan till följd af den utveckling arbetet i konsistoriernas expedition erhållit och allt framgent kunde väntas erhålla. Göromålen fördelades nu af domkapitlen mellan notarien och amanuensen på sätt som funnes tjenligast. Härvid toges i allmänhet icke ärendenas beskaffenhet till utgångspunkt, utan skedde fördelningen allt efter den större eller mindre erfarenhet och öfning i deras handläggning, som ansåges förefinnas hos den ene eller den andre af tjenstemännen. Undantagsvis hade dock befunnits lämpligare, att amanuensarbetet vid ett domkapitel koncentrerades mera kring penningeverket och räkenskaperna m. m., vid ett annat kring protokollsföringen och de mera löpande ärendenas handläggning. I alla händelser vore behofvet af amanuensbiträde aldrig tillfälligt utan ständigt för handen. Det lede intet tvifvel, att i småstäderna det kunde blifva svårt, stundom omöjligt, att erhålla tillfälliga extra biträden. I detta afseende vore statskontorets jemförelse mellan domkapitlen och de centrala embetsverken mindre rigtig. Det måste vid konsistorienotariens sida finnas en person, som också han egde vana vid de olikartade göromålens handläggning och domkapitlets arbetssätt samt kännedom om förut fattade beslut och stiftets individuella förhållanden, en person som kunde inträda såsom notariens ställföreträdare, när denne i följd af

sjukdom, visitationsresor, andra förfall eller semester icke utöfvade sin tjenst, så vida ej allvarsamma rubbningar i domkapitlets arbeten skulle äfventyras.

Ett ganska talande skäl mot amanuensernas ersättande af endast tillfälliga extra biträden innefattades i den upplysning, som lemnats från domkapitlet i Hernösand rörande dervarande förhållanden, och hvaraf framginge, att nuvarande amanuensen derstädes vore tillsatt med vilkor, det han icke finge innehafva annan ordinarie befattning, samt att, oaktadt amanuensen, liksom notarien, *helt och hållet* egnade sig åt domkapitelsgöromålen, notarien nödgats anlita extra biträden, hvilka han med egna medel aflönat med i medeltal under de sista fyra åren 640 kronor årligen. Till hvad i domkapitlens ofvan åberopade yttranden anförts, ville departementschefen lägga, att en större trygghet i afseende å kontrollen öfver den domkapitlen ombetrodda betydande penningeförvaltningen syntes vara att vinna genom bibehållande vid domkapitelsexpeditionen af två fast anställda tjenstemän. Tillämpningen af grundsatsen om anlitande af extra biträden vid en förvaltning af den omfattning, som här vore i fråga, torde ock vara utan motsvarighet hos andra myndigheter; och har departementschefen härvid erinrat om förhållandena i detta hänseende vid länsstyrelserna.

På ofvan anförda grunder kunde departementschefen icke biträda statskontorets förslag om de hittillsvarande amanuensbefattningarnas afskaffande och uppförande allenast af ett särskildt anslag i stat för bestridande af *renskrifningskostnader* och kostnader för *extra biträden* vid de ecklesiastika konsistorieexpeditionerna. Departementschefen, som sålunda ansåge, att amanuenstjensterna fortfarande borde bibehållas har dock icke funnit nödvändigt att å innehafvarne af dessa tjenster bereda annan eller fastare anställning än den, de för närvarande egde. Vid sådant förhållande borde aflöningarna bestämmas att utgå i form af arfvoden och tjensterna endast på förordnande af domkapitlen tillsättas; och har departementschefen hemstält, att arfvodena måtte föreslås att utgå med följande belopp, nemligen:

för konsistorieamanuenserna

i Upsala, Lunds, Göteborgs och Hernösands stift med	kr.	1,800: —
i Linköpings, Skara, Strengnäs, Vesterås, Vexjö och Karlstads stift med	„	1,600: —
i Kalmar och Visby stift med	„	1,000: —
i Stockholms stads konsistorium med	„	800: —

Vid vissa konsistorieexpeditioner syntes emellertid göromålen icke kunna behörigen skötas med mindre än att, jemte amanuensen, anlitades extra biträden. Domkapitlet i Hernösand hade framhållit, *att*, oaktadt både notarie och amanuens helt och hållet egnade sig åt domkapitelsgöromålen, notarien nödgats anlita extra biträden, *att*, med hänsyn till göromålens tillväxt, det vore oundgängligen nödvändigt, att, så länge stiftet hade sitt nuvarande omfång, jemväl ett anslag till extra biträden anvisades, *och att* detta anslag ej kunde sättas lägre än till 1,000 kronor för år. Handlingarna utvisade, att jemväl vid expeditionerna i Upsala, Strengnäs, Lund och Göteborg konsistorienotarierna måste afstå icke obetydliga belopp till oundgängligt tjenstebiträde utöfver det, som lemnades af amanuensen. För tillgodoseende af dessa behof ansåge departementschefen, att ett belopp af åtminstone 3,000 kronor borde äskas till Kongl. Maj:ts disposition.

Vaktbetjeningen.

I afseende å det för konsistorierna erforderliga vaktmästarebiträde hade statskontoret erinrat, hurusom vid några konsistorier visat sig att dessa befattningar kunnat förenas med enahanda befattningar vid de allmänna läroverken i stiftsstäderna, och hade statskontoret antagit, att äfven vid öfriga ecklesiastika konsistorier erforderligt vaktmästarebiträde borde kunna beredas, utan att ordinarie tjenstebefattningar derför behöfde inrättas. På grund deraf hade statskontoret ansett, att beloppet af de arfvoden, som borde utgå, icke kunde bestämmas förr än efter i hvarje särskildt fall, med ledning af vederbörandes förslag, skeende pröfning. Med fästadt afseende ej mindre å den aflöning, som, enligt hvad handlingarna och statskontorets utlåtande bifogade sammandrag närmare utvisade, nu åtnjötes af konsistorievaktmästarne, än äfven derå, att flere af dem innehade och, enligt domkapitlens förslag, äfven fortfarande skulle innehafva boställsförmån, hade statskontoret ansett det för ifrågavarande ändamål erforderliga anslaget kunna antagas icke böra öfverstiga 6,000 kronor. Åtskilliga domkapitel hade framhållit omöjligheten af en förening af vaktmästarebefattningen vid domkapitlet med annan befattning. Trots detta och ehuru departementschefen icke förbisåge, att svårigheter skulle vara förenade med att på ett tillfredsställande sätt få vaktmästaretjenstgöringen vid domkapitlen vederbörligen ordnad med det föreslagna beloppet, ansåge sig departementschefen dock icke nödsakad ifrågasätta förhöjning i detsamma.

Skrifmaterialier och expenser.

Enligt af statskontoret verkställd beräkning erfordrades till bestridande af kostnaderna för detta ändamål 6,031 kronor 25 öre. För närvarande vore af anslaget till domkapitlens expeditioner härför anvisadt ett belopp af 2,178 kronor 1 öre. Såsom en tillgång för lindring af statens utgifter borde, enligt hvad ofvan visats, kunna för framtiden påräknas från domkyrkorna anslagna omkring 800 kronor. Utöfver omförmälda nu utgående statsanslag skulle alltså erfordras ytterligare omkring 3,000 kronor. Statskontoret hade ock föreslagit, att, i stället för berörda nu utgående statsbidrag af omkring 2,000 kronor, ett statsanslag af 5,000 kronor måtte ställas till Kongl. Maj:ts disposition för fördelning domkapitlen emellan, på sätt Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt. Jemte erinran om, att den tillgång från domkyrkornas medel, som af statskontoret ansetts vara härför disponibel, beräknats 128 kronor 30 öre för hög, har departementschefen, som icke ansett det vara möjligt att för det af statskontoret angifna beloppet få här ifrågavarande kostnader bestridda, hemstält, att ett anslag af 6,000 kronor måtte för detta ändamål äskas.

Enligt förestående skulle, förutom hvad som för ålderstillägg komme att påföras vederbörande förslagsanslag, för uppehållande af göromålen vid de ecklesiastika konsistorierna erfordras:

till aflöning åt konsistorienotarierna	kronor	60,300: —
„ „ „ amanuenserna	„	19,600: —
„ ersättning för semestervikariat	„	1,400: —
„ extra biträden	„	3,000: —
„ vaktbetjening	„	6,000: —
„ skrifmaterialier och expenser	„	6,000: —
Summa	kronor	96,300: —

Härifrån afginge för närvarande å riksstat anvisade:

å ordinarie stat till »domkapitlens expeditioner» ..... kr. 25,000: —

Härjemte vore enligt hvad ofvan anförts, för all framtid att för ändamålet påräkna:

från domkyrkorna ..... kr. 1,591: —
„ biskopshuskassan i Göteborg ..... „ 300: — kr. 1,891: — kronor 26,891: —;

hvadan nytt anslagsbehof å ordinarie stat skulle uppstå till belopp af 69,409 kronor. Härvid vore dock att taga i betraktande, *dels* att det å extra stat utgående anslag för tillfällig löneförbättring åt tjenstemännen vid domkapitlens expeditioner å 3,716 kronor icke vidare skulle ifrågakomma, *dels* att de bidrag af allmänna medel, som med omkring 4,000 kronor årligen under en följd af år utgått till betäckande af brister i expeditionskassorna, ej för framtiden skulle erfordras. Vidare borde hänsyn tagas till den statsinkomst genom stämpelpapper, som med i medeltal 3,000 kronor årligen här ofvan beräknats uppstå, äfvensom till den ganska betydande, till sammanlagdt omkring 90,000 kronor uppgående inkomst, som under de närmaste åren skulle tillföras statsverket genom dit ingående provisioner å presterskapets enke- och pupillkassas medel.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt har departementschefen hemstält, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen:

»1:o) att, med gillande af hvad ofvan blifvit hemstäldt rörande konsistorieamanuenserna, extra biträden, vaktbetjening samt skrifmaterialier och expenser äfvensom ersättning för semestervikariat, godkänna den föreslagna aflöningsstaten för konsistorienotarierna under förbehåll, att med löneregleringens inträdande upphör rättigheten till fullmagtslösen och annan expeditionslösen, uppbördsprocenter och provisioner, sammanskott af kyrkor och församlingar samt presterskap, kollekter, äfvensom aflöningsbidrag från domkapitlens expeditionskassor; dock med det undantag, att följande sportler komma att till konsistorienotarierna fortfarande utgå, nemligen:

a) lösen för sådana expeditioner, som part eller annan på egen begäran erhåller eller eljest icke författningsenligt är pligtig lösa;

b) arfvode för förvaltning och redovisning af presterskapet enskildt tillhöriga fonder och kassor samt af sådana fonder, som på grund af

enskildes förordnande blifvit stälda under konsistoriernas förvaltning, för såvidt sådant arfvode af presterskapet blifvit medgifvet eller de enskildes förordnanden derför icke lägga hinder i vägen; samt

c) tills vidare och intill dess annorlunda varder förordnadt arfvode för utdelning af från allmänna barnhuset i Stockholm utgående fosterlöner till underhåll af barn utom barnhuset;

2:o) att medgifva, att beträffande pension vid afskedstagandet för konsistorienotarierna må gälla hvad som i allmänhet är eller varder stadgadt för de statens embets- och tjenstemän, hvilkas aflöning är fördelad i lön och tjenstgöringspenningar;

3:o) att fastställa följande grunder för den nya löneregleringen:

att konsistorienotarie skall vara underkastad den vidsträcktare tjenstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som kan varda föreskrifven;

att med konsistorienotariebefattning, förutom vid Stockholms stads konsistorium, icke må förenas annan tjenst å rikets eller Riksdagens eller kommunens stat, ej heller annan tjenstebefattning med mindre den finnes icke vara hinderlig för fullgörande af tjenstgöringen å konsistorieexpeditionen;

att de med befattningen förenade tjenstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid tjenstens innehafvare verkligen tjenstgjort eller åtnjutit semester, men skola för den tid, han eljest varit från tjenstgöring befriad, utgå till den som tjensten förrättat;

att konsistorienotarie, som af sjukdom hindras att förrätta sin tjenst, eger uppbära hela lönen, hvaremot sådan tjensteman, som undfår ledighet för svag helsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, kan förpligtas att under ledigheten utöfver sina tjenstgöringspenningar afstå så mycket af lönen, som för tjenstens förrättande erfordras eller eljes pröfvas skäligt;

att, der förhöjning af lönen efter viss tids innehafvande af konsistorienotarietjensten anses böra medgifvas, sådan förhöjning icke må inträda, med mindre innehafvaren under mera än fyra femtedelar af denna tid sjelf bestridt sin eller, på grund af förordnande, annan statens tjenst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, med iakttagande att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjensteåldern blifvit uppnådd; börande löntagaren dervid tillgodoräknas den tid, som före den nya statens utfärdande förflutit från hans antagande eller för den, som jemlikt kongl. brefvet den 26 juni 1891 förordnats, från den tid förordnandet meddelades; samt

att semester må, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske, åtnjutas af konsistorienotarie under högst en månad årligen; äfvensom

4:o) att medgifva, att för bestridande af kostnaderna härför det i riksstaten under åttonde hufvudtitelns anslagsrubrik »domkapitlens expeditioner» uppförda anslag må förhöjas till 94,409 kronor, samt att det nu under titel »indelning och dermed jemförlig anvisning på förslag, ersättningar» under nyssnämnda anslagsrubrik upptagna anslag må från riksstaten uteslutas.»

Utskottet medgifver visserligen, att de nuvarande aflöningsförhållandena för domkapitlens tjenstemän äro olämpliga och otidsenliga, men anser dock, att en reglering af dessa förhållanden, huru önskvärd den än må vara, icke bör komma till stånd, så länge frågan om domkapitlens omorganisation ännu står på dagordningen och väntar sin lösning. Först efter genomförande af en sådan omorganisation, hvilken torde kunna medföra en väsentlig förändring i stiftsstyrelsernas verksamhetsområde, kan man för någon längre framtid beräkna dessa styrelsers behof af tjenstebiträde samt efter göromålens art och omfång afpassa tjenstemännens aflöningsförmåner. Det måste sålunda förefalla oegentligt att innan omförmälda embetsverks organisation blifvit definitivt fastställd, bestämma dithörande tjenstemäns antal och reglera deras löner; och då en sådan åtgärd utan tvifvel kunde komma att verka hindrande för genomförande af reformer, som inom ifrågavarande förvaltningsgren synas vara i hög grad af behofvet påkallade, finner sig utskottet icke böra tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning. Utskottet hemställer alltså,

att hvad Kongl. Maj:t under anslagsrubriken »domkapitlens expeditioner» föreslagit icke må af Riksdagen bifallas.

Universiteten.

3:o) Under åberopande af hvad utskottet under punkt 1 i detta utlåtande anfört, får utskottet hemställa,

Ang. höjning af anslaget till universitetsbiblioteket i Upsala.

att Kongl. Maj:ts framställning om höjning af det till Upsala universitets bibliotek utgående årsanslag må på det sätt af Riksdagen bifallas, att detta anslag höjes med 9,000 kronor, eller från 15,000 kronor till 24,000 kronor. [3.]

Ang. anslag till seminariet för sanskrit och jemförande indoeuropeisk språkforskning vid Upsala universitet.

4:o) I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 74) har herr *S. J. Boëthius* hemstält, att Riksdagen måtte till undervisningsmateriel åt seminariet i sanskrit och jemförande indoeuropeisk språkforskning vid Upsala universitet på ordinarie stat anvisa ett årligt anslag af 350 kronor.

I anledning af Kongl. Maj:ts framställning beviljade nästlidna års Riksdag till följande seminarier vid universitetet i Upsala anslag å ordinarie stat, nemligen dels till seminarier för klassiska, nordiska, romanska och germanska språk, historia, statskunskap, filosofi, estetik och litteraturhistoria samt semitiska och slaviska språk 5,000 kronor, deraf till inköp af böcker och annan undervisningsmateriel samt tillfälliga utgifter 3,100 kronor och till arfvoden 1,900 kronor, dels ock till det matematiska seminariet 1,500 kronor. Kongl. Maj:ts berörda framställning afsåg, enligt hvad af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1894 inhemtas, anslag jemväl till seminarier dels för sanskrit och jemförande indoeuropeisk språkforskning och dels för egyptologi vid nämnda universitet; och hade för hvartdera af dessa seminarier ifrågasatts anslag till belopp af 150 kronor att användas till inköp af böcker och annan undervisningsmateriel samt tillfälliga utgifter. Riksdagen, som icke biföll Kongl. Maj:ts framställning beträffande seminarier för sistnämnda två ämnen, yttrade vid anmälan af sitt beslut i frågan (Riksdagens Skrifvelse n:o 34), att Riksdagen hölle före att, då antalet studerande i de båda ämnena sanskrit och jem-

förande språkforskning samt egyptologi måste vara jemförelsevis ganska obetydligt, något statsanslag för inrättande af seminariekurser i dessa ämnen icke borde ifrågakomma.

Motionären har anfört, att enligt bestämmelserna i kongl. stadgan angående filosofie kandidat- och licentiatexamina den 17 april 1891 den filosofiska fakulteten borde årligen i hvarje examensämne, i hvilket institutionsöfningar icke förekomme, anordna seminariekurser. På grund häraf och då enligt samma stadga ämnet sanskrit och jemförande indoeuropeisk språkforskning vore ett ordinarie examensämne vid Upsala universitet samt institutionsöfningar deri ej förekomme, ålåge det universitetet att deri anordna årliga seminariekurser. När — fortsätter motionären — den utredning skedde vid Upsala universitet, som lades till grund för Kongl. Maj:ts ofvannämnda proposition om anslag till seminarierna, hade ämnet sanskrit och jemförande indoeuropeisk språkforskning derstädes saknat ordinarie målsman, hvarför det ej representerats inom de utredande myndigheterna, och till följd häraf hade universitetets så kallade riksdagspetita ej kommit att innehålla någon framställning om behofvet af anslag åt ett seminarium i detta ämne. Såsom redan nämnts, hade Kongl. Maj:t dock upptagit förslag derom i sin proposition om seminarierna, men anslag till detta seminarium hade ej af Riksdagen beviljats. Af detta Riksdagens afslag hade nu blifvit följden att ett seminarium, som författningsenligt skulle hållas, saknade medel till anskaffande af undervisningsmateriel, hvarförutan seminarieöfningar dock icke kunde hållas. Det skulle visserligen kunna synas, som om, då behofvet vore jemförelsevis obetydligt, universitetets reservfond skulle kunna tillgodose detsamma, men denna fond vore afsedd för tillfälliga utgifter och syntes derför icke rätteligen kunna bestrida de årliga utgifterna för en ordinarie institution. Under sådana förhållanden syntes ingen annan utväg återstå än att anhålla om Riksdagens mellankomst. Såväl den humanistiska sektionen som det större konsistoriet i Upsala hade också, enligt motionen bilagda handlingar, nästlidet år uttalat sig härför och dervid närmare utredt beskaffenheten af det föreliggande behofvet. De båda myndigheterna hade ansett, att hvad som behöfdes för ändamålet vore *dels* ett årligt anslag af 350 kronor, *dels* ett tillfälligt organisationsanslag för en gång af 500 kronor. Då Riksdagen i denna fråga ej borde besväras med framställningar, om möjlighet funnes att på annat sätt lösa svårigheterna, hade motionären ansett sig ej böra väcka förslag om erhållandet af det ifrågasatta tillfälliga anslaget, utan inskränkt sig till det årliga, för

hvars bestridande universitetets egna fonder icke rätteligen syntes kunna och böra tagas i anspråk.

Slutligen har motionären, under hänvisande till hvad de båda universitetsmyndigheterna anfört om behöfligheten för universitetet af det ifrågavarande seminariet, framhållit:

att ämnet sanskrit och jemförande indoeuropeisk språkforskning på grund af sin grundläggande ställning till de flesta europeiska språk vore af stor vigt för de vetenskapliga språkstudierna vid universitetet, om det också ej egde den praktiska betydelse som vissa andra språk och derför deltagarne i dess seminarieöfningar ej kunde blifva så många som i dessa; samt

att verkligt fruktbärande och relativt talrikt besökta seminarieöfningar deri bedrifvits under flera års tid genom enskilda uppoffringar af vederbörande lärare, men att sådana uppoffringar hvarken kunde begäras eller i längden vore möjliga.

Då enligt gällande bestämmelser seminariekurser för sanskrit och jemförande indoeuropeisk språkforskning skola hållas vid Upsala universitet, och då upplyst blifvit, att dylika kurser redan under en följd af år pågått, torde anslag till ifrågavarande seminarium icke böra af Riksdagen förvägras. Enär emellertid i Kongl. Maj:ts till nästlidna års Riksdag gjorda framställning ett belopp af 150 kronor årligen ansetts vara för ändamålet tillräckligt, synes det utskottet, som om anslaget kunde inskränkas till detta belopp. Utskottet hemställer derföre,

> att herr Boëthius' förevarande motion må på det sätt bifallas, att Riksdagen till undervisningsmateriel åt seminariet för sanskrit och jemförande indoeuropeisk språkforskning vid Upsala universitet på ordinarie stat anvisar ett årligt anslag af 150 kronor.

Vid bifall härtill äfvensom till hvad utskottet under nästföregående punkt föreslagit kommer slutsumman af anslaget till universiteten, nu 748,901 kronor, att höjas med 9,150 kronor och således i riksstaten uppföras med 758,051 kronor, deraf 162,700 kronor förslagsanslag.

Allmänna läroverken.

Ang. lönefyllnad åt teologie lektorn vid h. latinläroverket i Göteborg.

[4.] 5:o) i anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och med hänvisning till hvad i statsrådsprotokollet (sid. 43 och 44) blifvit anfördt, hemställer utskottet,

att från och med år 1896 må under anslagen till allmänna läroverken uppföras ett mot den i stat beräknade afkastningen af Lundby och Tufve församlingars pastorat svarande belopp af 900 kronor.

Vid bifall härtill kommer reservationsanslaget till allmänna läroverken, som för närvarande utgår med 2,909,404 kronor, att ökas till 2,910,304 kronor.

Ang. väckt motion i fråga om vilkoren för lönetursberäkning såsom lektor vid allmänt läroverk.

6:o) Uti en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 55) har herr *R. Eklundh* från Lund hemstält, det Riksdagen måtte besluta, att bestämmelsen beträffande godkändt undervisningsprof såsom vilkor för lönetursberäkning såsom lektor vid allmänt läroverk skulle upphöra att gälla.

På sätt af motionären omförmäles, stadgas i kongl. kungörelsen angående ändrade bestämmelser beträffande lönetursberäkning för lärare vid allmänna läroverk den 12 september 1890, bland annat, att ordinarie adjunkt eller kollega, hvilken aflagt sådan akademisk examen, som utgör vilkor för behörighet att söka lektorsbefattning vid högre allmänt läroverk, äfvensom i öfrigt fullgjort stadgade föreskrifter för att kunna till lektor utnämnas, må ega rätt att vid årsberäkning för uppflyttning i högre lektorslönegrad räkna sig till godo den tid han från och med året näst efter det, hvarunder berörda vilkor blifvit fullgjorda, med nit och skicklighet vid allmänt läroverk tjenstgjort såsom tillförordnad rektor, såsom vikarierande lektor eller med en tjenstgöring väsentligen lika med den, som åligger lektor.

Då för rätt till lönetursberäkning såsom lektor på grund af anförda stadgande erfordrades att hafva aflagt undervisningsprof för lektorsbefattning, kunde, enligt hvad motionären erinrat, inträffa, att utaf lärare, som samtidigt fullgjort öfriga vilkor för att kunna utnämnas till lektorer, den, som haft tillfälle att tidigare aflägga dylikt undervisningsprof, komme i en bättre ställning i fråga om lönetur än den, som först vid en senare tidpunkt undergått samma prof.

Enligt motionärens förmenande innebure detta en obillighet, som komme att närmast träffa dem, hvilkas lönetursberäkning daterade sig från tiden före nämnda kungörelses tillkomst, enär för dem ingen anledning förut funnits att aflägga undervisningsprof, så vida de icke tillfälligtvis varit sökande till lektorsbefattning. Då nu undervisningsprof ej vidare erfordrades för rätt till lönetursberäkning såsom adjunkt, ansåge motionären att det ej heller borde utgöra vilkor för lönetursberäkning såsom lektor. Och för att särskildt tillgodose lärare, hvilka, utan att hafva aflagt undervisningsprof, bestridt lektorstjenstgöring före utfärdandet af 1890 års ofvannämnda kungörelse, borde en förändring i det af motionären föreslagna syfte erhålla retroaktiv verkan.

Beträffande hvad motionären i öfrigt anfört till stöd för sitt ifrågavarande yrkande tillåter sig utskottet hänvisa till sjelfva motionen.

En sådan förändring af de i gällande lönestater fastställda bestämmelser, som med förevarande framställning afses, anser sig utskottet icke böra tillstyrka på enskild motionärs förslag och utan att någon utredning föreligger om verkningarna af förändringens genomförande. Utskottet hemställer fördenskull,

att herr Eklundhs ifrågavarande motion icke må vinna Riksdagens bifall.

Ang. väckt förslag om utvidgning af allmänna läroverket i Varberg.

7:o) I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 77) har herr *F. J. E. Berglöf* föreslagit, att Riksdagen måtte besluta, att treklassiga läroverket i Varberg utvidgades till femklassigt med det antal lärare och den aflöningsstat, som vore gällande för andra, i landsortsstäder befintliga femklassiga läroverk.

Beträffande hvad motionären anfört till stöd för sitt ifrågavarande förslag tillåter sig utskottet hänvisa till sjelfva motionen.

Då förhållandena äfven inom andra orter torde vara sådana, att, derest förevarande motion blefve af Riksdagen bifallen, liknande förslag om läroverks utvidgning skulle vara att emotse från flere håll, samt det derjemte icke synes vara lämpligt, att Riksdagen på enskild motionärs yrkande fattar beslut i särskilda delar af läroverksfrågan, hvilken torde böra i sin helhet pröfvas och afgöras, hemställer utskottet,

att herr Berglöfs ifrågavarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Folkundervisningen.

Ang. lönetursberäkning för vissa lärare vid folkskolelärareseminarier.

8:o) Uti en till Riksdagen den 31 december 1894 aflåten, till förberedande behandling af statsutskottet remitterad proposition (n:o 18) har Kongl. Maj:t under åberopande af propositionen bilagdt protokoll öfver ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit, att den tid, som i afseende å lönetursberäkning vid allmänna läroverken tillgodokomme ämneslärare, måtte vid öfvergång i folkskolelärareseminariernas tjenst honom tillgodoräknas beträffande lönetursberäkning vid dessa seminarier.

Enligt sistnämnda statsrådsprotokoll hade departementschefen vid ärendets föredragning inför Kongl. Maj:t anfört, hurusom på förslag af Kongl. Maj:t Riksdagen år 1890 beslutit, att lärare vid folkskolelärareseminarier och högre lärarinneseminariet samt lektorer vid sjökrigsskolan skulle, om de öfverginge i de allmänna läroverkens tjenst, åtnjuta samma rätt till lönetursberäkning, som genom kongl. kungörelserna den 29 maj 1874 och den 29 juni 1883 medgifvits lärare vid vissa enskilda läroverk. Om en lärare, som tjenstgjort vid allmänt läroverk, öfverginge i folkskolelärareseminariernas tjenst, hade han deremot icke rättighet att för uppflyttning i högre lönegrad räkna sig till godo någon del af den tid, han tjenstgjort vid allmänna läroverken.

Häraf blefve en följd, att vid allmänt läroverk anställd lärare, som hade större intresse och fallenhet för tjenstgöringen vid folkskolelärareseminarierna eller af annan anledning skulle vilja öfvergå i deras tjenst, hindrades derifrån, om han ansåge sig hvarken kunna eller böra för lönetursberäkning afstå från den tid, han tjenstgjort vid de allmänna läroverken. Samma förhållande gälde äfven för de vid enskilda läroverk anställde lärare, som egde rätt till tjenstårsberäkning vid de allmänna läroverken men alldeles saknade sådan vid folkskolelärareseminarierna. Detta måste naturligtvis vara till skada såväl för vederbörande läroverk som för lärarne sjelfve.

De föreskrifna kompetensfordringarna för ämneslärarebefattningar vid nu ifrågavarande slag af läroverk vore desamma, tjenstgöringen vid dem vore i stort sedt enahanda, och denna tjenstgöring öfvervakades af offentliga myndigheter.

Under sådana förhållanden syntes det departementschefen billigt, att sådan ämneslärare, hvarom här vore fråga, vid öfvergång till folk-

skolelärareseminarium finge i fråga om lönetur åtnjuta den tid honom i sådant afseende vid de allmänna läroverken tillgodokomme.

Då utskottet icke haft något att erinra mot hvad Kongl. Maj:t i förevarande proposition föreslagit, hemställer utskottet,

att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Medicinalstyrelsen med dithörande stater.

Ang. anslag till resestipendier åt lasaretts- och sjukhusläkare. [5.]

9:o) Kongl. Maj:t har föreslagit, att under anslaget till medicinalstyrelsen med dithörande stater måtte uppföras ett reservationsanslag af 1,500 kronor att användas till resestipendier åt ordinarie läkare vid länslasarett och dermed likstälda sjukhus.

Till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari innevarande år har departementschefen anmält, att medicinalstyrelsen i skrifvelse den 21 september 1894 angående medicinalverkets behof för år 1896 hos Kongl. Maj:t gjort hemställan om ett årligt anslag af 1,500 kronor till resestipendier åt ordinarie lasaretts- och sjukhusläkare samt dervid öfverlemnat afskrift af en utaf åtskilliga lasaretts- och sjukhusläkare hos medicinalstyrelsen gjord framställning i ämnet. Sistnämnda framställning innehölle, enligt hvad departementschefen meddelat, hufvudsakligen följande.

Det rastlösa arbete, som påginge inom det medicinska forskningsområdet, medförde resultat, som utan tvifvel kunde och borde tillgodogöras vårt lands befolkning. En ofantligt rik litteratur omtalade visserligen de nya forskningarna, de nya rönen och till en del äfven den kritiska sofring, dessa småningom underkastades. Det vore dock en erkänd sanning, att man vida lättare uppfattade t. ex. en operation, om man sjelf såge den utföras, än om man blott läste beskrifningen derom. Detsamma vore förehållandet med den utbildade teknik, som nu för tiden inginge i många andra sätt att behandla sjuka, äfvensom med många vigtiga undersökningsmetoder. Med egna ögon vore det äfven bäst att skaffa sig kännedom om nya instrument, om förbättringar uti inredningen af sjukhus, om goda modeller till sjukhusinventarier m. m. Sjelfva patienterna vore ock ett rikt illustrativt material för att bedöma olika behandlingsmetoders inbördes värde. Den peronliga kännedomen icke allenast af de ledande förmågorna, utan äfven af de unge, som

vore på väg till berömdhet, medförde för den läkare, som med dem komme i beröring, betydliga fördelar icke blott för tillfället, utan äfven långt efteråt. Äfven i andra afseenden lände utländska studieresor läkarekonstens idkare till gagn.

Staten hade också genom större resestipendier i någon mån tillgodosett de intressen, som här vore i fråga; men de redan befintliga stipendierna fordrade en lång tids vistelse utrikes. Kortare och täta resor vore emellertid ur många synpunkter lämpligare för lasarettsläkarne, som hade fasta tjenster, der kontinuiteten i skötseln ej borde för lång tid rubbas. Också hade många af de svenska lasarettsläkarne icke skytt att på egen bekostnad genom sådana resor göra sig bekanta med så mycket som möjligt af hvad utlandet hade att uppvisa och lära. Men bördan började att kännas tung, och mången saknade de tillgångar, som erfordrades för att uppfylla hans önskningar i detta hänseende.

Sökandena hade derför anhållit, att medicinalstyrelsen ville hos Kongl. Maj:t hemställa om proposition till Riksdagen, att ett ordinarie anslag å 1,500 kronor måtte beviljas för att hvarje år sätta tre lasarettsläkare i tillfälle att under en månad företaga en vetenskaplig utrikes resa, för hvilken redogörelse sedan skulle afgifvas. Det vore särskildt önskvärdt, att tiden för resan icke utsträcktes öfver en månad, derför att dels många lasarettläkares semester omfattade just denna tid, dels andra lasarettsläkare i sådant fall kunde utan omväg eller tidsutdrägt erhålla tjenstledighet af lasarettsdirektionen eller dess ordförande och omedelbart afresa, när omständigheterna medgåfve det.

Med anledning af den sålunda gjorda framställningen hade medcinalstyrelsen anfört, att för civila läkare funnes två resestipendier, som enligt kongl. brefvet den 24 mars 1876 utginge med ett belopp af 2,000 kronor för det större och 1,500 kronor för det mindre stipendiet samt med en mot de olika beloppen svarande skyldighet för stipendiaten att vistas utomlands i 8 eller 6 månader. Dessa stipendier hade varit till stort gagn för många läkare och beredt dem en god utbildning vid utländska universitet och sjukvårdsinrättningar. För mera omfattande studier och för vetenskapliga forskningar vore dessa stipendier oumbärliga, och detta såväl för civile läkare i allmänhet som ock särskildt för lasaretts- eller sjukhusläkare, men under alla förhållanden vore de ej för de sistnämnde fullt lämpliga och kunde ej heller åt dem utdelas så ofta som önskvärdt vore. Den förut omnämnda, af åtskilliga lasarettsoch sjukhusläkare gjorda framställningen funne medicinalstyrelsen fördenskull väl grundad och ansåge, att de ifrågasatta stipendierna skulle komma icke blott läkarne, utan ock lasaretten samt derstädes intagne

sjuke till gagn. Rikets lasarett och sjukhus hade nemligen under senare årtionden betydligt utvecklat sig, i synnerhet på det kirurgiska området. På grund af den förmåga att utföra svåra operationer, som dessa vårdanstalters läkare vetat att förskaffa sig, och med tillhjelp af nutidens alltmer förbättrade sårbehandling, som möjliggjort en lycklig utgång af de största operativa ingrepp, hade stora och vigtiga operationer kunnat med framgång utföras äfven vid smärre lasarett eller sjukhus. Många sjuka hade derigenom blifvit räddade, hvilka eljest skulle gått förlorade eller varit nödsakade att företaga kostsamma och besvärliga resor till de stora sjukhusen.

För att detta goda förhållande måtte icke blott fortfara, utan ock ännu mer utvecklas, vore det behöfligt, att dessa vårdanstalters läkare underhölle sitt vetande och sin förmåga i nyss nämnda hänseende samt följde med läkarekonstens och specielt kirurgiens framsteg. Tekniken för operationerna och sårbehandlingen utvecklades fortfarande. Läkaren behöfde derför emellanåt inhemta kännedom om de nya förbättringar, som kommit till utförande vid de större klinikerna i utlandet; och då läkaren i nu ifrågavarande hänseende behöfde förvärfva sig icke blott teoretisk kunskap, utan äfven en detaljerad kännedom om de nyare metoderna samt förmåga att sjelf tillämpa desamma, måste han erhålla tillfälle att se dem utföras och sätta sig in i den speciella tekniken. En beskrifning eller en afbildning kunde ej ersätta den personliga åskådningen.

En så lång studietid, som vore föreskrifven för åtnjutande af stipendier för civile läkare i allmänhet, vore emellertid hvarken behöflig eller ens önskvärd för en ordinarie lasaretts- eller sjukhusläkare. Af större behof påkalladt vore, att resorna kunde oftare upprepas. En kortare tid af ungefär en månad skulle vara tillräcklig och skulle motsvara den semestertid, som landstingen numera temligen allmänt beviljade läkarne vid de af dem inrättade lasarett.

På grund af hvad medicinalstyrelsen sålunda andragit och med åberopande af de skäl, som förebragts i den hos styrelsen i ämnet gjorda framställning, tillstyrkte styrelsen, att proposition måtte till Riksdagen aflåtas om beviljande af ett årligt anslag till sådana stipendier, som nu ifrågasatts.

Departementschefen, som af hvad i detta ärende anförts funnit sig öfvertygad om den stora vigten af dylika stipendier, har vidare yttrat, att vid tillsättning af desamma borde, på sätt jemväl medicinalstyrelsen uttalat, enahanda föreskrifter, som gälde rörande nu befintliga stipendier för civile läkare i statens tjenst, i tillämpliga delar kunna

följas, dock att tiden för stipendiatens vistelse utrikes syntes böra begränsas till att omfatta minst en månad. Slutligen har departementschefen förklarat, att tillgång för utdelande af de ifrågasatta stipendierna ej kunde med redan anvisade medel beredas.

Då det ändamål, som med Kongl. Maj:ts förevarande framställning afses, synes vara i hög grad beaktansvärdt, har utskottet icke tvekat att tillstyrka beviljandet af det härför äskade anslaget 1,500 kronor. Men med hänsyn dertill, att många lasarettsläkare hittills sjelfva bekostat studieresor i utlandet, synes det utskottet, som om reseunderstödet af statsmedel stundom skulle kunna sättas lägre än det i sådant afseende af sökandena föreslagna beloppet 500 kronor, helst derigenom ett större antal läkare kunde komma i åtnjutande af reseunderstöd från berörda anslag. På grund häraf hemställer utskottet,

att under anslaget till medicinalstyrelsen med dithörande stater må uppföras ett reservationsanslag af 1,500 kronor att användas till resestipendier, hvart och ett å högst 500 kronor, åt ordinarie läkare vid länslasarett och dermed likstälda sjukhus.

I händelse af bifall härtill kommer anslaget till medicinalstyrelsen med dithörande stater, nu 494,750 kronor, att uppföras med 496,250 kronor, deraf 1,500 kronor reservationsanslag.

Vetenskapsakademien.

Ang. höjning af anslaget till Kristinebergs zoologiska station. [6.]

10:o) Under denna anslagstitel har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att höja det på akademiens stat uppförda årsanslaget till den zoologiska stationen vid Kristineberg från 2,000 kronor till 5,000 kronor eller med 3,000 kronor.

Till det i ärendet förda statsrådsprotokollet har departementschefen anmält, att vetenskapsakademien i skrifvelse den 12 september 1894 hos Kongl. Maj:t hemstält om höjning af det anslag, som utginge till den under akademiens inseende stälda zoologiska stationen Kristineberg i Göteborgs och Bohus län.

Rörande behofvet af en sådan anslagsförhöjning hade, enligt hvad departementschefen vidare meddelat, chefen för ifrågavarande station, intendenten vid naturhistoriska riksmuseets afdelning för lägre everte-

brater, professor Hj. Théel i en till akademien ingifven skrifvelse, som åtföljt dess framställning i ämnet, anfört följande.

Allt sedan år 1872, då den verldsbekanta zoologiska stationen i Neapel grundades, hade hafslaboratorier upprättats vid Europas, Afrikas och Amerikas kuster, ja, till och med i Japan och på Java, så att deras antal för närvarande uppginge till bortåt 50. De allra flesta af dessa vore förbundna med universitet eller lärda sällskap och hade i likhet med vår svenska station till uteslutande uppgift att främja rent vetenskapliga studier samt att bidraga till utbildande af vetenskapsmän och lärare. I alla länder, der man på ett kraftigt sätt velat befordra naturvetenskapernas, särskildt de biologiska vetenskapsgrenarnas utveckling, hade man inrättat hafsstationer, väl inseende, att hafvet, med dess oändligt rika djur- och växtverld, som lemnade ett obegränsadt, aldrig sinande material för forskning, just vore platsen, dit företrädesvis sådana studier, som fölle inom området för biologien i inskränkt bemärkelse, för fysiologien, anatomien, histologien och embryologien m. m., borde förläggas. Ty ingenstädes träffades en sådan mångfald af de mest olikartade organismer som i hafvet. Äfven i Norge, för att anföra ett exempel, hade man till fullo insett detta, ty der hade man, förutom fiskeristationen vid Flödefjord i Arendals närhet, två biologiska stationer, en i Bergen, grundad år 1892, och en i Dröbak, öppnad år 1894, hvardera åtnjutande ett statsanslag af 2,000 kronor. Sveriges enda hafsstation, som grundades år 1877 af professor Sven Lovén med penningmedel, donerade till vetenskapsakademien af doktor A. F. Regnell, hade allt sedan början af sin tillvaro sökt fylla de fordringar, *hela* vårt lands biologiska forskning stälde på henne, och hade redan en vacker verksamhet bakom sig. Men denna station hade ännu blott ett årligt statsanslag af 2,000 kronor. När man sammanstälde detta dermed, att biologernas antal i Sverige vore mer än dubbelt mot i vårt vestra grannland, att derför vår enda station måste utöfva större verksamhet än Norges båda tillsammans, samt att Kristineberg på grund af sitt läge vore, för att bereda de arbetande utrymme äfvensom tillfälle att erhålla föda och uppassning, hänvisadt att, jemte laboratoriebyggnaden med hvad dertill hörde, underhålla boningshus med nödiga inventarier samt aflöna hushållerska — något som ej varit behöfligt i Norge eller flertalet andra länder — så framginge tydligt, att den svenska stationens ekonomiska ställning vore mycket betänklig, och att det vore synnerligen magtpåliggande, att det hittills beviljade statsanslaget betydligt förhöjdes. Att stationen, oaktadt dess betryckta ställning, hittills kunnat utöfva en så omfattande och fruktbringande verk-

samhet, hade berott ej blott derpå, att stationens intressen på det noggrannaste öfvervakats, utan framför allt derpå, att besparingar, numera uttömda, funnits att tillgå från den ursprungliga Regnellska donationen samt att en enskild person, friherre Oscar Dickson, vid ett par tillfällen frikostigt understödt henne. Men oaktadt denna tillfälliga hjelp vid sidan af statsanslaget, hade medlen visat sig alldeles otillräckliga, och många för det biologiska studiet och för stationens verksamhet skadliga inskränkningar hade måst göras, på sätt af det följande framginge.

Stationen, belägen på Skaftölandet vid Gullmarsfjordens mynning, utgjordes af följande lägenheter:

laboratoriebyggnaden, ett stort trähus i två våningar, inrymmande 7 enskilda arbetsrum, en läsesal, ett mindre rum för samlingar och ett förrådsrum samt dessutom på nedra bottnen ett gemensamt arbetsrum med 3 platser, ett s. k. sköljrum med 5 större aqvarier, ett sorterings- och konserveringsrum samt 2 små rum med större aqvarier af cement och glas;

boningshuset, med 6 rum och kök på nedra bottnen och 5 vindskammare, afsedt att bereda samlingslokal, matrum och sofplatser för 10 forskare;

villan, en mindre byggnad med 3 rum och kök samt 2 vindskammare, afsedd för föreståndaren;

tornbyggnaden, inrymmande den stora vattenreservoaren och pumpverket samt bärande vindmotorerna; äfvensom

stugan, med två rum, det ena verkstad, det andra för tjenstepersonalen, samt mangelbod.

Till stationen hörde jemväl uthus, bryggor och stenkaj.

Det låge i sakens natur, att underhållande af fem byggnader af trä jemte uthus och bryggor årligen kräfde ej ringa kostnader, så mycket mer som erfarenheten visat, att reparationer, målning, bestrykning af tak m. m. måste förnyas oftare vid hafskusten än på andra platser. Ensamt de årligen återkommande reparationerna af pumpverket och vindmotorerna toge ej obetydliga summor i anspråk.

Vida dyrbarare stälde sig dock det årliga underhållet och nyanskaffandet af *inventarier* samt driftkostnaderna. Till inventarier räknades då ej blott servis, möbler och öfriga husgeråd i boningshusen, utan alla de tillbehör, som inrymdes i laboratoriet, och som vore nödvändiga för en framgångsrik forskning, såsom t. ex. aqvarier, glaskärl i stor mängd, vågar och parafinugn för inbäddning, mikroskop, mikrotomer, dissektionsmikroskop, luftningsapparater, rörelseapparater för aqvarier med ej rinnande vatten, injektionsapparater, slangar och glas-

rör, reagentier m. m., hvartill komme ytterligare båtar och draggredskap, såsom skrapor, trawls, handhåfvar, planktonhåfvar, dragglinor och lodlinor m. m. I betraktande af hafslaboratoriernas uppgift att på allt sätt främja zoologisk forskning i vidsträcktaste mening, hvartill de, omgifna som de vore af en oändligt rik natur, lämpade sig bättre än flertalet andra laboratorier, borde de vara väl försedda ej blott med apparater och hjelpmedel sådana, som nyss exempelvis uppräknats, utan äfven med alla de härdnings- och fixeringsvätskor, kemikalier och färgämnen, utan hvilka djurens väfnader och deras element knappast kunde studeras. Denna dyrbara, för studiet så nödvändiga samling af inventarier måste årligen kompletteras och delvis nyanskaffas. De begränsade tillgångarna bure skulden för, att stationen långt ifrån vore så väl försedd med vetenskapliga inventarier, som önskligt vore och som de biologiska vetenskapernas nuvarande ståndpunkt kräfde. Till inventarier borde också med nödvändighet höra ett litet väl valdt *bibliotek* af uppslagsböcker och faunistiska arbeten för att möjliggöra examinerande och bestämmande af djur- och växtformer i hafvet. Det funnes väl knappast i verlden en station, som icke egde ett sådant. Kristineberg hade ännu ej haft medel att inköpa en enda bok.

Men utom förenämnda utgifter för byggnader och inventarier kräfdes årligen stora summor för tjenstepersonalens aflöning och draggningsarbetenas utförande. Sålunda uppbure *tillsyningsmannen* en årslön af 500 kronor, hvarför han vore skyldig att under de tre sommarmånaderna, då stationen regelbundet vore i full verksamhet, oafbrutet vistas på platsen, sköta vindmotorer och pumpverk, att biträda vid alla göromål, der hans hjelp kunde påfordras, samt att under öfriga tider af året hafva daglig tillsyn öfver stationens egendom. En annan årslön utginge med 300 kronor jemte ved och lyse till *hushållerskan*, som hade vård om inventarierna i boningshusen, ombesörjde matlagning och städning, och som året om skulle vara bosatt på stationen. Båda dessa platser vore oumbärliga, och båda lönerna syntes skäligen ej kunna sättas lägre.

Beträffande *draggningsarbetena*, förutan hvilka material för undersökningar skulle tryta, måste de försiggå under hela den tid, stationen vore i full verksamhet, d. v. s. under de tre sommarmånaderna. Stationen hade i regel måst nöja sig med ett båtlag, två draggare, men under de två sista åren hade ett andra måst inrättas, på grund deraf att antalet forskare förökats och deras fordringar på arbetsmaterial eljest ej kunnat tillfredsställas. Två båtlag vore också en ovilkorlig nödvändighet att hafva, dels för att det behöfliga arbetsmaterialet for-

tast möjligt utan mycken tidspillan skulle kunna anskaffas, dels för att äfven vid Kristinebergs station, såsom förhållandet vore vid utlandets, undersökningar årligen måtte fortgå med uppgift att utvidga vår kunskap om djurlifvet i hafvet kring våra kuster, att studera djurens utbredning och förekomstsätt samt periodiciteten i deras uppträdande och betingelserna härför, att vinna kännedom om tiden för deras könsmognad med flera dermed sammanhängande frågor af stor vetenskaplig betydelse. Dagspenningen för endast ett båtlag, två karlar, under tre månader vore emellertid för stationen en dryg utgift; två båtlag hade hon ej råd att hålla.

Men dertill komme, att i många fall arbetsmaterialet ej kunde anskaffas i stationens närhet, utan vore att söka långt derifrån, t. ex. vid Väderöarna eller Kosteröarna, eller också vore det att finna långt in i fjordarne eller ute på öppna hafvet. Under sådana förhållanden hade det varit en nödvändighet att förhyra en större heldäckad båt, på hvilken en del af stationens medlemmar jemte draggkarlar inskeppat sig för att uppsöka och hemföra de önskade djuren eller växterna. Endast undantagsvis — några få gånger under hela tiden stationen existerat — hade man för en eller ett par dagar förhyrt en mindre ångslup i ändamål att utforska de större djupen inuti fjordarna eller att, då hafvet vore fullt stilla, hastigt kunna förflytta sig ut i öppna sjön för att vinna kännedom om de organismer, som funnes der drifvande i de olika vattenlagren eller lefvande på bottnen. Men dylika färder, vare sig med förhyrd segelbåt eller med ångslup, fördyrade driftkostnaderna så betydligt, att de af bristande tillgångar endast ytterst sällan kunnat företagas.

Af största vetenskapliga betydelse skulle det vara, att *undersökningar* öfver djur- och växtverlden kunde *utsträckas öfver en större del af året.* Faunan vintertid vore nemligen i hög grad olika den under den varma årstiden och förtjenade att vida mer uppmärksammas, än hittills kunnat ske. Knappast någon station i verlden, om ej den nyss i Dröbak öppnade, hade ett för dylika studier så gynsamt läge som Kristineberg. Här skulle just vara platsen att studera isens inflytande på littoralfaunan, att utforska hvart denna, då vattnet afkyldes, toge vägen, att konstatera, om ej samtidigt sådana organismer, som under sommartiden lefde på djupet i fjordarnes kallare vatten, vintertiden stege upp mot kusterna, att lära känna hvilka former under den kalla årstiden passerade genom sina s. k. larvstadier och sålunda inginge i planktons sammansättning, med flera vigtiga och intressanta spörsmål. Men för dylika undersökningar hade hittills medel saknats.

I sammanhang härmed hade framhållits, att stationen helt och hållet saknade tillgångar att aflöna ett *vetenskapligt extra biträde* vid sådana tider af året, då arbetenas beskaffenhet och mångfald ovilkorligen kräfde en sådan hjelp. Det kunde ej rimligtvis begäras, att föreståndaren, som hvarken åtnjöte lön för detta förtroendeuppdrag eller ens ersättning för resor till och från stationen, skulle åsidosätta sina vetenskapliga studier för att dagligen stå de studerande till tjenst i alla möjliga afseenden, tillhandagå dem vid anhållan med apparater, kärl och instrument, tillreda reagentier, sortera och på olika händer fördela arbetsmaterialet, konservera djur, deltaga i draggningsfärder för uppsökande af önskadt arbetsmaterial, föra draggningsjournal m. m., allt göromål, som på andra laboratorier under vederbörlig uppsigt tilldelades något yngre, vetenskapligt biträde. Föreståndarens tid vore tillräckligt upptagen med att under hela året efter bästa förmåga vårda och öfvervaka stationen, att se till, att dess behof så vidt möjligt fyldes, och att dertill under sommarmånaderna närvara och ordna arbetena på ett sådant sätt, att i möjligaste måtto allas billiga fordringar blefve tillfredsställda — något som, enligt hvad erfarenheten visat, eljest aldrig skedde. För stationens bestånd och utveckling, för upprätthållande af ordning och för att arbetena skulle blifva så omfattande och fruktbringande som önskligt, vore det derför af största vigt, att stationen vissa tider af året, framför allt under sommarmånaderna, kunde aflöna ett vetenskapligt extra biträde.

På grund af det anförda och i betraktande af att zoologiska stationer öfverallt blifvit ett behof så stort, att den biologiska forskningen öfver hufvud måste lida oberäknelig skada i de länder, der dylika institutioner ej omhuldades, hade professor Théel anhållit, att akademien ville hos Kongl. Maj:t hemställa, att det statsanslag af 2,000 kronor, som från och med år 1886 utgått på ordinarie stat till underhåll af Kristinebergs zoologiska station och för främjande af de vetenskapliga arbetena vid densamma, måtte varda förhöjdt till 5,000 kronor.

Vetenskapsakademien hade i sin förenämnda skrifvelse yttrat, att akademien funnit professor Théels framställning så uttömmande och öfvertygande, att akademien icke hade något att dervid tillägga, utan endast kunde vitsorda noggranheten af hans uppgifter äfvensom det stora gagn, som vår zoologiska station tillskyndat den biologiska forskningen, i hvilket afseende ej mindre en professor Théels skrifvelse till akademien bilagd förteckning på de vetenskapsidkare, som allt sedan stationens tillkomst idkat studier vid densamma, än äfven de talrika,

offentliggjorda arbeten, som vore grundade på forskningar, anställda vid stationen, utgjorde talande vittnesbörd. Beträffande beloppet af den begärda anslagsförhöjningen, syntes detsamma akademien icke vara för högt tilltaget, derest stationen skulle någorlunda fullständigt motsvara sitt ändamål och tidens stegrade fordringar. Vid en jemförelse med de kostnader, som de flesta likartade stationer i andra länder medförde, borde en årsinkomst af 5,000 kronor för denna station få anses vara ganska måttlig. På grund häraf och med åberopande af den utförligare motivering, som innefattades i professor Théels skrifvelse, ville akademien på det varmaste förorda hans ansökning till bifall. I öfverensstämmelse dermed hade akademien hemstält, det Kongl. Maj:t täcktes af Riksdagen äska förhöjning af det till den zoologiska stationen Kristineberg utgående anslaget med 3,000 kronor, eller från 2,000 kronor till 5,000 kronor.

På gifven anledning hade professor Théel sedermera till ecklesiastikdepartementet inlemnat en af honom uppgjord beräkning öfver de årliga utgifterna vid stationen, sålunda utvidgad som nu ifrågasatts. Denna beräkning upptoge följande poster:

reparationer och nödigt underhåll af 5 byggnader jemte uthus af trä, brygga, stenkaj, pumpverk, vindmotorer, rörledning för hafsvattnets ledande till aqvarierna m. m.	kronor	600: —
underhåll och nyanskaffande vid behof af inventarier i boningshusen, såsom möbler, servis, sängar och sängkläder m. m. för minst 10 personer, af instrument för vetenskapliga undersökningar, aqvarier, reagentier, båtar, skrapor, trawls, linor, håfvar af olika slag m. m.	„	600: —
inköp af handböcker och faunistiska arbeten	„	150: —
aflöning åt tillsyningsmannen och hushållerskan jemte bekostande af ved och lyse	„	950: —
draggningar under minst 3 sommarmånader med 2 båtlag samt hyra af större heldäckad båt eller ångslup	„	1,200: —
utsträckning af undersökningarna af hafvets djurverld till vissa vintermånader	„	1,000: —
arfvode åt ett yngre vetenskapligt extra biträde	„	500: —
Summa	kronor	5,000: —.

För egen del har departementschefen yttrat, att såväl i professor Théels framställning till vetenskapsakademien som ock i akademiens

skrifvelse hufvudsakligen framhållits vigten i rent vetenskapligt hänseende deraf, att stationen vid Kristineberg genom ökadt statsanslag sattes i tillfälle att utvidga sin verksamhet. Men — fortsätter departementschefen — äfven ur en annan synpunkt torde denna station vara af betydelse, nemligen för den, särskildt i den ort, der stationen vore belägen, vigtiga fiskerinäringen. Genom de undersökningar, som vid stationen verkställdes, kunde, på sätt jemväl af professor Théels skrifvelse framginge, göras erfarenheter och rön, hvilka säkerligen vore egnade att främja berörda näring.

Hvad i denna fråga blifvit anfördt synes utskottet ådagalägga ej mindre ifrågavarande stations betydelse för den vetenskapliga forskningen än ock dess behof af ökadt anslag för att kunna fullt tillfredsställande motsvara sin uppgift. Kostnaderna för stationens verksamhet torde dock kunna begränsas till något lägre belopp, än som enligt den framlagda beräkningen ansetts erforderligt. Sålunda anser utskottet, att icke något särskildt anslag bör beviljas för att bereda arfvode åt ett yngre vetenskapligt extra biträde åt stationens föreståndare. Möjligen kunna äfven de beräknade utgifterna för draggningar utan egentlig olägenhet något nedbringas. Med hänsyn härtill anser utskottet en förhöjning af ifrågavarande statsanslag till 4,000 kronor vara för ändamålet tillräcklig. Utskottet hemställer alltså,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på det sätt af Riksdagen bifallas, att det på vetenskapsakademiens stat uppförda årsanslaget till den zoologiska stationen vid Kristineberg höjes från 2,000 kronor till 4,000 kronor, eller med 2,000 kronor.

Vid bifall härtill kommer anslaget till vetenskapsakademien, som för närvarande utgår med 12,460 kronor, att höjas till 14,460 kronor.

Akademien för de fria konsterna.

11:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen, att, med uteslutande ur staten för akademien för de fria konsterna af titeldelen »hyra i atelierbyggnaden vid Carl XIII:s torg», följande poster i nämnda stat måtte upptagas sålunda: *Ang. ändring i akademiens stat.* [7.]

Akademiens läroverk:

1 direktör, arfvode	kronor	1,500: —
hyresersättning	„	1,000: —

Diverse anslag:

belysning, undervisningsmateriel m. m.	kronor	4,000: —
lefvande modeller för båda afdelningarna	„	3,000: —
samlingarnas ökande och underhåll	„	2,500: —
städning och renhållning samt betjeningens beklädnad	„	1,900: —
tillsammans gemensamt reservationsanslag	kronor	11,400: —.

Till statsrådsprotokollet har departementschefen till en början erinrat, att den af Kongl. Maj:t den 18 maj 1878 fastställda aflönings- och utgiftsstat för akademien för de fria konsterna, hvilken stat med en deri enligt kongl. brefvet den 13 juli 1887 gjord mindre förändring slutade på ett belopp af 61,300 kronor, innehölle, bland annat, följande:

Akademiens läroverk:

1 direktör, jemte bostad i akademiens hus, arfvode	kronor	1,500: —

— —

Diverse anslag:

hyra i atelierbyggnaden vid Carl XIII:s torg, belysning, undervisningsmateriel m. m.	kronor	6,500: —
lefvande modeller för båda afdelningarna	„	2,400: —
samlingarnas ökande och underhåll	„	2,500: —
städning och renhållning samt betjeningens beklädnad	„	1,000: —
tillsammans gemensamt reservationsanslag	kronor	12,400: —.

Med afseende å de sist nämnda fyra anslagsposterna hade, enligt hvad departementschefen vidare meddelat, akademien i skrifvelse till

Kongl. Maj:t den 25 augusti 1877, enär utgifterna derå årligen vexlade, begärt, dels att en möjligen uppkommande brist i någon af dessa poster finge fyllas af tillgångarna å de öfriga, under iakttagande deraf att deras sammanlagda summa ej blefve öfverskriden, dels ock att möjligen uppkommande besparing å samma poster finge för de afsedda ändamålen till följande år reserveras.

Då akademien i skrifvelse den 25 september 1886 framlade förslag till om- och nybyggnad af akademiens hus, hade akademien anfört, bland annat, att tomtarealen lade hinder i vägen för inrymmande af boställsvåning åt läroverksdirektören. Sedan på Kongl. Maj:ts år 1890 gjorda framställning Riksdagen till om- och nybyggnad af akademiens hus beviljat 385,000 kronor, hade Kongl. Maj:t den 4 februari 1892 godkänt af akademien understälda ritningar till denna om- och nybyggnad, hvilka ritningar ej upptagit någon boställsvåning för direktören. Kongl. Maj:t hade emellertid förklarat Sig dervid förutsätta, att akademien skulle blifva i tillfälle att af hyrorna för tillernade butiklägenheter i byggnaden eller af andra akademien tillhöriga medel bestrida ifrågakommande ersättning, för det direktören ginge i mistning af honom tillkommande bostadsförmån.

I skrifvelse den 31 augusti 1894 hade akademien anfört, att med fullbordandet af den om- och nybyggnad, som akademiens hus sedan omkring två år underginge, komme det under akademiens inseende stälda läroverket, i hvilket undervisningen under nybyggnaden vore fördelad på fyra lägenheter i olika delar af hufvudstaden, att inflytta i den nya byggnaden i slutet af år 1895, hvadan alltså från och med år 1896 läroverket i sin helhet skulle vara inrymdt i den nya byggnaden och dermed nu gällande bestämmelser rörande undervisningen åter kunna vinna fullständig tillämpning. En nödvändig följd af denna öfverflyttning till en ny byggnad, der lärosalarna och atelierna vore både flera och rymligare än i den gamla, blefve, att de för läroverket utgående expensanslagen, hvilka redan förut visat sig i åtskilliga delar nog knappa, derefter blefve alldeles otillräckliga. Några af dessa nya utgiftsposter trodde sig akademien efter noggrann beräkning af de ökade inkomster, som uthyrandet af en del butiklägenheter m. m. sannolikt skulle medföra, kunna fylla af egna medel. Att bestrida dem alla vore dock icke möjligt för akademien, helst dessa inkomster under de närmaste fyratio åren komme att till hufvudsaklig del tagas i anspråk för betalning af ränta och amortering å det inteckningslån till belopp af 200,000 kronor, som akademien måst upptaga för byggnadens fullbordande, hvartill komme ökade årliga omkostnader för husets under-

håll, brandstodspremier, onera m. m. Af de i akademiens stat upptagna anslagsposter, hvilka efter läroverkets inflyttning i den nya byggnaden sålunda skulle visa sig alldeles otillräckliga, vore de till lefvande modeller samt till städning och renhållning de mest påfallande. Redan år 1891 hade akademien hos Kongl. Maj:t anmält, att det belopp å 2,400 kronor, hvilket i nu gällande stat vore upptaget för lefvande modeller, under de senare åren betydligt öfverskridits. Detta hade sin naturliga förklaringsgrund deruti, att i det förnyade kongl. reglementet af den 31 december 1888 för nämnda läroverk ökad tjenstgöringsskyldighet ålagts såväl professorn i figurteckning och modellering, i hvilkens undervisning den lefvande modellen hade en särskildt stor uppgift att fylla, som äfven professorn i landskapsmålning, hvilken enligt reglementet vore skyldig att, så vidt möjligt, använda modell för staffage under den tid af en och en half månad, som eleverna under hans ledning idkade studier efter naturen. Då samtidigt någon förhöjning icke gjorts i det för undervisningen efter lefvande modell dittills utgående anslaget, hade akademien, för att i detta hänseende kunna åtlyda Kongl. Maj:ts befallning, ingen annan utväg än att söka betäcka den sålunda med nödvändighet uppkommande bristen genom inknappning på andra expensmedel. Efter inflyttningen i det nya huset kunde sådant icke vidare ske. Akademien anhölle derför, att detta anslag måtte från och med år 1896 få utgå med åtminstone 3,000 kronor.

Anslaget till städning och renhållning samt betjeningens beklädnad, som nu vore upptaget till 1,000 kronor, skulle, i betraktande deraf, att de lokaler och förstugor m. m., som borde städas och renhållas, upptoge en mer än dubbelt så stor areal som de gamla, för hvarje år komma att uppvisa en brist, som beräknades uppgå till omkring 1,000 kronor.

Under de år nybyggnaden pågått hade direktören vid det under akademiens inseende stälda läroverk i hyresersättning af akademiens egna medel uppburit 1,000 kronor. Då detta statens läroverk hädanefter komme att disponera så stort utrymme i akademiens hus, att läroverksdirektören ej der kunde erhålla den honom enligt akademiens stat och stadgar tillkommande bostad, hade akademien hemstält, att hyresersättning åt honom måtte från och med år 1896 utgå af statsmedel.

I öfverensstämmelse härmed hade akademien anhållit, det Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta proposition derom, att följande anslagsposter å akademiens stat finge från och med år 1896 höjas sålunda:

lefvande modeller med 600 kronor till	kronor	3,000: —
städning och renhållning samt betjeningens beklädnad med 1,000 kronor till	„	2,000: —
hvartill skulle komma:		
hyresersättning åt läroverksdirektören	„	1,000: —.

Vid bifall härtill skulle akademiens stat således komma att från och med år 1896 ökas med ett sammanlagdt belopp af 2,600 kronor. Denna tillökning blefve dock endast skenbar. Efter inflyttningen i den nya byggnaden komme nemligen de för målarskolorna i atelierbyggnaden vid Carl XIII:s torg allt sedan år 1868 förhyrda lokalerna ej längre att behöfvas, hvarför den i staten upptagna, till ett belopp af 2,500 kronor om året utgående hyran för dem från och med år 1896 inbesparades. Den ifrågasatta ökningen i akademiens stat inskränkte sig således till 100 kronor.

För egen del har departementschefen yttrat, att han funne en förändring af akademiens stat i den antydda rigtningen vara af omständigheterna påkallad och lämpligen böra vidtagas nu, så att den förändrade staten kunde vinna tillämpning, sedan akademien och dess läroverk inflyttat i den nya byggnaden. Någon förhöjning af anslagen till akademien utöfver den slutsumma, hvartill akademiens stat nu uppginge, ansåge departementschefen likväl ej böra ifrågakomma, utan syntes de af akademien angifna posterna böra ökas allenast med tillsammans det belopp, 2,500 kronor, som efter inflyttningen i det nya huset ej vidare erfordrades för hyra af lokaler i atelierbyggnaden vid Carl XIII:s torg.

Utskottet, som vid denna Kongl. Maj:ts framställning icke haft något att erinra, hemställer,

> att hvad Kongl. Maj:t under anslagstiteln »akademien för de fria konsterna» föreslagit må af Riksdagen bifallas.

Vid bifall härtill kommer anslaget till akademien för de fria konsterna att i riksstaten uppföras med 61,300 kronor, deraf tvenne reservationsanslag å tillhopa 20,400 kronor.

Naturhistoriska riksmuseum.

Ang. höjning af anslaget till museets entomologiska afdelning.

[8.]

12:o) Kongl. Maj:t har föreslagit, att anslag till riksmuseets entomologiska afdelning måtte från sitt nuvarande belopp, 1,400 kronor, höjas med 800 kronor till 2,200 kronor.

Af statsrådsprotokollet inhemtas, att vetenskapsakademien, under åberopande af en utaf intendenten för det naturhistoriska riksmuseets entomologiska afdelning professor Chr. Aurivillius gjord framställning, i skrifvelse den 12 september 1894 hos Kongl. Maj:t anhållit om beredande af ofvan omförmälda förhöjning i det till denna afdelning af museet utgående ordinarie statsanslaget.

I sin berörda framställning hade, enligt hvad departementschefen meddelar, intendenten anfört, hurusom redan sedan flera år tillbaka anslaget till den entomologiska afdelningen visat sig otillräckligt för bestridande af de med afdelningens vård, underhåll och utveckling förbundna utgifter. Under de sista åren hade detta missförhållande blifvit så känbart, att intendenten ej kunnat underlåta att derå fästa akademiens uppmärksamhet. Sedan öfriga behöfliga årliga utgifter (för glas, sprit, inventarier och naturalier) blifvit betäckta, hade i allmänhet högst 400 kronor kunnat användas till aflöning åt en preparator. Då emellertid en härtill duglig person ej kunde erhållas för mindre än 1,000 kronor om året, hade följden blifvit den, att ett sådant biträde endast under en mindre del af året kunnat anlitas. De årligen till afdelningen inkommande gåfvorna, hufvudsakligen från främmande museer och från landsmän å en mängd olika trakter af jordklotet, vore dock numera så betydande, att för dessa föremåls preparering ovilkorligen skulle behöfvas ett biträde, som sysslade dermed hela året. På grund af anslagets otillräcklighet kunde nu endast en del af den årliga tillökningen nöjaktigt prepareras, och detta måste naturligen i sin ordning högst menligt inverka såväl på offervilligheten hos de personer, hvilka hittills frikostigt ihågkommit statens samlingar med gåfvor, som ock på samlingarnas användbarhet för vetenskapliga undersökningar och studier.

Äfven i ett annat afseende lade årsanslagets ringhet hinder i vägen för en tidsenlig utveckling af denna afdelnings samlingar. Under det man fordom hufvudsakligen fäste sig vid de utbildade djuren, hade man på senare tid börjat egna allt större uppmärksamhet åt utvecklingsstadierna och de unga formerna samt åt insekternas lefnadsvanor och lefnadsförhållanden. Att kännedomen om dessa sidor af insekternas lif vore ej alle-

nast af största intresse i vetenskapligt, utan ock af stor betydelse i praktiskt hänseende vore numera så allmänt kändt och erkändt, att det ej behöfde ytterligare framhållas. Det oaktadt funnes i hela vårt land ej någon samling, som på ett tillfredsställande sätt belyste dessa förhållanden, och många frågor, som tid efter annan framställdes vare sig i vetenskapligt eller i praktiskt syfte, måste derför nu lemnas obesvarade. En början till en dylik utvecklingshistorisk samling öfver våra insekter hade visserligen blifvit gjord i riksmuseet, men på grund af bristande tillgångar hade den hittills endast helt obetydligt kunnat utvidgas och kunde ej under närvarande förhållanden utvecklas så, att den motsvarade de fordringar, som billigtvis kunde ställas på densamma. En dylik för både vetenskapen och de praktiska studierna så ytterst vigtig samling skulle dock enligt gjorda beräkningar kunna upprättas, underhållas och förökas för en årlig kostnad af omkring 200 kronor.

För egen del har departementschefen yttrat, att hvad sålunda blifvit anfördt syntes innefatta talande skäl för att den anslagsförhöjning, som nu blifvit ifrågasatt, måtte komma till stånd. Det gälde här att med ett mycket måttligt understöd bidraga till utveckling af en vetenskaplig institution, hvars undersökningar kunde blifva af stor praktisk betydelse för en del vigtiga näringar, särskildt jordbruket och skogsskötseln.

Då utskottet anser, att de medel, som utöfver det nu utgående anslaget till riksmuseets entomologiska afdelning kunna befinnas för afdelningens upprätthållande och utveckling erforderliga, böra kunna af vetenskapsakademien beredas genom anlitande af de till dess förfogande stående tillgångar, har utskottet icke velat förorda den af Kongl. Maj:t under denna punkt äskade anslagsförhöjningen, utan hemställer,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke må af Riksdagen bifallas.

Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda.

Ang. anslag till förskola för blinda i Vexiö samt till uppförande af en byggnad för förskola för blinda å Tomteboda m. m.

13:o) Sedan Kongl. Maj:t i propositionen angående statsverkets tillstånd och behof föreslagit, *dels* under punkt 9:

att Riksdagen, med godkännande af en för förskolan för blinda i Vexiö uppgjord stat måtte för tillämpning af samma stat bevilja ett

[9 o. 59.]

årligt belopp af 13,500 kronor äfvensom medgifva, att de för skolans föreståndare och lärarinnor afsedda två ålderstillägg, hvartdera å 300 kronor efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjenstgöring finge utgå af det å riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslag till ålderstillägg,

dels ock under punkt 59:

att Riksdagen måtte bevilja till uppförande af en byggnad för förskola för blinda å Tomteboda samt för bestridande af kostnaderna för ritningar och kostnadsförslag till ifrågavarande byggnad 81,950 kronor, deraf för år 1896 50,750 kronor,

har Kongl. Maj:t i särskild, den 4 innevarande månad aflåten proposition, som liksom förenämnda framställningar blifvit till statsutskottet remitterad, föreslagit Riksdagen att — såsom förutsättning för dess bifall till hvad i statsverkspropositionen föreslagits beträffande byggnad af en förskola för blinda vid Tomteboda äfvensom i fråga om en förskola för blinda i Vexiö — godkänna de grunder för blindundervisningens ordnande, som i den särskilda propositionen angifvits.

Med anledning af hvad Kongl. Maj:t sålunda föreslagit komma deputerade från statsutskottet och lagutskottet att sammanträda till sammansatt utskott, hvadan yttranden öfver samtliga dessa frågor först längre fram under riksdagens lopp komma att afgifvas; hvilket utskottet skolat för Riksdagen

anmäla.

Öfriga ordinarie anslag.

Ang. öfriga ordinarie anslag. [10.]

14:o) Beträffande öfriga, här ofvan ej särskildt nämnda ordinarie anslag under åttonde hufvudtiteln har Kongl. Maj:t icke föreslagit annan ändring, än att, för jemnande af hufvudtitelns slutsumma, förslagsanslaget till *skrifmaterialier och expenser, ved m. m.*, för närvarande upptaget till 23,079 kronor, måtte höjas med 2 kronor, eller till 23,081 kronor.

Utskottet hemställer,

att samtliga under åttonde hufvudtiteln uppförda ordinarie anslag, i hvilka förändring icke blifvit här ofvan föreslagen, må för år 1895 fastställas till samma

belopp som i innevarande års riksstat; dock att i anslaget till skrifmaterialier och expenser, ved m. m. må få göras den jemkning, som till jemnande af hufvudtitelns slutsumma kan erfordras.

Extra anslag.

Med anledning af de för tillfälliga behof, hänförliga under åttonde hufvudtiteln, gjorda framställningar, får utskottet afgifva följande yttranden och förslag.

Riksarkivet.

15:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa, *Ang. arfvoden åt e. o. tjenstemän i riksarkivet.* [11.]

att Riksdagen må till *arfvoden åt extra ordinarie tjenstemän i riksarkivet* på extra stat för år 1896 anvisa ett belopp af 1,700 kronor.

16:o) Till fortsatt utgifvande i tryck af sådana *skrifter och handlingar, som äro af vigt för fäderneslandets historia*, har Kongl. Maj:t för år 1896 äskat 3,000 kronor, eller samma belopp, som under flera föregående år för berörda ändamål årligen beviljats; och hemställer utskottet, *Ang. anslag till utgifvande af historiska handlingar.* [12.]

att Riksdagen, till fortsatt utgifvande i tryck af sådana skrifter och handlingar, som äro af vigt för fäderneslandets historia, må bevilja för år 1896 ett extra anslag af 3,000 kronor.

17:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet vidare, *Ang. anslag till utgifvande af »Svenska riksdagsakter» m. m.* [13.]

att Riksdagen, i likhet med hvad för de senaste åren egt rum, må, till fortsatt utgifvande af *»Svenska riksdagsakter» m. m.*, på extra stat för år 1896 bevilja ett anslag af 1,500 kronor.

Nationalmuseum.

Ang. anslag till statens konstindustriella samlingar. [14.]

18:o) Utskottet får hemställa,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, må för år 1896, i likhet med hvad för flera föregående år egt rum, bevilja ett extra anslag af 4,000 kronor för vård, underhåll och tillökning af *statens konstindustriella samlingar.*

Lifrustkammaren.

Ang. anslag till lifrustkammaren. [15.]

19:o) Utskottet hemställer,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och i likhet med hvad förut egt rum, må på extra stat för år 1896 anvisa ett anslag af 5,800 kronor för tillsyn, underhåll och vård af *lifrustkammarens samlingar m. m.*

Universiteten.

Ang. anslag till universitetslektorer i Upsala. [16.]

20:o) Sedan Riksdagen år 1894 beviljat ett anslag af 36,000 kronor för anställande under sex år vid universitetet i Upsala af *lektorer i tyska, franska och engelska språken* samt af detta anslag för år 1895 anvisat 6,000 kronor, har Kongl. Maj:t nu föreslagit, att af omförmälda anslag måtte för år 1896 anvisas 6,000 kronor.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen må till lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Upsala på extra stat för år 1896 anvisa 6,000 kronor.

21:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa,

att Riksdagen må för uppehållande af *undervisningen och examinationen i geografi vid universitet i Upsala* på extra stat för år 1896 anvisa ett belopp af 1,000 kronor.

Ang. anslag för uppehållande af undervisningen i geografi vid Upsala universitet. [17.]

22:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa,

att Riksdagen i likhet med hvad för de tre senaste åren egt rum, må på extra stat för år 1896 anvisa ett belopp af 2,500 kronor till *arfvoden åt extra ordinarie amanuenser vid universitetsbiblioteket i Upsala.*

Ang. anslag till arfvoden åt e. o. amanuenser vid universitetsbiblioteket i Upsala. [18.]

23:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att till anskaffande af *instrument för zootomiska laboratoriet vid universitetet i Upsala* på extra stat för år 1896 anvisa ett belopp af 3,000 kronor.

Ang. anslag till anskaffande af instrument för zootomiska laboratoriet i Upsala. [19.]

Enligt hvad departementschefen till statsrådsprotokollet meddelat, hade akademiska konsistoriet i Upsala anhållit om beredande af anslag till inköp af instrument för ofvannämnda institution, hvilken anhållan grundade sig på en af professorn T. Tullberg och extra ordinarie professorn A. Wirén gjord framställning af följande innehåll.

I följd af den utveckling, undervisningen i zoologi under de senare åren tagit, hade vid de zootomiska öfningarna mikroskopiska undersökningar af djurkroppar kommit att spela en allt större roll. På grund häraf hade för det zootomiska laboratoriet behofvet af en tillräcklig uppsättning af mikroskop och andra för sådana undersökningar nödiga instrument, afsedda för såväl den elementära undervisningens som de vetenskapliga arbetenas bedrifvande, blifvit allt mera trängande.

Det hade visserligen lyckats att genom inskränkningar på andra områden under den tid af sexton år, hvarunder laboratoriet varit i verksamhet, med dess ordinarie inkomster så småningom hopsamla ett antal af sju mikroskop. Sålunda hade behofvet kunnat någorlunda fyllas, så länge mikroskopiska öfningar förekommit endast för filosofie licentiatexamen. Men då numera årslånga kurser, vid hvilka sådana öfningar nästan dagligen förekomme, inrättats såväl för filosofie kandidat- som för licentiatexamen, hade icke blott behofvet af mikroskop och andra för nämnda öfningar nödvändiga instrument mer än fördubblats, utan

äfven laboratoriets utgifter för undervisningsmateriel måst ökas. Under de senaste åren hade också bristen på mikroskop och mikrotomer varit synnerligen känbar, på samma gång som det visat sig omöjligt att utan extra anslag anskaffa det för den dagliga undervisningen nödvändiga antalet sådana instrument.

Det zootomiska laboratoriets årsanslag uppginge till 1,000 kronor. Denna summa räckte ej på långt när till betäckande af de årliga utgifterna för dissektions- och annan undervisningsmateriel, sprit, gas, vatten m. m., hvarför ej obetydliga afgifter måste påläggas de studerande, som deltoge i öfningarna (50 kronor för kursen för filosofie kandidat- och 30 kronor för licentiatexamen). Äfven om dessa afgifter ökades, hvilket dock knappast syntes i någon nämnvärd grad kunna ske, skulle likväl laboratoriet aldrig utan extra anslag kunna erhålla en tillräcklig uppsättning af instrument. Ej heller kunde man för framtiden fortsätta på den väg, på hvilken man hittills sökt reda sig, nemligen att emot veckoafgifter af 25 till 50 öre hyra mikroskop af nationsföreningar och andra studentsällskap, som hölle sig med sådana. De instrument, som på detta sätt kunde erhållas, vore nemligen oftast af sämsta beskaffenhet, gamla och vanvårdade. Och icke ens sådana hade alltid kunnat i tillräcklig mängd anskaffas.

Behofvet af instrument, som nu på en gång borde inköpas, beräknades till sju mindre mikroskop, afsedda för deltagarne i de zootomiska öfningarna, ett större mikroskop för vetenskapliga arbeten, en del biapparater till de mindre mikroskopen samt en större och en mindre mikrotom, hvilket allt enligt upprättadt kostnadsförslag belöpte sig till en summa af 3,074 kronor 23 öre, hvari dock icke frakt och tullomkostnader vore inberäknade. På grund häraf hade begärts ett extra anslag å 3,000 kronor eller lika stort belopp, som vid 1888 års riksdag beviljades universitetet i Lund för samma ändamål.

Till denna framställning, som äfven blifvit af universitetskanslern förordad, har departementschefen ansett sig böra tillstyrka bifall.

Utskottet, som funnit behofvet af ifrågavarande anslag ådagalagdt genom hvad till statsrådsprotokollet meddelats, får på grund häraf hemställa,

att Riksdagen må till anskaffande af instrument för zootomiska laboratoriet vid universitetet i Upsala på extra stat för år 1896 anvisa ett belopp af 3,000 kronor.

24:o) Kongl. Maj:t har föreslagit, att till arfvoden åt *två exta biträden vid meteorologiska institutionen i Upsala* under det år, vissa ifrågasatta molnobservationer komme att pågå, måtte på extra stat för år 1896 anvisas ett belopp af 2,500 kronor.

Ang. anslag till biträden vid meteorologiska institutionen i Upsala. [20.]

Af statsrådsprotokollet inhemtas, att ifrågavarande förslag föranledts af en utaf extra ordinarie professorn H. H. Hildebrandsson gjord framställning, deri anförts följande.

För den moderna väderlekslärans utveckling vore det närmare studiet af luftströmmarnes rörelser af största vigt. Först i den mån lagarne för luftcirkulationen blefve utredda, kunde väderlekslären blifva af betydelse och medföra ett allt större gagn för det praktiska lifvet, särskildt för jordbruket, fiskerierna, sjöfarten och helsovården. Detta framginge oemotsägligt af de senaste årtiondenas erfarenhet i nästan alla civiliserade länder, i hvilka med icke obetydliga kostnader meteorologiska anstalter och observatorier för detta ändamål upprättats. Äfven icke fackmän kunde lätt inse, att, om man ville lära känna strömmarnes gång i lufthafvet och den allmänna cirkulationen i detsamma, det icke vore tillräckligt att studera hvad som försigginge på bottnen af detta haf eller i närheten af jordytan, utan man måste ock söka utforska rörelserna hos de strömmar, som herskade i de högre rymderna. Detta skedde lättast genom iakttagande och mätande af molnens rörelser.

Dylika iakttagelser hade under mer än tjugu år för berörda ändamål af professor Hildebrandsson anordnats på en mängd platser både inom och utom landet. Tillsammans med den engelske meteorologen Abercromby hade han uppgjort en ny klassifikation af de olika molnslagen, hvilken nu vore antagen i snart sagdt alla länder; och de olika molnslagens medelhöjder vore noggrant bestämda af åtskilliga meteorologer dels i Sverige dels i Nordamerika. Dessa arbeten hade visat sig leda till vigtiga resultat, hvilka bekräftats äfven i andra länder.

Vid den meteorologiska konferensen i München 1891 hade professor Hildebrandsson på grund häraf framstält förslag, att dylika iakttagelser och mätningar skulle under ett års tid samtidigt utföras på några platser kring norra Atlanten emellan eqvatorn och polcirkeln, på det att luftcirkulationen på denna för oss vigtigaste delen af jordytan måtte blifva genom direkta iakttagelser på olika höjder närmare utredd. Konferensen hade tagit frågan i allvarligt öfvervägande och beslutit att utsträcka den ifrågasatta undersökningen, så vidt möjligt, till hela jorden, så att under ett års tid öfver hela jorden samtidiga molnobservationer och molnmätningar skulle efter en gemensam plan anställas i alla civiliserade länder och deras kolonier. Tillika hade åt professor Hildebrandsson

uppdragits att utarbeta förslag till instruktion för detta stora företag och att redogöra för de olika observationsmetoder, som lämpligen kunde för ändamålet användas.

Detta uppdrag hade professor Hildebrandsson fullgjort och med anlitande till det yttersta af meteorologiska institutionens medel skaffat och afprofvat nödiga, mer eller mindre dyrbara instrument. Under år 1894 skulle den permanenta internationella meteorologiska komitén sammanträda i Upsala för att utfärda definitiva instruktioner och fastställa tiden för observationernas början. Möjligen komme denna början att bestämmas till någon dag redan under år 1894; beroende detta derpå, huru snart de i företaget deltagande länderna kunde blifva färdiga med sina förberedelser och särskildt huru snart det stora antalet instrument kunde hinna förfärdigas. I vårt land vore sådana redan under tillverkning för Ryssland och holländska Ostindien.

Skulle emellertid Upsala meteorologiska observatorium, från hvilket såväl planen som förberedelserna till detta företag utgått, kunna i detsamma deltaga, vore ett mindre anslag oundgängligt. Behöfliga instrument vore, som sagdt, med observatoriets medel anskaffade, men hvad som nödvändigt erfordrades vore arbetskraft. Meteorologiska observatoriets personal bestode endast af föreståndaren, en ordinarie och en lönlös extra ordinarie amanuens; och det funnes ingen möjlighet, att dessa utöfver sina vanliga tjensteåligganden skulle kunna åtaga sig det nu ifrågasatta ganska betydliga arbetet, vid hvilket alltid två personer blefve samtidigt sysselsatta. Så ofta väderleken det tilläte, skulle nemligen tre gånger om dagen fotografering och mätning af olika molnslag företagas, och denna massa af observationer skulle sedan vederbörligen beräknas och tabuleras, så att två personer komme att härmed vara sysselsatta större delen af hvarje dag.

På grund häraf hade professor Hildebrandsson begärt ett anslag för en gång af 2,500 kronor till aflönande af två extra biträden vid ifrågavarande observationer.

Med anledning häraf hade akademiska konsistoriet i Upsala anhållit om utverkande af ett tillfälligt anslag för berörda ändamål.

Af statsrådsprotokollet inhemtas vidare, att universitetskanslern i detta ärende anfört, att det begärda anslaget visserligen icke kunde anses stå i omedelbart sammanhang med den akademiska undervisningen, men dock måste betecknas såsom ganska betydelsefullt för Upsala universitet, enär saknaden af detta anslag skulle för en af universitetets vigtigare institutioner, hvilken tillvunnit sig högt anseende både inom och utom fäderneslandet, omöjliggöra deltagandet i ett vetenskapligt

forskningsarbete, till hvilket just denna institution tagit initiativet och för hvilket den ock hittills gått i spetsen.

Enligt hvad departementschefen härefter meddelar, hade ofvanberörda sammanträde i Upsala numera egt rum, och har departementschefen med afseende å hvad sålunda förekommit, funnit sig böra tillstyrka det Kongl. Maj:t måtte till Riksdagen göra den framställning, som ofvan nämnts.

På grund af hvad i ärendet blifvit till statsrådsprotokollet anfördt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning, må, till arfvoden åt två extra biträden vid meteorologiska institutionen i Upsala under det år, vissa ifrågasatta molnobservationer komma att pågå, på extra stat för år 1896 anvisa ett belopp af 2,500 kronor.

Ang. anslag till aflöning åt en e. o. professor i Lund. [21.]

25:o) Vid 1889 års riksdag beviljades, i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag och på det att *en extra ordinarie professur inom juridiska fakulteten vid universitetet i Lund* måtte kunna tillsättas, ett anslag af 4,000 kronor årligen, att utgå intill dess adjunktslöner blefve härför tillgängliga; och har sagda belopp anvisats för hvart och ett af åren 1890—1895. Då medel å universitetets stat ännu icke vore att för ändamålet tillgå, har Kongl. Maj:t nu föreslagit Riksdagen att för år 1896 anvisa 4,000 kronor till aflöning åt en extra ordinarie professor inom juridiska fakulteten vid universitetet i Lund.

Utskottet hemställer,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må vinna Riksdagens bifall.

Ang. anslag till universitetslektorer i Lund. [22.]

26:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och med hänvisning till hvad i afseende derå blifvit till statsrådsprotokollet (sid. 90 och 91) anfördt, hemställer utskottet,

att Riksdagen må för anställande under 6 år af *lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Lund* på extra stat bevilja 36,000 kronor, deraf för år 1896 anvisa 6,000 kronor.

Ang. arfvode åt docenten S. Söderberg. [23.]

27:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen, i likhet med hvad för de senare åren egt rum, må till *särskildt arfvode åt docenten vid universitetet i Lund Sven Söderberg* för år 1896 anvisa ett extra anslag af 2,000 kronor, med vilkor att Söderberg under ifrågavarande år egnar sin tjenst åt universitetets historiska museum samt mynt- och medaljkabinett.

Ang. lönetillägg åt vice bibliotekarien i Lund A. J. T. Palm. [24.]

28:o) I anledning af Kongl. Maj:ts likaledes derom gjorda framställning får utskottet hemställa,

att Riksdagen må såsom *personligt lönetillägg* för år 1896 åt *vice bibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Lund August Jakob Theodor Palm* på extra stat för samma år anvisa enahanda belopp, som för ett hvart af åren 1890—1895 beviljats, eller 500 kronor.

Ang. anslag till akademikamreraren O. G. Regnell. [25.]

29:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen må, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1892—1895 egt rum, såsom *personligt lönetillägg* för år 1896 åt *akademikamreraren i Lund Oscar Gerhard Regnell*, på extra stat för sistnämnda år bevilja 750 kronor, deraf 150 kronor såsom tjenstgöringspenningar.

Ang. anslag till universitetsbiblioteket i Lund. [26.]

30:o) Utskottet hemställer,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, må i likhet med hvad för flera föregående år egt rum, jemväl för år 1896 på extra stat anvisa 1,500 kronor till arfvoden åt *extra biträden vid universitetsbiblioteket i Lund.*

31:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa,

Ang. anslag till arfvode åt en instrumentmakare vid fysiologiska institutionen i Lund. [27.]

att Riksdagen må, i likhet med hvad för de senare åren egt rum, till arfvode åt en *instrumentmakare vid fysiologiska institutionen i Lund* för år 1896 anvisa ett extra anslag af 500 kronor.

32:o) Sedan 1894 års Riksdag för uppförande af en *ny byggnad åt anatomiska institutionen i Lund* å extra stat beviljat ett anslag af 149,000 kronor och deraf för år 1895 anvisat 50,000 kronor, har Kongl. Maj:t nu föreslagit Riksdagen att af berörda anslag anvisa för år 1896 ett belopp af 50,000 kronor.

Ang. anslag till ny byggnad för anatomiska institutionen i Lund. [28].

Utskottet hemställer,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

33:o) Kongl. Maj:t har förslagit Riksdagen att till *uppehållande af undervisningen och examinationen i speciel privaträtt vid universitet i Lund* på extra stat för år 1896 bevilja ett anslag af 1,500 kronor.

Ang. anslag till uppehållande af undervisning och examination i speciel privaträtt vid Lunds universitet. [29.]

Af statsrådsprotokollet inhemtas, att juridiska fakulteten vid universitetet i Lund redan år 1890 gjort framställning om ett årligt anslag af 6,000 kronor till en ny ordinarie professorsbefattning inom fakulteten, hvilken framställning afsett inrättande af en ny professorsbeställning för speciel privaträtt, d. v. s. handels-, vexel- och sjörätt jemte näringsrätt. Derigenom skulle, enligt hvad fakulteten vid ifrågavarande tillfälle anfört, ämnesfördelningen inom fakulteten ställa sig sålunda:

en professur för svensk civilrätt,
„ „ „ speciel privaträtt,
„ „ „ straffrätt, krigslagfarenhet och juridisk encyklopedi,
„ „ „ processrätt,
„ „ „ romersk rätt och rättshistoria,
„ „ „ politisk ekonomi och finansrätt, samt
„ „ „ statsrätt, folkrätt och allmän administrativrätt med kyrkorätt.

Äfven om den ifrågasatta förstärkningen vunnes, skulle, enligt hvad fakulteten anfört, flera lärostolar ändock komma att omfatta väl många och vidsträckta läroämnen, så att lärareantalet ingalunda kunde anses

blifva öfverflödigt stort. Någon skilnad hade vid sammanställningen icke gjorts mellan ordinarie och extra ordinarie professurer, emedan bådadera intoge samma ställning till undervisningen, och det derför lätt kunde inträffa i Lund, såsom länge varit förhållandet i Upsala, att vården af ett ämne flyttades från ordinarie till extra ordinarie professor eller tvärtom.

Rörande lärarekrafterna inom de juridiska vetenskapsgrenarne hade fakulteten vidare yttrat, att redan år 1875 fakultetens upprepade framställningar om det ordinarie lärareantalets ökande från sex (4 professorer och 2 adjunkter) till sju (5 professorer och 2 adjunkter) lyckats vinna det afseende, att Riksdagen till förstärkande af fakultetens lärarekrafter beviljat ett årligt anslag af 4,500 kronor, eller det belopp, hvartill en ordinarie professors lön då för tiden uppgick. Den lättnad, som sålunda vunnits, hade dock kort derefter gått förlorad, då vid adjunktsinstitutionens ombildning, hvilken borde försiggå utan öfverskridande af befintliga anslag, lärareantalet åter reducerats till sex (4 ordinarie och 2 extra ordinarie professorer). På grund af ogynsamma omständigheter hade emellertid den ena af de extra ordinarie professurerna icke kunnat tillsättas, förr än Riksdagen för detta ändamål beviljat ett extra anslag, hvarför juridiska fakulteten i Lund en lång tid varit inskränkt till 5 lärareplatser, under det att bemälda fakultet i Upsala länge förfogat öfver 5 ordinarie och 2 extra ordinarie professorsbefattningar samt dessutom 2 fasta docentstipendier.

En sådan skilnad emellan de båda universiteten kunde enligt fakultetens åsigt icke vara gagnelig. Om ej betänkliga verkningar deraf skulle uppstå och statens tjenster komma att beklädas med män af väsentligt olikartad grundläggande juridisk bildning, måste de akademiska studierna vid båda universitetens juridiska fakulteter bedrifvas i någorlunda lika omfattning och examensfordringarna hållas väsentligen vid samma nivå. Likhet i detta afseende vore visserligen stadgad, men med ett ringare lärareantal kunde undervisning icke gifvas i samma utsträckning som med ett större, och derför kunde icke heller, oaktadt allt ärligt bemödande, examensfordringarna upprätthållas vid sitt rätta mått, då de i hvarje ämne måste stå i fortgående samband med motsvarig undervisning, hvartill tiden för den med många vidsträckta läroämnen betungade läraren icke kunde räcka, äfven om det skulle lyckas honom att, trots splittringen af sin verksamhet, hålla sig sjelf uppe i jemnhöjd med vetenskapens fordringar och att följa den städse växande åt de olika hållen sig förgrenande vetenskapliga litteraturen.

Svårigheterna vid ett dylikt förhållande måste tydligen blifva dess

mer känbara, i samma mån som ett större lärjungeantal toge lärarnes tid och krafter i anspråk. I huru hög grad antalet juris studiosi i Lund tilltagit, vore emellertid väl kändt. Så hade detta vårterminen 1875 — det år, då, såsom ofvan anförts, behofvet af flere än sex lärare första gången af Riksdagen erkänts — utgjort endast 54, medan det vårterminen 1890 uppgått till 222. Det hade således under denna tid mer än fyrdubblats. Visserligen vore antalet juris studiosi i Upsala icke obetydligt större än i Lund, men hvad lärarnes arbete anginge, utjemnades detta väsentligen deraf, att i synnerhet under senare åren antalet i Lund aflagda juridiska examina varit i det närmaste jemnstort med det i Upsala. Så hade examen till rättegångsverken under år 1888 aflagts af 40 i Upsala och af 38 i Lund, samt under år 1889 af 47 i Upsala och af 50 i Lund. Härtill komme dessutom, att procenttalet af de studerande, hvilka icke bestått profvet, utan måst underkännas, i Lund varit icke obetydligt större än i Upsala. Men pröfningen af dessa examinander vore för lärarne ingalunda mindre ansträngande än den af de godkände. Förklaringen af det förhållandet, att, oaktadt lärjungeantalet i Lund varit mindre, antalet examinander derstädes varit jemnstort med det i Upsala, låge deruti, att, enligt hvad statistiska jemförelser mellan universiteten gifvit vid handen, studietiden för juris studiosi i medeltal varit omkring ett år kortare i Lund än i Upsala, äfvensom deruti, att ett för hvarje termin växande antal juris studiosi efter en längre eller kortare studietid i Upsala öfverflyttat till Lund, naturligtvis i förhoppning att sålunda kunna förkorta studietiden.

Huru mycket mer den juridiska fakultetens lärare i Lund varit betungade af undervisning och examination än öfrige universitetslärare derstädes, syntes i någon mån framgå af en enkel jemförelse mellan antalet lärare och studenter inom den juridiska och de öfriga fakulteterna. Vårterminen 1890 hade de ordinarie lärarnes antal inom juridiska fakulteten utgjort 6 och antalet juris studiosi 222, alltså 37 lärjungar för hvarje lärare, under det de öfriga fakulteterna räknat tillsammans 36 ordinarie lärareplatser och 585 studerande, alltså något öfver 16 studerande för hvarje lärareplats, d. v. s. icke ens hälften så stort antal som inom juridiska fakulteten. Derigenom uttrycktes dock ingalunda skilnaden fullständigt, emedan de fleste lärare inom juridiska fakulteten hade att meddela undervisning och anställa pröfning i ett flertal ämnen.

Efter meddelande häraf har departementschefen yttrat, att denna fakultetens framställning förordats af det större akademiska konsistoriet i Lund samt kanslern för rikets universitet och sedermera år efter år upprepats, äfvensom att vid sammanträde den 30 maj 1894 fakulteten

beslutit att åter förnya densamma. Men som behofvet af förstärkning i fakultetens lärarekrafter för närvarande vore synnerligen trängande, hade fakulteten ansett sig böra hemställa, att, derest berörda anslag icke kunde för det närvarande erhållas, ett tillfälligt anslag å 1,500 kronor måtte beredas att, intill dess anslag till en ordinarie professorsbefattning blefve beviljadt, årligen utgå till uppehållande af undervisning och examination i speciel privaträtt, deri inbegripet näringsrätt, sjörätt och vexelrätt. Med anledning häraf hade också det större akademiska konsistoriet och universitetskanslern gjort anhållan om utverkande af ett dylikt anslag.

En förstärkning af lärarekrafterna inom juridiska fakulteten i Lund måste, enligt departementschefens mening, efter den utredning, som blifvit af fakulteten gjord, anses synnerligen behöflig, men för närvarande kunde behofvet lämpligen tillgodoses genom den mera provisoriska anordning, som fakulteten sjelf föreslagit.

Då den utredning, som i förevarande fråga blifvit af juridiska fakulteten vid universitetet i Lund förebragt och af departementschefen lagts till grund för hans framställning i ämnet, är uppgjord för omkring fem år sedan och förhållandena vid Lunds universitet derefter möjligen i åtskilliga afseenden undergått förändringar, har utskottet saknat stöd för att kunna med full säkerhet pröfva lämpligheten af det nu föreslagna sättet för en förstärkning af lärarekrafterna inom universitetets juridiska fakultet. Vid sådant förhållande och då, så vidt utskottet kunnat finna, större svårigheter hittills icke mött för det behöriga uppehållandet af undervisningen och examinationen i de till den speciella privaträtten hörande ämnen, anser sig utskottet icke hafva skäl att förorda Kongl. Maj:ts nu framstälda förslag. Utskottet hemställer derför,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke må af Riksdagen bifallas.

Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Ang. anslag till arfvoden åt amanuenser. [30.]

34:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom framstälda förslag får utskottet hemställa,

att Riksdagen må jemväl för år 1896 på extra stat anvisa

a) till arfvode åt en *amanuens vid karolinska mediko-kirurgiska institutets gynekologiska klinik* ..... 900 kronor; och

b) till arfvode åt en *amanuens vid institutets kemiska laboratorium* ..... 900 kronor.

35:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa,

Ang. anslag till kliniker för barnsjukdomar. [31.]

att Riksdagen, i likhet med hvad för de senare åren egt rum, må på extra stat för år 1896 anvisa:

a) till en *pediatrisk klinik vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn* ett belopp af 1,800 kronor; och

b) till en *poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm* 2,800 kronor, att utgå under vilkor att Stockholms stad för polikliniken tillskjuter samma belopp för år 1896.

36:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet,

Ang. anslag för utförande af teckningar i vetenskapliga ändamål. [32.]

att Riksdagen, på sätt för de senare åren egt rum, må till bekostande af *teckningar i vetenskapliga ändamål* vid karolinska institutet bevilja ett extra anslag för år 1896 af 1,500 kronor.

37:o) Med anledning af hvad Kongl. Maj:t derom föreslagit, hemställer utskottet,

Ang. anslag till materiel för oftalmiatriska kliniken. [33.]

att Riksdagen må för anskaffande och underhåll af *materiel för oftalmiatriska kliniken* vid karolinska institutet på extra stat för år 1896 anvisa ett belopp af 500 kronor.

38:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1896 bevilja ett anslag af 500 kronor till underhåll och utveckling af det hygieniska museet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Ang. anslag till det hygieniska museet. [34.]

Af statsrådsprotokollet framgår, att detta förslag föranledts af en utaf institutets lärarekollegium hos universitetskanslern gjord framställning om

utverkande af medel för berörda ändamål, i anledning hvaraf kanslern hos Kongl. Maj:t hemstält om ofvannämnda anslags beviljande.

Enligt hvad departementschefen meddelat, hade lärarekollegiet till stöd för denna anhållan anfört, hurusom, på initiativ och bekostnad af styrelsen för stiftelsen »Lars Hiertas minne», i början af 1880-talet vid institutet bildats ett hygieniskt museum, hvilket sedermera, efter det den gamla anatomibyggnaden vid institutet af professor G. Retzius för ändamålet inköpts och till institutet öfverlemnats, blifvit i denna byggnad inrymdt. De hygieniska samlingarna hade emellertid fortfarande egts af stiftelsen »Lars Hiertas minne», hvilken dock år 1886 till institutets disposition öfverlemnat ett belopp af 4,000 kronor, som, så länge den gamla anatomibyggnaden qvarstode, skulle förvaltas såsom en fond, hvars ränteafkastning borde användas till byggnadens och, i den mån tillgångarna det medgåfve, till de der förvarade hygieniska samlingarnas vård och underhåll, men, om byggnaden refves, vore afsedd att sätta institutet i tillfälle att fullgöra vissa institutet då åliggande skyldigheter. Numera hade dock bemälda stiftelse till institutet såsom gåfva öfverlemnat äfven sjelfva samlingarna tillika med ett ytterligare penningbelopp af 1,713 kronor 49 öre, hvarjemte fru Anna Retzius, född Hierta, skänkt 1,500 kronor att utgå med 500 kronor under hvart af åren 1892, 1893 och 1894 för att användas till museets underhåll och tillsyn.

Museet vore således numera fullständigt införlifvadt med institutet och förestodes af professorn i allmän helsolära. Det omfattade föremål af mångahanda slag, hvilka egde hygieniskt intresse, såsom modeller, ritningar och annan åskådningsmateriel, apparater, undersökningsinstrument m. m., afseende luftvexling, uppvärmning, renhållning, desinfektion, skolor, sjukhus o. s. v. Många af dessa saker undersöktes och pröfvades å museet eller å den hygieniska institutionen; och föremål finge af fabrikanter och handlande utställas å museet, om de erbjöde hygieniskt intresse för undervisningen eller för allmänheten. Genom att sålunda till utställning mottaga i hygieniskt afseende värdefulla föremål undginge museet i vissa fall kostnaderna för inköp af desamma. Vissa föremål, såsom sämre konstruktioner, för hvilkas användande borde varnas, samt en del utländska alster af större hygieniskt intresse måste dock förvärfvas genom köp.

Då inköpen sålunda kunde i väsentlig mån inskränkas, blefve museets upprätthållande ej dyrbart. Dertill fordrades nemligen, utom utgifterna för inköpen, blott kostnader för renhållning och vård samt för tillsynen, då museet hölles öppet för allmänheten. Men, ehuru jemförelsevis obe-

tydliga, kunde dock nämnda kostnader icke bestridas af den hygieniska institutionen, hvilken visserligen till sin disposition hade ett årligt anslag af 1,200 kronor för undervisningens och institutionens upprätthållande, men saknade anslag till vaktmästare.

För den hygieniska undervisningen vid institutet vore museet oundgängligen nödvändigt. Derifrån hemtades ständigt för föreläsningarna erforderliga modeller och apparater; ofta gjordes ock demonstrationer å sjelfva museet för kandidater och läkare. Men ej blott den högre undervisningen hade gagn och behof af museet; detta hade under de senaste åren äfven afgiftsfritt användts af flere lärare för populära hygieniska kurser och hygienisk undervisning af elever vid tekniska skolor.

Museet hade hittills hållits öppet för allmänheten två timmar hvarje vecka mot en inträdesafgift af 10 öre för person. De influtna afgifterna hade dock ingalunda varit tillräckliga att betäcka kostnaderna för tillsyn och renhållning, oaktadt allmänheten visat ett mycket stort intresse att besöka museet. Årligen hade nemligen omkring 400 personer erlagt afgift för besök i detsamma, häri icke inberäknade de, hvilka af lärare åtnjutit undervisning derstädes. Den besökande allmänheten hade till stor del utgjorts af arbetare och mindre bemedlade personer, hvilka sedermera i sina hem eller i sitt arbete tillämpat de erfarenheter, de å museet inhemtat. Att stänga museet för dessa skulle utan tvifvel medföra stora olägenheter, men af brist på medel blefve det dock nödvändigt, derest icke ett anslag för museets underhåll och utveckling kunde beredas. Af gjorda beräkningar framginge emellertid, att ett anslag af 500 kronor om året skulle vara tillräckligt för museets upprätthållande samt för att afgiftsfritt hålla det tillgängligt för den stora allmänheten två timmar hvarje vecka.

Departementschefen har funnit hvad lärarekollegiet sålunda anfört tillräckligt ådagalägga vigten och behofvet af ett särskildt anslag för det hygieniska museet; och har departementschefen, som icke haft något att erinra mot det föreslagna beloppet, på grund häraf hemstält om aflåtande till Riksdagen af ifrågavarande framställning.

Då utredning saknas i fråga om de utgifter, som skulle med förevarande anslag bestridas, och i följd deraf icke kan med säkerket bedömas, huruvida det nu äskade beloppet må vara för ändamålet behöfligt, hemställer utskottet,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke må af Riksdagen bifallas.

Allmänna läroverken och pedagogierna.

Ang. anslag till tillfällig löneförbättring åt lärarne vid allmänna läroverken och pedagogierna. [35.]

39:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen må till *tillfällig löneförbättring åt lärarne vid allmänna läroverken och pedagogierna*, efter samma grunder som för innevarande år, på extra stat för år 1896 anvisa 345,725 kronor.

Ang. anslag till arfvoden åt extra lärare m. m. [36.]

40:o) Vidare får utskottet hemställa,

att Riksdagen *till arfvoden åt extra lärare samt till arfvodesförhöjning åt extra ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken* må på extra stat för år 1896 bevilja enahanda belopp, som under de senaste åren härtill anvisats, eller tillsammans 100,000 kronor.

Ang. anslag till aflöning åt teckningslärare under sjukdom. [37.]

41:o) Kongl. Maj:t har föreslagit att, till bestridande af förhöjd *aflöning åt ordinarie teckningslärare vid rikets allmänna läroverk under tjenstledighet på grund af sjukdom*, måtte på extra stat för år 1896 anvisas ett förslagsanslag af 3,000 kronor.

Samma belopp har af Riksdagen anvisats för hvartdera af åren 1894 och 1895. Enligt de af 1893 års Riksdag bestämda grunderna för ifrågavarande förhöjda aflönings tillgodonjutande eger teckningslärare under tjenstledighet för sjukdom uppbära:

a) der antalet tjenstgöringstimmar uppgår till 25 i veckan eller derutöfver, tre fjerdedelar af det belopp, som, efter afdrag af de så kallade löneförbättringsmedlen, skulle tillfallit honom i den händelse han sjelf sin tjenstgöring bestridt och i den händelse denna tjenstgöring uppgått till 25 timmar i veckan;

b) der antalet tjenstgöringstimmar utgör från och med 20 till och med 24 i veckan, tre fjerdedelar af det belopp, som, efter afdrag af löneförbättringsmedlen, skulle tillfallit honom, i den händelse han sjelf sin tjenstgöring bestridt och i den händelse denna tjenstgöring uppgått till 20 timmar i veckan; samt

c) der antalet tjenstgöringstimmar är från och med 16 till och med 19 i veckan, tre fjerdedelar af det belopp, som efter afdrag af

löneförbättringsmedlen, skulle tillfallit honom, i den händelse han sjelf sin tjenstgöring bestridt och i den händelse denna tjenstgöring uppgått till 16 timmar i veckan.

Nu hafva i särskilda motioner (n:o 44 i Första Kammaren och n:o 141 i Andra Kammaren) herrar *T. Säve* och *S. J. Kardell* sammanstämmande föreslagit, det Riksdagen måtte medgifva, att, tills vidare och intill dess annorlunda blefve bestämdt, ordinarie teckningslärare vid rikets allmänna läroverk vid inträffande tjenstledighet på grund af sjukdom måtte, der antalet tjenstgöringstimmar uppginge till 30 i veckan eller derutöfver, få uppbära tre fjerdedelar af det belopp, som, efter afdrag af de så kallade löneförbättringsmedlen, skulle tillfallit honom, i den händelse han sjelf sin tjenstgöring bestridt och i den händelse denna tjenstgöring uppgått till 30 timmar i veckan.

Då Riksdagen för endast två år sedan träffat bestämmelser rörande teckningslärares löneförhållanden vid tjenstledighet på grund af sjukdom, anser utskottet sig icke böra på grund af enskild motion tillstyrka förändring i hvad sålunda blifvit fastställt, utan hemställer,

att Riksdagen må, med afslag å herrar Säves och Kardells ifrågavarande motioner, bifalla hvad Kongl. Maj:t i ämnet föreslagit.

Högre lärarinneseminariet.

Ang. anslag till löneförbättring för lärare och lärarinnor vid högre lärarinneseminariet. [38.]

42:o) För beredande åt *lärare och lärarinnor vid högre lärarinneseminariet af tillfällig löneförbättring* jemväl för år 1896, att utgå efter samma grunder som den för innevarande år beviljade, har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för år 1896 på extra stat anvisa enahanda belopp som hittills, eller 4,000 kronor; och hemställer utskottet,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Ang. anslag till den fjerde årskursen samt undervisning i huslig ekonomi vid seminariet. [39.]

43:o) Med anledning af hvad Kongl. Maj:t derom föreslagit, hemställer utskottet,

a) att Riksdagen må för fortsatt uppehållande af *den valfria fjerde årskursen vid seminariet* på extra stat för år 1896 anvisa ett belopp af 3,000 kronor, samt

b) att Riksdagen må för beredande af fortsatt *undervisning i huslig ekonomi* vid seminariet och normalskolan på extra stat för år 1896 anvisa ett belopp af 5,000 kronor.

Folkundervisningen.

Ang. anslag till löneförbättring m. m. åt lärare vid folkskolelärareseminarierna. [40.]

44:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och i likhet med hvad förut under flera år egt rum, hemställer utskottet,

att Riksdagen, till löneförbättring åt *lärare och lärarinnor vid folkskolelärareseminarierna* samt till *arfvoden åt teckningslärare för extra tjenstgöring* och *extra arfvoden åt musiklärare* vid dessa seminarier, efter samma grunder som för innevarande år, må bevilja ett extra anslag för år 1896 af 33,300 kronor.

Ang. anslag till understöd åt lärjungar vid folkhögskolor. [41.]

45:o) Till *understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid* sådana *folkhögskolor*, som åtnjuta bidrag af statsmedel, har Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att jemväl för år 1896 på extra stat anvisa ett belopp af 15,000 kronor; och får utskottet hemställa,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må vinna Riksdagens bifall.

Ang. införande af samaritkurser och helsovårdslära såsom läroämnen vid folkskolelärareseminarierna.

46:o) I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 135) har herr *J. Andersson* i Lysvik hemstält, att Riksdagen måtte för sin del besluta införande af s. k. samaritkurser och helsovårdslära såsom läroämnen vid rikets folkskoleseminarier samt för detta ändamål för år 1896 anvisa erforderliga medel.

Då redan i nu gällande undervisningsplan för folkskolelärareseminarierna föreskrifves, att undervisningen i naturkunnighet skall omfatta äfven läran om menniskokroppens byggnad, lifsförrättningar och vård; och då härunder torde inbegripas jemväl så mycket af helsovårdsläran, som lämpligen bör i undervisningen vid seminarierna ingå, anser utskottet någon åtgärd med anledning af motionärens framställning rörande helsovårdsläran icke vara behöflig.

Hvad åter angår förslaget om anordnande af så kallade samaritkurser vid folkskolelärareseminarierna, vill utskottet visserligen icke för-

neka, att de blifvande folkskolelärarnes deltagande i dylika kurser kunde vara till gagn, då derigenom färdigheten att vid hastigt påkommande olycksfall bringa hjelp skulle erhålla en allmännare spridning. Då emellertid utskottet icke anser Riksdagen böra på grund af enskild framställning fatta något beslut rörande undervisningsplanen vid folkskolelärareseminarierna, får utskottet hemställa,

att herr Anderssons förevarande motion icke må vinna Riksdagens bifall.

Ang. väckt motion om anslag till undervisning i hushållsgöromål.

47:o) I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 36) har herr *A. F. Liljeholm*, med hvilken herrar *J. Persson* och *Edv. Svensson* instämt, föreslagit, att Riksdagen måtte besluta: *dels* att för år 1896 anvisa ett anslag af 3,000 kronor att användas till understöd åt läroanstalter, som utbilda lärarinnor i hushållsgöromål med särskildt afseende fäst vid folkskolans flickor; *dels* att öfverlemna åt Kongl. Maj:t att fördela detta anslag samt att bestämma de närmare vilkoren för understödets åtnjutande.

Till stöd för detta sitt yrkande har motionären bland annat anfört, hurusom genom det anslag af 5,000 kronor, som alltsedan år 1893 på extra stat utgått till högre lärarinneseminariet för beredande af undervisning i huslig ekonomi, redan vore sörjdt för utbildande af lärarinnor i hushållsgöromål vid de högre flickskolorna. Deremot hade det visat sig vara förenadt med ej ringa svårighet att anskaffa fullt dugliga lärarinnor för meddelande af undervisning i berörda ämne åt de qvinliga eleverna i folkskolorna. Försök med dylik undervisning hade redan på åtskilliga håll anstälts, ådagaläggande, att det nya bildningsmedlet omfattats med intresse såväl på landsbygden som i städerna. Utan något understöd från statens sida kunde emellertid de kommuner eller enskilda, genom hvilkas åtgöranden sådana försök kommit till stånd, icke vara villiga att för det allmännas väl bekosta utbildning af större antal lärarekrafter än de sjelfva behöfde. Derför och med hänsyn till ämnets stora betydelse, enär arbetarens dåliga ställning torde vara till stor del beroende af hustruns bristfälliga kunskap i hushållsangelägenheter, borde Riksdagen bevilja anslag till utbildning af lärarinnor, som kunde bibringa i skolåldern varande flickor ökad duglighet i hushållsgöromål.

I öfverensstämmelse med den uppfattning, som legat till grund för Riksdagens beslut att bevilja anslag till högre lärarinneseminariet

för undervisning i huslig ekonomi, skulle utskottet icke hafva tvekat att förorda bifall till förevarande motion, om icke ärendet synts kräfva en fullständigare utredning än den, som nu föreligger. Närmare upplysning saknas nemligen såväl om hvilka läroanstalter som borde komma i fråga till åtnjutande af det utaf motionären påyrkade anslaget som ock, huruvida detta kan anses vara till beloppet rätt afpassadt för dermed afsedt ändamål; och vid sådant förhållande finner sig utskottet icke för närvarande böra biträda hvad motionären föreslagit, utan hemställer,

att herr Liljeholms förevarande motion icke må af Riksdagen bifallas.

Ang. anslag till ny byggnad åt tekniska högskolan m. m. [42.]

De tekniska läroverken.

48:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen *dels* att till *ny byggnad för tekniska högskolans kemiska och mineralogiska afdelningar* samt densammas inredning och utrustning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med derför uppgjorda ritningar och kostnadsförslag bevilja 306,230 kronor och deraf anvisa 100,000 kronor att utgå under år 1896, *dels* att till *inköp af maskiner och apparater för mekaniska laborationer* vid högskolan bevilja 12,000 kronor, *dels ock* att till provisorisk *utvidgning af högskolans undervisning* under nyssnämnda år anslå ett belopp af 19,600 kronor.

På sätt departementschefen till statsrådsprotokollet erinrat, förelades frågan om uppförande af en ny byggnad åt tekniska högskolan jemväl sistlidet års Riksdag. Kongl. Maj:t föreslog nemligen då, bland annat, att Riksdagen måtte till ny byggnad för tekniska högskolans kemiska och mineralogiska afdelningar samt densammas inredning och utrustning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med derför uppgjorda ritningar och kostnadsförslag bevilja 325,100 kronor och deraf anvisa 50,000 kronor att utgå under år 1895.

I skrifvelse till Kongl. Maj:t den 7 maj 1894 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel anförde Riksdagen med afseende å Kongl. Maj:ts nyssnämnda förslag, att då Kongl. Maj:t i sammanhang med förslaget om beviljande af anslag till ny byggnad för tekniska högskolans kemiska och mineralogiska afdelningar låtit till Riksdagens kännedom komma den af särskilde komiterade uppgjorda plan till högskolans utvidgning och omorganisation,

för hvilken blifvit i statsrådsprotokollet den 13 januari 1894 redogjordt, samt dervid tillika förklarat sig i hufvudsak godkänna densamma, för så vidt den blifvit af högskolans styrelse tillstyrkt, hade Riksdagen ansett sig äfven böra i korthet taga denna plan i skärskådande.

I öfverensstämmelse med den uppfattning, som legat till grund för 1890 års Riksdags beslut att bevilja ett särskildt anslag för åvägabringande af utredning angående behofvet af och sättet för utvidgning och omorganisation af tekniska högskolan, och som äfven fått ett uttryck i det af 1892 års lagtima Riksdag fattade beslut om provisorisk utvidgning af undervisningen vid högskolan, ansåge Riksdagen behof förefinnas af att en mera omfattande verksamhet för tekniska högskolan möjliggjordes såväl genom förbättring af dess lokaler som ock genom utvidgning af undervisningen. Huruvida dervid borde följas den då föreliggande planen, hade emellertid synts Riksdagen med skäl kunna dragas i tvifvelsmål ej blott i betraktande af dermed förenade dryga kostnader, utan äfven med hänsyn till förefintliga behof.

Hvad till en början anginge maximiantalet af elever i högskolans första afdelning, ville Riksdagen visserligen icke bestrida, att det föreslagna antalet af 120 elever kunde anses vara väl afvägdt med hänsyn till de lärarekrafter, som redan förefunnes, eller som af andra orsaker än lärjungeantalets ökning kunde komma att behöfvas. Men Riksdagen trodde icke, att landets behof af vetenskapligt utbildade teknici verkligen kräfde eller under den närmare framtiden skulle komma att kräfva, att en omorganisation af tekniska högskolan grundades på beräkningen af ett så stort antal nya elever för hvarje år som 120. Riksdagen ville med afseende härå först erinra, att för perioden 1883—91 medeltalet af nyintagna elever utgjort blott 73; år 1890 hade Kongl. Maj:t medgifvit, att i första afdelningen finge mottagas 80 elever, hvilket antal år 1892 blifvit höjdt till 100. Då sålunda elevantalet i sagda afdelning under de sista åren så betydligt ökats, syntes det kunna sättas i fråga, huruvida någon ytterligare ökning för den närmaste framtiden borde ske. Visserligen hade såsom skäl för den motsatta åsigten anförts, att kompetente inträdessökande måst afvisas till ett antal af 24 höstterminen 1891, 5 höstterminen 1892 och 22 höstterminen 1893. Men i betraktande deraf att, såsom af ofvan bemälde komiterades betänkande inhemtades, en ganska betydande del af dem, som vunnit inträde, sedermera efter hand lemnat högskolan utan att hafva erhållit fullständigt afgångsbetyg, måste man antaga, att de nyintagne till en icke obetydlig del i sjelfva verket icke varit lämplige till ingeniörer, och framstälde sig då den frågan, om vid inträdesfordringarnas bestäm-

mande behörig hänsyn tagits dertill, att verklig håg och fallenhet för ingeniörsyrket borde förefinnas hos dem, som beviljades inträde. Riksdagen föreställde sig, att till ett sådant syftemål skulle i hög grad bidraga, om af inträdessökande vid högskolan fordrades intyg antingen om väl vitsordade föregående praktisk sysselsättning vid mekanisk verkstad eller annat industrielt eller tekniskt företag, eller ock att sökanden på annat sätt visat sig ega praktiska anlag för tekniken.

I sammanhang härmed ville Riksdagen också, med afseende å förslaget att göra alla eller de flesta fackskolorna obligatoriskt fyraåriga, uttala sina betänkligheter vid att utsträcka den teoretiska kursen utöfver hvad som vore oundgängligen nödvändigt. Riksdagen ville visserligen icke förneka den nytta, åtskilliga af eleverna skulle kunna hafva af att vid högskolan tillbringa ett fjerde år i de fackskolor, som nu blott vore 3-åriga; men med tanken på huru vigtigt det för en blifvande ingeniör måste vara att så tidigt som möjligt få börja sin praktiska verksamhet, föreställde sig Riksdagen, att undervisningen lämpligen borde ordnas på sådant sätt, att den fjerde årskursen i berörda fackskolor blefve frivillig.

Hvad vidare beträffade fackskolorna, yttrade Riksdagen med afseende å ifrågasatt inrättande af en särskild fackskola för elektroteknik och en underafdelning för skeppsbyggnadskonst inom fackskolan för maskinbyggnadskonst och mekanisk teknologi, att den förstnämnda af dessa förändringar otvifvelaktigt vore af behof påkallad. En särskild fackskola för elektroteknik betingades nemligen af den elektrotekniska industriens storartade utveckling. Deremot hyste Riksdagen någon tvekan med afseende å behofvet af en fackskoleafdelning för skeppsbyggnadskonst vid tekniska högskolan, då 1893 års Riksdag genom beviljande af anslag till en lektorsbefattning i skeppsbyggeri vid Chalmers' tekniska läroanstalt gifvit sitt bifall till det definitiva ordnandet vid nämda anstalt af en fackskola för skeppsbyggeri.

Beträffande de förändringar, som ansetts nödiga i afseende å lärarepersonalen vid högskolan, uttalade Riksdagen till en början såsom sin mening, att det framstälda förslaget att utbyta lektoraten mot extra ordinarie professorsbefattningar, såväl på grund af dermed förenade betydliga kostnader som ock med hänsyn till ifrågavarande lärares ställning och tjensteåligganden, icke syntes böra genomföras. Vidare och på grund särskildt af hvad Riksdagen yttrat i fråga om elevantalet och lärotiden, ansåge Riksdagen, beträffande de i de olika ämnena erforderliga lärarekrafterna, dels att behofvet af extra lärare och assistenter borde blifva mindre än som i förslaget beräknats, dels

ock att i åtskilliga ämnen inskränkningar kunde göras äfven i fråga om den föreslagna ordinarie lärarestyrkan. Sålunda borde undervisningen i fysik, äfven efter inrättande af en elektroteknisk fackskola, kunna vederbörligen upprätthållas af en ordinarie professor och en lektor, och i ingen händelse syntes en ordinarie professor vara för undervisningen i skeppsbyggnadskonst erforderlig. Undervisningen i de till byggnadskonsten hörande läroämnen borde, enligt Riksdagens mening, blifva behörigen tillgodosedd med en lektor och en extra lärare i stället för de föreslagna två e. o. professorerna.

Då det vidare med afseende å de ordinarie lärarnes löneförmåner blifvit ifrågasatt att ändra förhållandet mellan lön och tjenstgöringspenningar derhän, att de senare skulle blifva mindre och sjelfva lönen i samma mån större än för närvarande, så ville Riksdagen påpeka, att en dylik förändring icke öfverensstämde med den åsigt, som på senare tider vid löneregleringar framhållits i fråga om nödvändigheten att minska den del af aflöningen, som både lades till grund för pensions beräknande och kunde af vederbörande tjensteinnehafvare få vid ledighet i vissa fall behållas.

Beträffande i öfrigt den för tekniska högskolan ifrågasatta ordinarie utgiftsstat hade Riksdagen ej ansett sig för det dåvarande böra ingå i någon närmare granskning; men då det med afseende å de många betydande kraf, som ställdes på statsverket för fyllande af undervisningens behof, vore nödvändigt att så mycket som möjligt inskränka utgifterna, hade Riksdagen dock velat uttala, att enligt Riksdagens uppfattning besparingar borde kunna göras på åtskilliga af de föreslagna posterna.

Hvad slutligen beträffade den ifrågasatta nybyggnaden för tekniska högskolan, så vore visserligen Riksdagen öfvertygad, att högskolans nuvarande utrymme i läro- och ritsalar såväl som i laboratorier vore otillräckligt, samt att utvidgade lokaler behöfdes redan för en praktisk anordning af den undervisning, som nu meddelades derstädes, och således borde blifva än mera behöfliga, derest en utvidgning af undervisningen skulle genomföras. Men om än Riksdagen sålunda måste erkänna behofvet af en ny- eller tillbyggnad för högskolan, så vore Riksdagen deremot ej öfvertygad, att icke, med hänsyn särskildt till hvad Riksdagen yttrat angående läroverkets utvidgning, i den föreliggande byggnadsplanen åtskilliga inskränkningar skulle kunna göras, genom hvilka kostnaderna för staten kunde nedbringas. Då emellertid förslag till de förändringar i byggnadsplanen, som i sådant syfte kunde vara att vidtaga, icke utan en fullständig omarbetning af den uppgjorda planen kunde framläggas, ansåge Riksdagen, att för

vinnande af utredning i detta hänseende byggnadsfrågan icke då borde erhålla sin lösning.

Men om än sålunda frågan blefve för 1894 års Riksdag undanskjuten, hyste dock Riksdagen den förhoppning, att en framflyttning af tidpunkten för omorganisationens fullständiga genomförande icke häraf borde blifva en följd. Redan till 1895 års Riksdag borde nemligen de förändringar i den framlagda planen, som syntes böra föranledas af de mot densamma gjorda erinringar, kunna framläggas; och genom byggnadsanslagets fördelning på en kortare tid, än som föreslagits, skulle enligt Riksdagens mening både nybyggnaden och förändringarna i högskolans nuvarande lokaler kunna vara fullbordade vid samma tidpunkt som enligt det först framlagda förslaget.

Enligt hvad till statsrådsprotokellet meddelas, anbefalde Kongl. Maj:t, med anledning af hvad Riksdagen sålunda anmärkt beträffande den framlagda planen för tekniska högskolans utvidgning och omorganisation, högskolans styrelse att efter lärarekollegiets hörande inkomma med utlåtande och förslag. På sid. 102—118 i statsrådsprotokollet har departementschefen lemnat en redogörelse för hvad styrelsen till följd af den erhållna remissen hufvudsakligen anfört, ur hvilken redogörelse utskottet får meddela följande.

Med afseende först å frågan om *elevantalet* vid högskolan hade styrelsen yttrat, att äfven om det vid läroverket nu mottagna elevantalet vore tillräckligt för landets närvarande behof, så skulle det redan i en icke aflägsen framtid blifva otillräckligt, hvarför det vore alldeles nödvändigt att, äfven om högskolans organisation för den närmaste framtiden grundades på antagandet af blott 100 elever i första årskursen i stället för 120, de anordningar, som vidtoges, särskildt i fråga om nybyggnader, gjordes sådana, att öfvergången till det ökade elevantalet kunde ske utan allt för stora svårigheter.

Beträffande vidare hvad Riksdagen yttrat i afseende å *inträdesfordringarna*, hade styrelsen anfört, att erfarenheten såväl hos oss som i andra länder otvifvelaktigt visat, att, om ock vid smärre specialläroverk det läte sig göra att fordra föregående praktik hos eleverna, detta icke utan allvarliga olägenheter kunde begäras af eleverna vid en teknisk högskola, hvilken förberedde till en mängd olikartade yrken, äfven om dessa sammanfattades inom ramen af några få fackskolor. Det vore dessutom de mindre bemedlade och de inflytelserika relationer saknande ynglingarne, som skulle lida af ett dylikt vilkor. Så länge de icke förvärfvat den mognad och de tekniska kunskaper, som i högskolans första och andra årskurser meddelades, emottoges de icke

gerna vid fabriker och byggnadsföretag, så framt de icke vore särskildt gynnade. Deremot hade det visat sig vara lättare för eleverna att efter inträdet vid högskolan under ferierna förskaffa sig någon praktisk sysselsättning, hvilken då tillika blefve mera fruktbärande, sedan eleverna hunnit närmare bestämma sig för det yrke, de ämnade välja, samt äfven vore i stånd att draga nytta af beröringen med det industriella lifvet. Särskildt skulle det vara svårt för de ynglingar, som ville egna sig åt någon af kemiens mångsidiga tillämpningar, att före inträdet vid högskolan få tillfälle att utöfva någon praktisk verksamhet af verklig nytta för deras fackstudier. Det vore derför att befara, att mången lofvande ung man, som kunnat blifva till heder för industrien, skulle genom en ovilkorlig fordran på en föregående praktisk verksamhet utestängas från läroverket. För så vidt åter genom Riksdagens skrifvelse endast betonades önskvärdheten af att vid utväljandet af de elever, hvilka i första rummet skulle mottagas vid högskolan, skälig hänsyn borde tagas till en dylik praktisk verksamhet, syntes det vara möjligt att, så långt utan allvarlig olägenhet kunde ske, gå den i Riksdagens skrifvelse uttalade önskan till mötes genom den af Kongl. Maj:t redan lemnade föreskriften, att den omständighet, att inträdessökande kunde förete goda vitsord om föregående praktisk sysselsättning vid fabrik, byggnadsarbete eller annat tekniskt företag, eller att han visat sig ega mera omfattande insigter i de för högskolans uppgift vigtigaste läroämnena matematik, fysik och kemi, särskildt borde räknas honom till företräde. Sedan denna föreskrift börjat tillämpas, hade nemligen ett större antal inträdessökande än förut företett intyg öfver föregående praktisk sysselsättning, och år 1893 hade af 115 kompetente sökande 75 haft dylikt intyg.

Att en ganska betydande del af dem, som vunnit inträde vid högskolan, sedermera efter hand lemnat denna utan att hafva erhållit fullständigt afgångsbetyg, vore visserligen obestridligt, men egde sin motsvarighet vid alla läroverk och skulle blifva förhållandet, äfven om man fordrade praktik före inträdet. Ty det berodde i de allra flesta fall på sjuklighet, förändrad ekonomisk ställning, otillräcklig begåfning eller bristande flit hos eleven och mera sällan derpå att han ändrade lefnadsbana. För öfrigt vore förlusten af elever vid tekniska högskolan ingalunda så stor, som man kunde antaga på grund af uppgifterna om det antal elever, som icke erhölle fullständigt afgångsbetyg eller vunne uppflyttning till högre årskurs, ty flertalet af dessa elever erhölle, när giltiga skäl förefunnes, tillstånd att antingen ännu ett år i afdelningen qvarstå eller ock såsom extra elever följa undervisningen

i de läroämnen, som för deras fack vore af största betydelse. Många af dessa elever lyckades sedermera åter förvärfva sig afgångsbetyg eller åtminstone sådana kunskaper, att de med framgång kunde egna sig åt industriel verksamhet, hvarpå en mängd exempel kunde anföras.

Hvad anginge *lärokursernas längd,* hade, enligt hvad styrelsen härefter erinrat, i Kongl. Maj:ts proposition till 1894 års Riksdag förutsatts, att i fackskolorna för maskinbyggnadskonst och mekanisk teknologi, för kemisk teknologi och för bergsvetenskap det fjerde året icke skulle fordras för alla elever. Redan under nuvarande förhållanden qvarstannade de elever, som ville fullständigare utbilda sig till maskinkonstruktörer, ett fjerde år, hvarigenom de, såsom erfarenheten visat, äfven lättare kunde vinna fördelaktig anställning; och i fackskolan för kemisk teknologi hade den fjerde årskursen blifvit på det lifligaste tillstyrkt af såväl svenska teknologföreningens kemiska sektion som ock de särskildt tillkallade sakkunnige, hvilka yttrat sig deröfver. För öfrigt skulle enligt det framstälda förslaget äfven efter omorganisationen för de elever, hvilka önskade att så skyndsamt som möjligt fullborda de oundgängligaste fackstudierna utan att genomgå en fullständig kurs, tillfälle finnas att göra detta och erhålla afgångsbetyg såsom specialelever (eller extra ordinarie elever). Detta gälde för samtliga mera omfattande tekniska eller tillämpningsläroämnen, som förekomme vid högskolan. Det syntes häraf, att högskolan till fullo kunde motsvara den önskan, som Riksdagen i detta hänseende uttalat.

De vigtigaste förändringar i afseende å undervisningens utsträckning vid högskolan, som genom den ifrågasatta omorganisationen åsyftades, bestode dels i upprättande af parallelkurser, nödvändiga till följd af det redan nu ökade elevantalet, dels ock i anordnande af undervisning i vissa vigtiga grenar af tekniken, hvilka för närvarande alls icke eller endast ofullständigt vore vid högskolan representerade. Den utveckling utöfver den nuvarande, som den rent teoretiska undervisningen skulle erhålla, vore jemförelsevis ringa.

Fackafdelningen för skeppsbyggnadskonst, hvilken föreslagits såsom en underafdelning af fackskolan för maskinbyggnadskonst och mekanisk teknologi, vore ingalunda afsedd att motsvara den mera elementära skola för skeppsbyggnadskonsten i allmänhet, som från navigationsskolan i Göteborg blifvit flyttad till Chalmerska läroanstalten, utan skulle hufvudsakligen beröra den speciella del af nämnda näringsgren, hvilken vid flera af landets mekaniska verkstäder idkades, nemligen konstruktioner af ångfartyg samt andra fartyg af stål och jern. Vid

högskolan skulle detta kunna ske till den omfattning och med den vetenskapliga grundläggning, som vore nödvändig för denna del af den moderna skeppsbyggnadskonsten, hvilket vore af så mycket större betydelse, som byggandet af större ångfartyg för både krigsbruk och handel påkallade ofantliga kostnader. För utbildande af de ingeniörer, som sysselsatte sig med konstruktionen af sådana fartyg och hos hvilka en hög grad af vetenskaplig teknisk bildning kräfdes, hade flera länder vidtagit omfattande åtgärder. De läroanstalter, som för sådant ändamål i de stora kulturländerna blifvit upprättade, stode antingen i samband med de tekniska högskolorna eller vore sjelfva på det rikaste utrustade. Så vore t. ex. Frankrikes högsta läroanstalt i skeppsbyggnadskonst en specialskola, hvars undervisning vore grundad på polytekniska skolan i Paris och utgjorde fortsättning af dennas undervisning. Tysklands högsta läroverk af detta slag vore direkt förenadt med polytekniska skolan i Berlin och utgjorde en af dennas fackskolor med ett elevantal af icke mindre än 129 under läroåret 1893—1894. Skeppsbyggeriafdelningen vid Chalmers' tekniska läroanstalt vore utan tvifvel mycket lämplig och behöflig för utbildande af skeppsbyggmästare och verkmästare, men den vore otillräcklig att meddela den högre undervisningen inom denna gren af tekniken, som först i Sverige genom Chapman erhållit en strängt vetenskaplig grundval och hvilken för vårt land vore en af de mest naturliga näringarna. Tekniska högskolan vore det enda svenska läroverk, som meddelade en nog omfattande undervisning i matematik, teoretisk mekanik, fysik, maskinlära, byggnadsstatik m. fl. läroämnen, hvilka måste ingå i planen för en läroanstalt, afsedd att utbilda skeppskonstruktörer. Redan nu meddelades vid högskolan undervisning i ångfartygskonstruktion i den frivilliga fjerde årskursen af fackskolan för maskinbyggnadskonst och mekanisk teknologi, men den vore allt för knapphändig för att motsvara behofvet. Äfven om icke en särskild fackafdelning för skeppsbyggnadskonst finge upprättas vid högskolan, syntes det dock af anförda skäl och med hänsyn till de många af eleverna vid fackskolan för maskinbyggnadskonst och mekanisk teknologi, hvilka efter slutade studier vunne anställning vid verkstäder, der ångfartyg byggas, vara af stor vigt att undervisningen i den nämnda delen af skeppsbyggnadskonsten utvidgades väsentligt utöfver dess nuvarande omfattning.

Beträffande *lärarekrafterna* vid högskolan hade styrelsen, med afseende å förslaget att inrätta en ordinarie professorsbefattning i allmän fysik, yttrat, att undervisningen i nämnda ämne borde, på sätt i Riksdagens skrifvelse blifvit antydt och med det till 100 begränsade elev-

antalet i första årskursen, äfven efter en elektroteknisk fackskolas upprättande kunna behörigen bestridas af en lärare med lägre aflöning än en professor, på grund hvaraf föresloges inrättande af ett lektorat uti ifrågavarande ämne. Den likaledes ifrågasatta professuren i skeppsbyggnadskonst betingades af den föreslagna fackafdelningen för denna gren af tekniken, men om också denna afdelning icke nu kunde komma till stånd, ville styrelsen likväl på ofvan anförda skäl lifligt tillstyrka, att åtminstone ett väl aflönadt lektorat i ångfartygskonstruktion måtte upprättas, så att en i teoretiskt och praktiskt hänseende kompetent person måtte kunna vinnas för denna vigtiga lärareplats.

Enär Riksdagen bestämdt uttalat sitt ogillande af förslaget om de vid högskolan befintliga lektoratens förändring till extra ordinarie professurer, ansåge sig styrelsen icke böra åter upptaga denna fråga. Men det borde framhållas, att för de fleste af lektorerna vid högskolan lönevilkoren vore mycket ofördelaktiga såväl med hänsyn till det af dem fordrade arbetet som i jemförelse med de vilkor, andre lärare med likartad verksamhet åtnjöte. Sålunda aflönades lektorerna vid de tekniska elementarskolorna i allmänhet med 3,000 kronor med två ålderstillägg å 500 kronor hvartdera samt vid Chalmers' tekniska läroanstalt med 3,500 kronor med två ålderstillägg, likaledes å 500 kronor. Vid tekniska högskolan deremot funnes endast två lektorat på 4,000 kronor, och af dessa hade det ena måst delas i två lärareplatser, den ena med 2,700 och den andra med 1,300 kronor i aflöning, enär kompetent sökande icke anmält sig för hela den vidsträckta befattningen. För de öfriga lektoraten vore lönerna lägre, ända ned till 2,000 kronor, och det utan att något ålderstillägg funnes. Tekniska högskolans lektorer vore således i regel vida sämre aflönade än lektorerna vid de tekniska elementarskolorna. Visserligen vore antalet undervisningstimmar för högskolans lektorer i allmänhet mindre än för de tekniska elementarskolornas, men denna skilnad utjemnades dels deraf, att större fordringar på specialkunskap måste ställas på högskolans lärare, dels ock derigenom, att det stora elevantalet vid högskolan gjorde arbetet med tentamina och granskning af ritningar, problem m. m. mycket ansträngande och tidsödande. Vid en högskola och icke minst vid en teknisk högskola vore det dessutom nödvändigt, att lärarne toge grundlig kännedom om framstegen inom de olika facken och äfven sjelfva bidroge till dessas utveckling. Då härtill komme, att genom den utvidgning, undervisningen vid högskolan borde erhålla för att någorlunda motsvara tidens fordringar, lektorernas arbete väsentligt skulle ökas, syntes det mycket obilligt, om högskolans lektorer i något fall skulle aflönas lägre än

lektorerna vid de tekniska elementarskolorna. För att emellertid kunna, såsom Riksdagen fordrade, i någon väsentligare grad nedbringa kostnaderna, syntes det styrelsen nödvändigt, att med hänsyn till läroämnenas beskaffenhet, undervisningstidens längd och andra omständigheter, som härvid borde tagas i betraktande, lektoraten delades i två klasser: den ena med lönevilkor, motsvarande lektoraten vid de tekniska elementarskolorna, och den andra lika med de högst aflönade redan nu befintliga lektoraten vid högskolan med ett ålderstillägg, så att slutligen desse lektorer skulle uppnå samma lönevilkor som de högst aflönade lektorerna vid Chalmers' tekniska läroanstalt. De lönevilkor, som enligt styrelsens förslag skulle åtnjutas af de båda olika klasserna af lektorer, skulle sålunda utgöra för lektorer af första löneklassen 4,000 kronor med 500 kronor såsom ålderstillägg efter 5 års väl vitsordad tjenstgöring samt för lektorer af andra löneklassen 3,000 kronor med två ålderstillägg å 500 kronor hvartdera efter 5 och 10 års väl vitsordad tjenstgöring.

Beträffande de förändringar i fråga om lärarekrafterna, som styrelsen, med afseende å hvad sålunda anförts, föreslagit, tillåter sig utskottet att hänvisa till statsrådsprotokollet (sid. 108—112), hvaraf inhemtas, att i styrelsens förslag upptagits 5 lektorat af första löneklassen, nemligen i beskrifvande geometri och linearritning, i metallurgi och hyttkonst, i allmän byggnadslära och byggnadsstatik, i allmän fysik samt i skeppsbyggnadskonst, hvartill skulle komma fem lektorat af andra löneklassen i följande ämnen, nemligen i geodesi och topografi, i enkla maskindelars konstruktion, i elementarmekanik och beskrifvande maskinlära, i geologi och mineralogi samt i husbyggnadskonst. De i 1894 års proposition ifrågasatta två ordinarie och nio extra ordinarie professurerna skulle sålunda ersättas med tio lektorat, hvarjemte i stället för den förut föreslagna extra ordinarie professuren i väg- och vattenbyggnadskonst en extra lärarebefattning med arfvode af 2,000 kronor skulle upprättas.

Under de af styrelsen antagna förutsättningar beträffande elevantal och anordningen af undervisningen skulle, enligt hvad den hittills vid den provisoriska utvidgningen af läroverket vunna erfarenheten visat, till extra lärarebefattningar erfordras ett belopp af tillsammans 19,250 kronor, deri inberäknadt nyssnämnda arfvode af 2,000 kronor. I komiterades förslag hade till arfvoden åt extra lärare beräknats 21,500 kronor, hvartill komme de 4,000 kronor, som afsetts för den extra ordinarie professuren i väg- och vattenbyggnadskonst. Med afseende å anslaget till extra lärare förutsattes emellertid, såväl att för-

delningen deraf blefve af Kongl. Maj:t på förslag af styrelsen efter förefallande behof verkställd, som ock att en del af beloppet, när Kongl. Maj:t så funne lämpligt, måtte kunna användas äfven för de docenter, som anställdes i vissa nya läroämnen och hvilka för öfrigt finge ersättning genom särskilda afgifter af de elever, som deltoge i undervisningen i dessa ämnen. Derigenom blefve det möjligt att med de jemförelsevis små anslagen kunna i någon mån tillgodose de behof, som genom vetenskapens och teknikens fortgående utveckling ställdes på läroverket.

Vidare skulle, i öfverensstämmelse med den erfarenhet, som genom den provisoriska utvidgningen vunnits, till assistenter påkallas ett anslag af 14,300 kronor i stället för de i komiterades förslag beräknade 18,450 kronor. För att emellertid det nu föreslagna beloppet skulle vara tillfyllestgörande, vore det nödvändigt, att styrelsen såsom hittills egde befogenhet att årligen efter lärarekollegiets hörande verkställa fördelningen deraf med hänsyn till elevantalets gruppering i de olika fackskolorna och andra omständigheter, som hade inflytande på behofvet af lärarebiträden.

Enligt nu framstälda förslag till undervisningens förstärkning vid tekniska högskolan skulle årliga anslaget för lektorer, extra lärare och assistenter, hvilket för närvarande utginge med 33,900 kronor på ordinarie stat och 17,800 kronor på extra stat eller tillsammans 51,700 kronor, förhöjas till 68,550 kronor förutom ålderstilläggen. I komiterades förslag äfvensom i Kongl. Maj:ts proposition till 1894 års Riksdag vore för samma ändamål en summa af 87,950 kronor upptagen, deruti äfven inberäknats kostnaden för de två nya ordinarie professurerna, i hvilkas ställe nu lektorat vore förutsatta.

Någon förändring med afseende å de vid högskolan redan befintliga professurerna ville styrelsen under nuvarande förhållanden icke ifrågasätta. I den ordinarie utgiftsstaten måste emellertid upptagas den hyresersättning af 600 kronor årligen, som tillkomme professorn i kemisk teknologi för den af honom afträdda boställsvåningen.

Med iakttagande jemväl af de förslag, som tekniska högskolans styrelse, enligt hvad på sid. 112—113 i statsrådsprotokollet meddelas, framstält beträffande de i nu gällande utgiftsstat för högskolan förekommande poster, hvilka icke äro lärareaflöningar, således stipendier, förvaltningskostnader, utgifter för bibliotek och andra samlingar, laborationer, betjening samt diverse utgifter, skulle förhållandet mellan de särskilda förslagen till högskolans omorganisation blifva sådant, som af efterföljande tabell inhemtas:

	Kostnad enligt			
	den provisoriska utvidgningen	komiterades förslag	Kongl. Maj:ts proposition till 1894 års Riksdag	styrelsens nuvarande förslag
	kronor	kronor	kronor	kronor
Föreståndaren (jemte biträde vid undervisningen)	6,600	3,500	3,500	3,500
Ordinarie professorer	70,100	83,400	83,400	70,100
Öfrige lärare jemte assistenter	51,700	75,950 [1]	75,950 [1]	68,550 [1]
Andra tjenstemän	3,200	5,300	5,300	4,300
Betjeningen	3,500	5,100	5,100	5,100
Biblioteket	3,500	5,000	5,000	4,500
Samlingar samt fysiska och elektrotekniska apparater	6,200	8,000	8,000	8,000
Kemiska, kemiskt tekniska och metallurgiska laborationer	6,000 [2]	12,000	6,000 [2]	6,000 [2]
Verkstaden jemte mekaniska laborationer	2,500 [2]	3,000	2,500 [2]	2,500 [2]
Lärarnes utrikes studieresor	— —	2,000	2,000	1,800
Stipendier	3,000	3,000	3,000	3,000
Diverse utgifter	10,000 [2]	18,750	10,000 [2]	10,000 [2]
Summa	166,300 [3]	225,000 [1]	209,750 [1]	187,350 [1]

I fråga om de *anslag*, som *för en gång* skulle erfordras för tekniska högskolan, vore i första rummet att märka kostnaden för nybyggnad till inrymmande af de kemiska, kemiskt tekniska och mineralogiska institutionerna, äfvensom af en stor föreläsningssal, hvarigenom de lokaler, som för närvarande begagnades af nämnda institutioner, skulle kunna anordnas till fysiska och elektriska laboratorier samt för undervisning i frihandsteckning och modellering. Hade frågan gält endast att anskaffa större utrymme för de kemiska undervisningsgrenarne, hade styrelsen icke tvekat att, i öfverensstämmelse med hvad som blifvit ifrågasatt i ett redan år 1876 utarbetadt förslag, förorda en på-

[1] Oberäknadt ålderstillägg.
[2] Förutom tillskott genom elevafgifter.
[3] Deraf 146,700 kronor på ordinarie stat och 19,600 kronor på extra stat.

byggnad af det gamla laboratoriet, enär denna skulle hafva medfört en väsentligt mindre kostnad än den föreslagna nybyggnaden. Men nu måste tillika lokaler anskaffas för de fysiska och elektriska laboratorierna jemte föreläsningssal samt salar för ritning och modellering. Ty de lokaler, som man för närvarande disponerade för dessa ändamål, vore alldeles otillräckliga, i synnerhet sedan numera fysiska laborationer intagit en vidsträckt plats inom den tekniska undervisningen för flera olika yrken, och upprättandet af en elektrisk fackskola stälde stora fordringar på ökadt utrymme för hithörande öfningar. Man skulle derför utom en ansenlig påbyggnad af det gamla laboratoriet behöfva en nybyggnad nära nog lika stor som den föreslagna; och kostnaden derför skulle utan tvifvel blifva större än som nu beräknats. Men härtill komme, att man genom en särskild nybyggnad för de kemiska och dermed i samband stående undervisningsgrenarne och genom användande af de gamla laboratorierna för fysiken och elektrotekniken m. m. skulle vinna flera afsevärda fördelar. Kemiska laboratorier anordnades gerna i lokaler skilda från andra byggnader, både för eldfarans skull och för de skadliga gaser och ångor, som i dem utvecklades. De nuvarande kemiska laboratorierna skulle svårligen efter påbyggnaden blifva fullt lämpliga för sitt ändamål med hänsyn till den allmänna kemiens fordringar, äfven om de skulle vara tillfyllestgörande för de kemiskt tekniska laborationerna, hvaremot de, förändrade till fysiska och elektriska laboratorier, skulle kunna blifva i alla hänsenden förträffliga, enär de samtliga vore belägna i bottenvåningen vid en föga trafikerad gata, hvilket för de flesta fysiska arbeten vore af ganska stor betydelse. Äfven de lokaler, som skulle inrättas för teckning och modellering, blefve mycket ändamålsenliga och komme i närheten till de för arkitektundervisningen använda lokalerna, hvilket vore en fördel, emedan de modeller, som för dessa olika grenar af undervisning användes, till stor del vore gemensamma. En nybyggnad, som vore afsedd väsentligen för den kemiska och mineralogiska undervisningen, kunde dessutom till en del förläggas på den tomt, hvilken brukssocieteten öfverlemnat till Kongl. Maj:t och kronan, med förbehåll att endast byggnader för bergsundervisningen och dess befrämjande finge derå uppföras. Härigenom skulle denna värderika tomt kunna tillgodogöras för högskolan, enär brukssocieteten förklarat hinder derför icke möta, då kemi och mineralogi just för bergsundervisningen vore af stor vigt. Nämnda tomt skulle icke kunna användas för en nybyggnad till annat högskolans ändamål, utan om en sådan skulle uppföras, måste den förläggas inom högskolans eget

område. Men härigenom skulle åter för läroverkets utvidgning i en framtid och för de nya byggnader, hvilka möjligen om några årtionden kunde blifva behöfliga, tomten blifva otillräcklig och mindre lämplig.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, syntes det styrelsen uppenbart, att under de förhållanden, som nu egde rum, det rigtigaste vore att uppföra en nybyggnad, sådan som redan vore föreslagen, afsedd för de kemiska, kemiskt tekniska och mineralogiska institutionerna samt med en stor föreläsningssal.

För att i enlighet med Rikdagens önskan nedbringa kostnaden härför hade styrelsen anmodat intendenten, vice professorn F. G. A. Dahl att jemte professorerne i kemi och kemisk teknologi samt lektorn i mineralogi och geologi vid högskolan söka vidtaga de besparingar, som möjligen kunde vid byggnadsplanen göras utan att försämra denna och med hänsyn till att, fastän till en början läroverket skulle mottaga blott 100 elever i första årskursen, dock i en framtid detta antal skulle kunna ökas till 120. Genom denna granskning af planen hade det visat sig, att sjelfva byggnaden ej utan skada kunde göras mindre, men att den först beräknade kostnaden i någon mån skulle kunna förminskas dels genom byggnadsarbetets förenkling samt billigare materialkostnad, dels ock derigenom att inredningen och utrustningen blefve något mindre kostsamma till följd af det reducerade elevantalet. För att erhålla en säkrare utgångspunkt i fråga om byggnadskostnaden hade intendenten Dahl anmodat åtskilliga entreprenörer, som vore förtrogna med dylika arbeten, att meddela nya prisuppgifter. Det framginge häraf, att den i det ursprungliga förslaget beräknade kostnaden för byggnaden jemte inredning samt vatten-, gas- och afloppsledningar, 326,500 kronor, kunde nedsättas till 296,500 kronor, hvarjemte de i samma förslag beräknade utgifterna af 23,000 kronor för undervisningsmateriel skulle kunna förminskas till 18,780 kronor eller med 4,220 kronor, nemligen med 540 kronor för allmänna kemien, 3,550 kronor för tekniska kemien och 130 kronor för mineralogien. Ytterligare borde frånräknas det belopp af 7,900 kronor, som redan för den provisoriska utvidningen af undervisningen beviljats för de kemiska och mineralogiska institutionernas materiel, hvilken sedermera skulle öfverflyttas till det nya laboratoriet. Kostnaden för hela nybyggnaden med inredning, vatten-, gas- och afloppsledningar samt lös undervisningsmateriel skulle således kunna nedsättas från den af komiterade beräknade summan 349,500 kronor och det af Kongl. Maj:t i 1894 års proposition upptagna beloppet 325,100 kronor till 307,380 kronor. Dessutom skulle en besparing vinnas derigenom, att den föreslagna

förändringen i hufvudbyggnaden ansenligt kunde inskränkas, om blott 100 elever skulle mottagas i läroverkets första årskurs. I komiterades förslag hade härför beräknats 60,000 kronor och i nyssnämnda proposition i enlighet med styrelsens förslag 35,000 kronor. Då ett mindre antal elever skulle mottagas och i följd deraf ett eller två rum i nybyggnaden blefve lediga till förstärkning af lokalerna i hufvudbyggnaden, skulle dennas förändring kunna inskränkas till de gamla laboratoriernas förändring till fysiska och elektrotekniska laboratorier, hvarför 10,000 kronor borde beräknas. I jemförelse med den summa, som i 1894 års proposition upptagits, skulle sålunda enligt styrelsens nuvarande förslag i kostnaderna för byggnader och hvad dermed stode i samband uppstå en minskning af tillsammans 42,720 kronor.

Kostnaderna för anskaffande af undervisningsmateriel, hvilka i nyssnämnda proposition beräknats till 28,750 kronor, deraf för inköp af maskiner m. m. till mekaniska laborationer 12,000 kronor och till nya elektriska apparater för den elektrotekniska fackskolan 4,500 kronor samt till förstärkning och förbättrande af den öfriga undervisningsmaterielen 12,250 kronor, skulle, derigenom att sistnämnda belopp med hänsyn till det mindre antalet elever nedsattes till 10,500 kronor, enligt styrelsens åsigt kunna nedbringas till 27,000 kronor.

Slutligen hade styrelsen på följande sätt sammanfattat de fördelar, som genom de sålunda ifrågasatta anslagen skulle tillskyndas tekniska högskolan och dermed ock komma vårt lands industri och ingeniörskonst till godo.

Undervisningen i ren matematik skulle erhålla en väsentligt förbättrad anordning genom inrättande af en särskild mer elementär kurs för blifvande arkitekter och kemister m. fl., hvilka icke behöfde den mera omfattande kursen i detta läroämne. Vid öfningarne i geodesi och topografi, beskrifvande geometri och linearritning, frihandsteckning, husbyggnadskonst, konstruktion af enkla maskindelar m. m. äfvensom vid repetitioner och problemöfningar i flera läroämnen skulle en lämpligare gruppindelning kunna genomföras, hvilket skulle synnerligen främja undervisningen samt medgifva en bättre kontroll å elevernas arbete. Undervisningen i allmän fysik samt i detta läroämnes vigtiga tillämpningar inom många grenar af tekniken skulle ansenligt förbättras genom anordningen af vidsträcktare fysikaliska laborationer, än hvad hittills låtit sig göra. Genom upprättande af en elektroteknisk fackskola skulle undervisningen i de numera så vigtiga hithörande grenarna af tekniken, som för vårt land blifvit af särskild betydelse, väsentligt förbättras. Den kemiska och kemisk tekniska undervis-

ningen skulle vinna stora fördelar dels genom de nya laboratorierna, dels genom speciella lärokurser i jäsningsteknik och elektrolytisk kemi samt genom den frivilliga fjerde årskursen. Undervisningen i de till den praktiska mekaniken hörande läroämnena skulle i flera hänseenden förbättras och särskildt genom att den frivilliga fjerde årkursen kunde anordnas på ett långt mera tillfredsställande sätt, än hvad som för närvarande vore möjligt. Äfven de båda byggnadsyrket omfattande fackskolorna skulle vinna väsentliga fördelar genom en bättre anordning af undervisningen i husbyggnadskonst och allmän byggnadslära samt genom anställande af en lärare i vissa vigtiga delar af väg- och vattenbyggnadsfacket, hvilka hittills icke kunnat ingå i högskolans program. Bergsskolan skulle vinna dels derigenom att undervisningen i åtskilliga förberedande läroämnen förbättrades, dels derigenom att en speciell lärokurs i metallurgisk teknologi upprättades och dels slutligen genom utsträckningen af de mekaniska laborationerna, något som äfven vore till stort gagn för de andra fackskolorna, särskildt den i maskinbyggnadskonst och mekanisk teknologi. De grenar af högskolans undervisning, hvilka afse skyddsmedel för den vid fabriker och byggnadsarbeten använda personal samt i allmänhet de sanitära åtgärderna vid tekniska företag skulle väsentligt utvecklas. För öfrigt skulle hela läroverket vinna ansenligt genom rymligare och i sanitärt hänseende fördelaktigare lokaler samt möjligheten att bättre anordna undervisningen i flertalet af läroämnena.

Hvad beträffade de anslagsbehof, hvilka med afseende ej mindre å den ifrågasatta reorganisationen och permanenta utvidningen af högskolan än äfven å den provisoriska utvidningen af undervisningen borde föreläggas näst sammanträdande Riksdag, så ansåge styrelsen för år 1896 till en början erfordras ett anslag af 100,000 kronor till den föreslagna nybyggnaden, för att denna måtte kunna fullbordas så snart som beräknats. Vidare vore det anslag af 12,000 kronor till anskaffande af maskiner och apparater till högskoleelevernas mekaniska laborationer, som styrelsen redan förut påyrkat, af så stor betydelse, att styrelsen icke kunde underlåta att nu derom göra förnyad framställning. Dessa laborationer afsåge öfningar för profning af hållfastheten och öfriga egenskaper hos metaller, sten, cement o. s. v., äfvensom undersökning af olika brännmaterialier samt af eldstäders verksamhet; och det vore uppenbart, att dessa laborationer skulle blifva till stor nytta för undervisningen vid högskolan. Till sist kräfde den provisoriska utvidgningen för år 1896 samma anslag som för de senast förflutna tre åren, nemligen:

till arfvode åt en extra lärare i praktisk elektroteknik	kronor	2,000: —
„ elektrotekniska apparater och laborationer	„	1,200: —
„ förstärkning af undervisningen vid högskolan ...	„	15,800: —
„ hyresersättning åt professorn i kemisk teknologi	„	600: —
eller tillsammans	kronor	19,600: —

Efter remiss hade, enligt hvad departementschefen meddelar, jemväl öfverintendentsembetet yttrat sig i detta ärende, dervid embetet, som icke haft något att erinra mot de föreslagna förändringarna i den ursprungliga byggnadsplanen, beträffande de senast uppgjorda kostnadsberäkningarna anmärkt, att, då gångarne till laboratorierna n:o 32, 35 och 36 lämpligen syntes böra, i likhet med hvad i fråga om sjelfva laboratorierna föreslagits, beläggas med furugolf i stället för ekparkett, kostnadsförslagets slutsumma 296,500 kronor, kunde ytterligare minskas med 1,150 kronor eller till 295,350 kronor.

För egen del har departementschefen yttrat, att genom de inskränkningar i den förut framlagda planen till tekniska högskolans utvidgning och omorganisation, som sålunda blifvit i anledning af 1894 års riksdagsbeslut föreslagna, syntes det i Riksdagens ofvanberörda skrifvelse uttryckta behofvet af besparingar vara tillgodosedt i så hög grad, som vore möjligt med fasthållande af det med högskolans omorganisation afsedda syftemål att sätta läroverket i stånd att motsvara de anspråk, som de tekniska vetenskapernas utveckling stälde på landets högsta tekniska läroanstalt. Och hvad särskildt beträffade den del af förslaget till högskolans utvidgning, som nu närmast förelåge till afgörande, eller byggnadsfrågan, ansåge departementschefen icke tillrådligt att söka ytterligare nedbringa de för beredande af nödigt utrymme åt högskolan erforderliga kostnader genom att planlägga en ny- eller tillbyggnad, som icke skulle vid förefallande behof möjliggöra mottagandet af 120 elever i första årskursen. Ett så betydande byggnadsföretag som det för tekniska högskolan nu erforderliga borde naturligen ej allenast afse att fylla det allra närmaste behofvet, utan äfven tillgodose de ökade kraf, som af utvecklingen betingades. Och att denna inom en ej aflägsen framtid skulle komma att taga i anspråk hela det utrymme, som genom den nu föreslagna nybyggnaden skulle beredas högskolan, derom vore departementschefen förvissad, i betraktande såväl deraf, att tillströmningen till högskolan varit så betydlig under de sista åren, hvilka ändock måste anses såsom i ekonomiskt hänseende ganska ogynsamma, som ock deraf, att hela vårt näringslif utvecklade sig i en rigtning, som gjorde behofvet af veten-

skapligt bildade teknici allt större. Departementschefen kunde derför ej finna det vara förenligt med klok sparsamhet att, då högskolans lokaler i alla fall måste betydligt utvidgas, icke sörja för att utrymmet blefve ökadt på ett sådant sätt, att det kunde blifva tillräckligt för en längre tid.

Departementschefen hade alltså ingenting att invända mot högskolestyrelsens förslag i afseende på nybyggnaden åt läroverket, med undantag deraf att äfven den utaf öfverintendentsembetet föreslagna nedsättningen i anslagsbeloppet syntes böra genomföras. I enlighet med styrelsens hemställan och i öfverensstämmelse med hvad som af departementschefen anförts till statsrådsprotokollet den 13 januari 1894, funne departementschefen vidare anslaget af 12,000 kronor till mekaniska laborationer böra under år 1896 utgå, hvarförutom det till högskolans provisoriska utvidgning hittills utgående anslaget af 19,600 kronor fortfarande under nämnda år vore af behof påkalladt.

Ehuruväl af 1894 års Riksdags ofvan anförda skrifvelse synes framgå, att Riksdagen föreställt sig att med afseende å de förändringar i den då framlagda planen för tekniska högskolans omorganisation, som Riksdagen ansett böra vidtagas, kostnaderna för nybyggnaden vid högskolan skulle kunnat nedbringas i någon högre grad än hvad det nu föreliggande förslaget innefattar, har utskottet likväl, med hänsyn till hvad som anförts till stöd för det nu begärda byggnadsanslagets beviljande, icke tilltrott sig kunna föreslå ytterligare nedsättning i detta anslag. På grund häraf och då utskottet, som ej ansett sig böra för närvarande ingå i granskning af hvad enligt statsrådsprotokollet blifvit ifrågasatt rörande omorganisationen af högskolan, icke haft något att erinra mot Kongl. Maj:ts framställning, i hvad den afser anslag till inköp af maskiner m. m. för mekaniska laborationer och till högskolans provisoriska utvidgning, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, med bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit,

1:o) till ny byggnad för tekniska högskolans kemiska och mineralogiska afdelningar samt densammas inredning och utrustning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med derför uppgjorda ritningar och kostnadsförslag bevilja 306,230 kronor samt deraf för år 1896 anvisa ett belopp af 100,000 kronor;

2:o) till inköp af maskiner och apparater för

mekaniska laborationer vid högskolan bevilja ett extra anslag för år 1896 af 12,000 kronor; samt

3:o) i likhet med hvad för innevarande år egt rum, på extra stat för år 1896 bevilja:

a) till arfvode åt en extra lärare i praktisk elektroteknik 2,000 kronor;

b) till elektrotekniska apparater och laborationer 1,200 kronor;

c) till förstärkning af undervisningen vid högskolan under år 1896 15,800 kronor;

d) till hyresersättning åt professorn i kemisk teknologi för år 1896 600 kronor,

eller tillsammans 19,600 kronor.

Ang. anslag till förstärkning af lärarekrafterna vid tekniska skolan i Eskilstuna. [43.]

49:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts framställning och under hänvisning till hvad i ärendet blifvit till statsrådsprotokollet (sid. 120) anfördt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må till förstärkning af lärarekrafterna vid *tekniska skolan i Eskilstuna* på extra stat för år 1896 anvisa ett belopp af 750 kronor.

Ang. anslag till lägre tekniska yrkesskolor. [44.]

50:o) Kongl. Maj:t har föreslagit att till *understöd åt lägre tekniska yrkesskolor* och till bestridande af kostnader för deras inspektion måtte på extra stat för år 1896 beviljas ett anslag af 45,000 kronor, under vilkor att det bidrag, som af dessa medel komme att utbetalas till understöd åt sådan skola, icke finge öfverstiga hvad vederbörande kommun i kontant tillsköte för skolan.

Till statsrådsprotokollet erinrar departementschefen, hurusom till understöd för lägre tekniska yrkesskolor allt sedan år 1877 anvisats extra anslag, hvilka de första åren till och med 1881 utgått med 20,000 kronor, åren 1882—1886 med 25,000 kronor och derefter med 35,000 kronor årligen, hvilket sistnämnda belopp, vid hvars beviljande fästats enahanda vilkor, som af Kongl. Maj:t föreslagits för det nu ifrågasatta anslaget, varit afsedt jemväl för bestridande af kostnader för skolornas inspektion.

Ifrågavarande anslag, hvars nuvarande belopp år 1886 lämpats efter dåvarande förhållanden, hade, enligt hvad departementschefen vidare anfört, småningom blifvit allt mera otillräckligt. Nyssnämnda år hade anslaget tagits i anspråk af 20 skolor med omkring 2,600

lärjungar; för innevarande år hade ansökningar inkommit från 32 skolor med omkring 5,000 lärjungar. Huru summan af de sökta understödsbeloppen vuxit, syntes af följande siffror: för år 1892 hade af 28 skolor begärts 39,325 kronor, för år 1893 af 29 skolor 40,625 kronor, för år 1894 af 30 skolor 41,375 kronor och för innevarande år af 32 skolor 44,075 kronor.

Styrelsen för tekniska skolan i Stockholm, hvilken de senaste åren haft uppdrag att afgifva utlåtanden öfver de inkomna ansökningarna, hade ock framhållit behofvet af anslagets ökande. I utlåtande den 8 februari 1893 hade styrelsen anfört, att sammanlagda beloppet af de statsbidrag, hvarom ansökningar ingifvits, under de senare åren öfverstigit det beviljade anslaget. Oaktadt de begärda bidragen icke synts styrelsen vara för höga, hade nedsättningar alltså varit nödvändiga. För kommande år funnes all anledning att antaga, att summan af de sökta beloppen skulle ytterligare ökas dels på grund af nya skolors inrättande och dels emedan de förutvarande skolornas fortgående utveckling beträffande såväl läroplan som antal lärjungar ovilkorligen kräfde ökade utgifter. Äfven om de särskilda kommunerna, såsom också skett, i främsta rummet fått vidkännas dessa kostnader, vore det väl billigt, att äfven statsverket i någon mån ökade sitt bidrag. I alla händelser kunde det icke annat än blifva högst menligt för hela denna klass af undervisningsanstalter, afsedda för yrkesidkare och arbetare och för dem otvifvelaktigt till stort gagn, om de nya skolor, som upprättades, icke kunde påräkna statsbidrag eller om detta nedsattes för de äldre redan i verksamhet varande.

I utlåtande den 1 februari 1894 hade styrelsen påvisat, hurusom de då inkomna ansökningarna lemnade ett ytterligare stöd för styrelsens föregående år gjorda framställning. Redan hade ännu en skola tillkommit, så att, derest erforderliga medel icke kunde från annat håll disponeras, antingen en af understöd väl förtjent skola måste sakna sådant eller ånyo de redan förut knappa anslagen nedsättas för de öfriga skolorna. Säkerligen skulle jemväl för kommande år nya ansökningar inkomma. Men det vore obestridligt att, så vida icke de ifrågavarande läroanstalternas verksamhet skulle på ett betänkligt sätt förlamas eller till och med fleras bestånd äfventyras, vidare nedsättningar icke kunde göras, liksom å andra sidan det icke vore med billighet förenligt, att de senare tillkomna skolorna lemnades utan understöd.

Departementschefen har för egen del yttrat, att ifrågavarande undervisningsanstalter, för hvilka inom rätt många kommuner ådaga-

lagts lifligt intresse och mycken offervillighet, visat sig vara till stort gagn för yrkesarbetare och industriidkare samt väl förtjena att af staten uppmuntras och understödjas. Då, såsom ofvan visats, det härför afsedda anslaget numera vore otillräckligt, ansåge departementschefen detsamma böra förhöjas med ett belopp, som åtminstone motsvarade det närvarande behofvet. På grund af de uppgifter, som meddelats om skolornas och de sökta statsbidragens tillväxt, hade departementschefen derför hemstält om aflåtande till Riksdagen af den framställning som ofvan nämnts.

Då den af Kongl. Maj:t äskade förhöjningen af det för ifrågavarande ändamål hittills utgående anslaget synes utskottet vara af behofvet påkallad, får utskottet hemställa,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Gymnastiska Centralinstitutet.

Ang. anslag för tillbyggnad af och förändringar inom institutets lokaler m. m. [45.]

51:o) För *tillbyggnad af och förändringar inom gymnastiska centralinstitutets lokaler* äfvensom för anskaffande af behöflig ny materiel bevilljades vid senaste riksdag ett anslag af 80,000 kronor, hvaraf för innevarande år anvisades 40,000 kronor. Kongl. Maj:t har nu till Riksdagen gjort framställning om anvisande af återstoden, 40,000 kronor, till utgående under år 1896. Utskottet hemställer,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Medicinalstyrelsen med dithörande stater.

Ang. anslag för granskning af hospitalens räkenskaper. [46.]

52:o) Utskottet hemställer,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och i likhet med hvad för flera föregående år egt rum, må bevilja ett extra anslag för år 1896 af 1,200 kronor till arfvode för *granskning af hospitalens räkenskaper.*

Ang. anslag till polikliniken för tandsjukdomar. [47.]

53:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen må äfven för år 1896 anvisa ett extra anslag af 4,000 kronor för uppehållande i Stockholm af en *poliklinik för tandsjukdomar*.

Veterinärundervisningen.

Ang. anslag till reparation och komplettering af åskledarne å veterinärinstitutets byggnader. [48.]

54:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att för år 1896 bevilja ett extra anslag af 1,174 kronor till *reparation och komplettering af åskledarne å veterinärinstitutets byggnader*.

I skrifvelse den 18 maj 1894 hade, enligt hvad departementschefen till statsrådsprotokollet anmält, direktionen för veterinärinstitutet i Stockholm fäst uppmärksamhet på behofvet af det ofvannämnda reparationsarbetet. Direktionen hade i detta afseende åberopat ett vid dess skrifvelse fogadt instrument, upprättadt af ingeniören vid rikstelefonbyrån John Andersson, hvilken utfört åskledarearbeten på åtskilliga offentliga och enskilda byggnader i landet samt på anmodan i maj 1893 verkstält undersökning och uppmätning af åskledarne å institutets byggnader. Bemälde ingeniör, som funnit dessa åskledare bristfälliga och otidsenliga, hade tillika inkommit med erbjudande att utföra i undersökningsinstrumentet omförmälda arbeten för ett sammanlagdt belopp af 1,124 kronor, i hvilken summa dock ej inginge ersättning för gräfning och möjligen erforderlig jordledningslina. Sedan direktionen begärt öfverintendentsembetets utlåtande i ärendet, hade öfverintendentsembetet förklarat, dels att embetet funnit de i berörda instrument upptagna kompletteringsarbeten vara välbetänkta och det å samma arbetens utförande af ingeniören Andersson afgifna anbud antagligt, dels att något bidrag till bestridande af kostnaden för ifrågavarande arbetens verkställande icke kunde påräknas från de till öfverintendentsembetets disposition stälda anslag. I enlighet med öfverintendentsembetets tillika gjorda hemställan hade direktionen för erhållande af lägsta möjliga anbud infordrat dylika från tre andra yrkesmän, af hvilka två dermed inkommit, nemligen Luth & Roséns elektriska aktiebolag och W. Wiklunds elektriska afdelning, slutande dessa anbud å respektive 969 kronor och 1,365 kronor, oberäknadt gräfningskostnaden för jordledningar. I Luth & Roséns aktiebolags anbud hade ej heller ingått kostnaden för jordledningslinor. Gräfningskostnaden hade af detta bolag beräknats till 85—185 kronor, allt efter markens beskaffenhet. Då såväl de till underhåll af institutets byggnader som öfriga för olika ändamål vid institutet anslagna medel icke beredde tillgång till bekostande af

ifrågavarande arbeten, hade direktionen till Kongl. Maj:ts pröfning öfverlemnat de inkomna anbuden samt tillika hemstält, huruvida Kongl. Maj:t ville medgifva direktionen att träffa aftal om arbetenas utförande äfvensom till direktionens disposition anvisa derför erforderliga medel.

Öfverintendentsembetet, som fått sig anbefaldt att häröfver afgifva utlåtande, hade i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 10 sistlidne juli, jemte vitsordande af lämpligheten deraf att de ifrågasatta kompletteringsåtgärderna blefve snarast möjligt utförda, i öfrigt åberopat innehållet af ett utaf ingeniören Karl Wallin, uppå anmodan af embetet, afgifvet, vid embetets skrifvelse fogadt yttrande i ärendet. Af detta yttrande inhemtades, bland annat, att kostnaden för hela arbetet jemte jordledningar och gräfning enligt de två lägsta anbuden uppginge till 1,172 eller 1,174 kronor samt att Wallin, beträffande arbetets utförande, ansett ingeniören Anderssons erfarenhet och sätt att leda arbeten af ifrågavarande slag lemna en större garanti för ett godt arbete och derför tillstyrkt antagandet af Anderssons anbud, som, efter att hafva kompletterats, slutade å sistnämnda belopp.

Departementschefen har funnit det framgå af den i ärendet verkstälda utredning, att den nuvarande anordningen af åskledarne å veterinärinstitutets byggnader vore bristfällig och olämplig samt att åskledareanläggningen icke utan en grundlig reparation och komplettering kunde bringas i sådant skick, att byggnaderna kunde anses skyddade för skada genom åskslag. Det vore derför nödvändigt, att härför erforderliga åtgärder med det snaraste vidtoges och att, då institutet saknade medel härtill, någon utväg bereddes att på annat sätt fylla behofvet. I sådant afseende har departementschefen erinrat hurusom Kongl. Maj:t i 1892 års statsverkproposition föreslagit Riksdagen att i staten för veterinärinstitutet bevilja en förhöjning af 1,500 kronor till byggnaders och stängsels underhåll. Såsom skäl för den då äskade anslagsförhöjningen hade anförts, bland annat, att ganska omfattande underhållsarbeten å institutets byggnader inom kort måste utföras. Riksdagen hade emellertid ansett, att dylika större reparationer borde, der de befunnos af behofvet påkallade, verkställas med medel, som på extra stat för en gång anvisades för ändamålet; och hade Riksdagen höjt det ifrågavarande anslaget med endast 1,000 kronor. Då behof af ett sådant reparationsarbete nu förefunnes och medel ej vore att tillgå för arbetets utförande, har departementschefen hemstält om aflåtande till Riksdagen af förevarande framställning.

Utskottet, som ej haft något att erinra mot hvad Kongl. Maj:t i detta ärende föreslagit, hemställer,

att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning må vinna Riksdagens bifall.

Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien.

Ang. anslag till vitterhets-, historie- och antiqvitets-akademiens samlingar m. m. [49.]

55:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och då, enligt hvad i statsrådsprotokollet upplyses, de extra anslag å tillsammans 9,200 kronor, som för *ändamål, tillhörande akademiens verksamhet*, blifvit för innevarande liksom för flera föregående år beviljade, äro för samma ändamål fortfarande erforderliga, hemställer utskottet,

att Riksdagen må på extra stat för år 1896 anvisa följande anslag till vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien:

a) till arfvoden åt vetenskapligt bildade biträden vid ordnandet och vården af de under akademiens inseende stälda samlingar samt till aflöning åt vaktbetjening 4,000 kronor;

b) till undersökning och beskrifning af fäderneslandets fornlemningar m. m. 3,200 kronor; samt

c) till utgifvande af planschverk öfver fornsaker och andra märkvärdiga föremål i statens historiska museum m. m. 2,000 kronor.

Ang. anslag till bevarande af kyrkoruinerna i Sigtuna. [50.]

56:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att till vidtagande af åtgärder för *bevarande af vissa kyrkoruiner i Sigtuna* på extra stat för år 1896 anvisa ett anslag af 5,000 kronor.

Af statsrådsprotokollet inhemtas, att vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 30 september 1893, på grund af ett skrifvelsen bilagdt, af arkitekten E. V. Langlet uppgjordt kostnadsförslag anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes hos Riksdagen begära ett anslag af 7,000 kronor för vidtagande af åtgärder till bevarande af kyrkoruinerna i Sigtuna.

Enligt berörda kostnadsförslag skulle de erforderliga åtgärderna bestå i *dels* bortrensning af nedfallet och kring yttermurarne hopadt material, som delvis dolde byggnadsverkens planformer, och i samband härmed så mycken gräfning, att grundmurarne blottades å de ställen, der öfrigt murverk helt och hållet försvunnit, *dels* fallfärdiga eller svårt

ramponerade murars stödjande och återställande i hållbart skick så till skiftgång som hvad murbruk och fyllnadsmur anginge, *dels* cementbetäckning af alla murars uppåtvända ytor samt varsam fogfyllning med passande godt bruk jemväl å de vertikala murytor, som deraf vore i behof, *dels äfven* bortrödjande af åtskilliga träd och buskar, som påtagligen förorsakade skada. Med afseende å de kostnader, som för vidtagandet af dessa åtgärder erfordrades hade arkitekten Langlet lemnat en redogörelse för det tillstånd, hvari de särskilda ruinerna befunne sig, med specifikation å de åtgärder, som med hvarje ruin vore att vidtaga. Af denna redogörelse, som blifvit till statsrådsprotokollet (sid. 126—128) meddelad, framgår, att kostnaderna för de erforderliga arbetenas utförande beräknats till 2,500 kronor för hvardera af S:t Pers och S:t Olofs ruiner, till 1,500 kronor för S:t Lars och till 200 kronor för S:t Nicolai ruin. Hela det belopp, som för ifrågavarande ändamål skulle erfordras, blefve alltså omkring 6,700 kronor eller, om härtill lades 300 kronor för gräfningar å södra sidan om S:ta Maria, der grundmurarne till det forna klostret borde vara åtminstone delvis att återfinna, jemnt 7,000 kronor, deri inberäknade materialier, redskap, resor och tillsyningsarfvoden.

Sedan Kongl. Maj:t anbefalt öfverintendentsembetet att i ärendet afgifva utlåtande, hade, enligt hvad departementschefen meddelar, nämnda myndighet uti skrifvelse den 31 oktober 1893 anfört, att embetet, som mot arkitekten Langlets förenämnda förslag ej ansett sig ega anledning till anmärkning och som funnit synnerligen önskvärdt, att för ifrågavarande historiska ruiners bevarande från ytterligare förfall nödiga reparationsarbeten komme att utföras, hemstält om bifall till förevarande framställning.

I sin förut omnämnda skrifvelse af den 30 september 1893 hade vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien erinrat, att af Sigtuna samhälle, som knappast förmådde underhålla stadens nu begagnade kyrka, den forna dominikanerkyrkan, något bidrag till bekostande af de för ruinernas skyddande erforderliga arbeten icke kunde påräknas. Genom remiss den 6 november 1893 hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Stockholms län anbefalts att från vederbörande infordra och med eget utlåtande till Kongl. Maj:t insända yttrande, om och i hvad mån bidrag till bestridande af kostnaderna för de i ärendet ifrågasatta åtgärder kunde förväntas inflyta från den ort, som vore närmast intresserad i dessa fornlemningars skyddande.

I följd häraf hade Sigtuna vid allmän rådstuga röstberättigade invånare den 18 december 1893 beslutit, att under förutsättning att

Riksdagen beviljade äskadt anslag till vidtagande af åtgärder för bevarande af stadens kyrkoruiner, staden skulle till ifrågavarande ändamål bidraga med 500 kronor. Ärendet hade jemväl behandlats å kyrkostämma i Sigtuna, S:t Olofs och S:t Pers till ett pastorat förenade församlingar. Dessa hade förmält sig väl inse vigten af de minnesrika ruinernas restaurerande, men hade funnit sig icke kunna dertill lemna något bidrag i följd af församlingarnas öfriga stora utgifter, särskildt för pågående inståndsättande med betydliga kostnader af församlingarnas till gudstjenst begagnade gemensamma kyrka, hvilken, såsom varande den gamla dominikanerkyrkan, äfven utgjorde ett värderikt historiskt minne. I skrifvelse den 3 mars 1894 hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande meddelat hvad Sigtuna stad och församlingarna sålunda beslutit samt derjemte tillkännagifvit, att magistraten i Sigtuna, på föranledande af Kongl. Maj:ts befallningshafvande, föranstaltat om en frivillig insamling af medel för saken inom staden och kringliggande ort, hvilken insamling, enligt hvad magistraten upplyst, antoges komma att uppgå till 500 kronor. För egen del hade Kongl. Maj:ts befallningshafvande anfört, att utöfver omförmälda 1,000 kronor något bidrag från orten icke vore att förvänta; att stora historiska intressen knöte sig vid de fyra delvis ännu qvarstående kyrkoruinerna i Sigtuna från kristendomens äldsta tider i vårt land, derunder, såsom kändt, Sigtuna blifvit säte för Svealands förste biskop och varit ett af de mest blomstrande samhällen i mellersta Sverige, hvarom bäst vittnade dessa storartade ruiner jemte den ännu begagnade gamla dominikanerklosterkyrkan; samt att de tre mest betydande af dessa ruiner, S:t Per, S:t Lars och S:t Olof, ännu gjorde ett mägtigt intryck, men hotade att hemfalla under fullständig förstörelse, derest icke med stor skyndsamhet åtgärder vidtoges för deras bevarande, hvarför Kongl. Maj:ts befallningshafvande på det lifligaste förordade, att statsmedel till belopp af 6,000 kronor måtte anvisas för räddande undan förstörelse af nämnda åldriga och intressanta minnesmärken.

På grund af hvad sålunda anförts, och då för ifrågavarande ändamål ett bidrag af 1,000 kronor från annat håll förväntades, har departementschefen hemstält, att Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till vidtagande af de nödvändigaste åtgärderna för bevarande af omförmälda kyrkoruiner i Sigtuna äfvensom till anställande af dermed i samband stående gräfningar anvisa på extra stat för år 1896 ett anslag af 5,000 kronor.

I betraktande af ifrågavarande fornlemningars betydelse för vårt

lands äldre historia anser sig utskottet icke böra afstyrka anslags beviljande för deras skyddande mot fullständig undergång; och då ytterligare bidrag från Sigtuna eller orten deromkring icke synes vara att påräkna samt utskottet ej haft något att erinra mot de beräknade kostnaderna för de föreslagna åtgärdernas utförande, hemställer utskottet,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må vinna Riksdagens bifall.

Musikaliska akademien.

Ang. anslag till fyllande af en brist i akademiens expensanslag. [51.]

57:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att till *betäckande af brist i akademiens expensmedelsanslag* å extra stat för år 1896 anvisa ett belopp af 2,153 kronor.

Till det i förevarande ärende förda statsrådsprotokollet har departementschefen i minnet återkallat, hurusom vid föredragning den 14 januari 1893 af ärenden rörande regleringen af åttonde hufvudtitelns ordinarie stat departementschefen anmält, bland annat, musikaliska akademiens skrifvelse den 27 oktober 1892 med anhållan om förhöjning af det å akademiens stat upptagna anslag till expenser m. m., samt att, sedan med anledning häraf till Riksdagen aflåtits proposition i ämnet, Riksdagen i akademiens stat beviljat en förhöjning af 300 kronor till expenser m. m.

I akademiens omförmälda skrifvelse hade — meddelar departementschefen vidare — anförts, hurusom ifrågavarande anslag, som äfven vore afsedt för instrumenters vård, inköp af musikalier och böcker samt uppvärmning och lyshållning i akademiens byggnad och af hvilket anslag jemväl borde utgå årligen till aflöning åt en eldare 900 kronor och åt en portvakt 200 kronor, visat sig för de afsedda ändamålen otillräckligt. Redan vid akademiens flyttning till dess nya byggnad hade å nämnda medel uppkommit en brist, som vid 1880 års slut uppgått till 1,129 kronor 91 öre, till hvars betäckande Kongl. Maj:t af allmänna besparingarna å anslagen under riksstatens åttonde hufvudtitel anvisat motsvarande belopp. Trots all sparsamhet vid expensmedlens användning hade emellertid äfven derefter visat sig omöjligt att med desamma bestrida de utgifter, som varit nödiga för statens under akademiens inseende stälda läroverk, utan hade akademien för behofvens fyllande måst anlita sina egna tillgångar. Enligt hvad skrif-

velsen bifogadt utdrag af räkenskaperna för åren 1883—1891 utvisade, hade under berörda tid årligen utgått i medeltal: till arfvoden åt eldaren och portvakten samt instrumentvårdare, städerska, orgeltrampare och en under de senare åren mot ett årsarfvode af 150 kronor anställd läkare, hvilkens råd afgiftsfritt varit att tillgå för de oftast mycket obemedlade eleverna, 1,849 kronor 3 öre, till instrumenters inköp och underhåll 504 kronor 93 öre, till böcker och musikalier 193 kronor 6 öre, till annonser och tryck 441 kronor 95 öre, till uppvärmning och lyshållning 1,727 kronor 29 öre samt till brandförsäkring, skrifmaterialier m. m. 258 kronor 39 öre. För nu angifna ändamål hade under nämnda 9 år utbetalts sammanlagdt 44,771 kronor 83 öre, eller i medeltal 4,974 kronor 65 öre om året. Då härför under samma tid å expensmedelskontot funnits tillgängliga allenast 42,169 kronor, hade akademien måst af egna medel tillsläppa återstoden, 2,602 kronor 83 öre, nemligen

år 1883	kronor	316: 01
„ 1884	„	40: 66
„ 1885	„	85: 90
„ 1886	„	138: 47
åren 1887 och 1888	„	665: 75
år 1889	„	294: 90
„ 1890	„	458: 23
„ 1891	„	602: 91
Summa	kronor	2,602: 83.

Till betäckande af den sålunda uppkomna bristen hade akademien anhållit, att medel måtte anvisas, hvilket äfven statskontoret i utlåtande af den 7 december 1892 tillstyrkt. Någon framställning derom till Riksdagen hade emellertid icke vid framläggandet af 1893 års statsverksproposition kunnat göras i sammanhang med förslaget om expensanslagets höjande, enär frågan om bristens fyllande då berott på pröfning af kammarrätten, som erhållit befallning att yttra sig i ämnet.

Enligt hvad departementschefen härefter meddelar, hade kammarrätten den 30 mars 1893 afgifvit det infordrade utlåtandet, som inkommit till ecklesiastikdepartementet den 28 påföljande april. I detta utlåtande hade anförts, att akademiens i kammarrätten granskade räkenskaper för åren 1883—1891 i afseende å den brist, hvilken enligt akademiens framställning skulle för dessa år hafva uppstått i dess an-

slag till expenser m. m., ej gåfve anledning till annan erinran, än att akademien vid beräknandet af bristen för hvart och ett af åren 1889, 1890 och 1891, till utgifter, som bort af nämnda statsanslag bestridas, hänfört arfvode till en läkare, hvilkens råd afgiftsfritt varit att tillgå för akademiens elever. Detta arfvode hade utgått med 150 kronor om året eller för de tre sistnämnda åren med sammanlagdt 450 kronor. Enlig kammarrättens förmenande hade akademien icke lagligen egt att för berörda ändamål använda större eller mindre del af expensmedlen. Bristen å expensmedelsanslaget borde derför anses rätteligen uppgå till ett belopp, som med 450 kronor understege det af akademien till 2,602 kronor 83 öre upptagna, eller till 2,152 kronor 83 öre.

Med åberopande deraf att Riksdagen nyligen under liknande förhållanden beviljat anslag till amortering af en å naturhistoriska riksmuseets expensmedelsanslag uppkommen brist, har departementschefen, som, lika med kammarrätten, ansåge den nu ifrågavarande bristen rätteligen utgöra 2,152 kronor 83 öre, hemstält, det Kongl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att, till betäckande af omförmälda under åren 1883—1891 å musikaliska akademiens expensmedelsanslag uppkomna brist, på extra stat för år 1896 anvisa ett till helt krontal jemnadt belopp af 2,153 kronor.

Af statsrådsprotokollet framgår, att det nu föreliggande förslaget att ersätta den uppkomna bristen å musikaliska akademiens expensanslag grundar sig på samma framställning från akademien, som föranledde Kongl. Maj:t att år 1893 begära den förhöjning af nämnda anslag, hvilken sedermera af Riksdagen beviljades, och då utskottet föreställer sig, att det sålunda höjda anslaget borde kunna med iakttagande af nödig sparsamhet lemna tillgång till amortering af ifrågavarande brist, anser sig utskottet icke kunna förorda bifall till hvad Kongl. Maj:t i detta ärende föreslagit, utan hemställer,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke må af Riksdagen bifallas.

Ang. anslag till riksmuseets afdelning för arkegoniater m. m.
[52.]

Naturhistoriska riksmuseum.

58:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, till inköp och insamling af naturalier vid *naturhistoriska riksmuseets afdelning för arkegoniater och fossila växter*, till arbetsbiträden derstädes och till bestridande af andra med arbetena vid afdelningen förenade utgifter, jemväl för år 1896 på extra stat anvisa 2,000 kronor.

59:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom framstälda förslag får utskottet hemställa,

Ang. anslag till museets etnografiska samling. [53.]

att Riksdagen må för vård, underhåll och förkofran af *naturhistoriska riksmuseets etnografiska samling* anvisa på extra stat jemväl för år 1896 enahanda belopp som för innevarande år, eller 2,800 kronor.

60:o) Vidare får utskottet med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad i statsrådsprotokollet (sid. 132) blifvit meddeladt, hemställa,

Ang. anslag för amortering af brist å museets expensanslag. [54.]

att Riksdagen må till fortsatt *amortering af brist å naturhistoriska riksmuseets expensmedelsanslag* på extra stat för år 1896 anvisa ett belopp af 1,000 kronor.

Meteorologiska centralanstalten.

61:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad i statsrådsprotokollet (sid. 133) blifvit i ämnet meddeladt, hemställer utskottet,

Ang. anslag till väderlekstjensten vid anstalten. [55.]

att Riksdagen må på extra stat för år 1896 bevilja ett anslag af 7,950 kronor för upprätthållande af fullständigt ordnad *väderlekstjenst vid meteorologiska centralanstalten.*

Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda.

Ang. anslag till läroanstalter för öfverårige döfstumme. [56.]

62:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad i statsrådsprotokollet (sid. 133) finnes i ämnet anfördt, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, i likhet med hvad förut egt rum, må till uppehållande af undervisningen vid *tre läroanstalter för öfveråriga döfstumma*, nemligen i Vadstena, Skara och Bollnäs, anvisa ett extra anslag för år 1896 af 49,200 kronor.

Ang. anslag till handtverksskolan i Kristinehamn för blinda. [57.]

63:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning får utskottet hemställa,

att Riksdagen må, till uppehållande af *handtverksskolan i Kristinehamn för blinda*, på extra stat för år 1896 bevilja ett anslag till enahanda belopp, som för detta ändamål under närmast föregående år anvisats, eller 10,000 kronor.

Ang. anslag till tryckning af blindskrifter m. m. [58.]

64:o) På grund af hvad Kongl. Maj:t derom föreslagit, får utskottet hemställa,

att Riksdagen må på extra stat för år 1896 anvisa:
a) till *tryckning af blindskrifter* 2,500 kronor; och
b) till *understöd åt blindlärareelever samt reseunderstöd åt blindlärare* 1,200 kronor.

Hospitalsvården.

Ang. anordnande vid Upsala af en asyl för sinnessjuke. [60.]

65:o) Uti proposition (n:o 2) af den 20 december 1894 har Kongl. Maj:t, med åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att

dels medgifva, att till anordnande af en *asyl för sinnessjuke*, i hufvudsaklig enlighet med hvad medicinalstyrelsen i sådant afseende föreslagit, finge vid den tid, Kongl. Maj:t funne godt bestämma, från den i närheten af Upsala belägna kronoparken Åsen, utan att i andra afseenden derifrån afsöndras, upplåtas ett å en af jägmästaren H. Gelertsen år 1891 upprättad karta med tillhörande beskrifning utmärkt område om 67 hektar 11 ar med rätt för hospitalsöfverstyrelsen att förfoga öfver marken till såväl byggnadsplatser och promenadgångar samt för sjukvårdens behof i öfrigt som plantering af löfträd till skydd mot

eldfara, men med domänstyrelsen förbehållen rätt att disponera öfver ej mindre den skog, som kommer att å ifrågavarande område fällas för beredande af utrymme i nyssberörda afseenden, än äfven den derefter å området qvarvarande ståndskogen, och med skyldighet för hospitalsöfverstyrelsen att bekosta upprättande och framtida underhåll af all hägnad emot kronoparken samt mot området tillstötande rågrannar, hvad anginge på kronoparken förut belöpande hägnad,

dels jemväl medgifva, ej mindre att kronojägarebostället Åsen jemte derå befintliga, kronan tillhöriga byggnader finge med oinskränkt dispositionsrätt den 14 mars 1896 till asylen upplåtas mot en summa af 7,500 kronor med skyldighet för hospitalsöfverstyrelsen att med 150 kronor inlösa två på boställets mark uppförda, arbetaren Johan Erik Carlsson tillhöriga byggnader samt att till boställets innehafvare utgifva ersättning för det höstutsäde, som vid boställets afträdande kunde vara derå nedlagdt, äfvensom för dertill och till den öfriga åkerjordens höstberedning användt arbete, än äfven att berörda summa, 7,500 kronor, såsom uppbördsmedel tillgodofördes sjunde hufvudtitelns reservationsanslag till kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet,

dels och till förvärfvande åt asylen af nämnda kronojägareboställe jemte akademihemmanen n:is 1 och 2 Hammarby om 1 mantal i Bondkyrka socken äfvensom till uppförande af för asylen erforderliga byggnader och vidtagande af i sammanhang dermed föreslagna åtgärder i afseende på förändring af vissa lägenheter vid Upsala hospital samt anläggning af spårväg och vattenledning till asylen m. m. i hufvudsaklig öfverensstämmelse med för detta ändamål upprättade ritningar, dock med Kongl. Maj:t förbehållen rätt att låta deri göra ej mindre den ändring, som kunde påkallas för anordnande af ändamålsenlig värmeledning, än äfven sådana jemkningar, som i öfrigt kunde finnas erforderliga eller lämpliga och ej föranledde öfverskridande af de för ifrågavarande anläggningar beräknade kostnadernas slutsumma, bevilja ett anslag af 1,480,000 kronor och deraf på extra stat för år 1896 anvisa ett belopp af 500,000 kronor.

Beträffande det af Kongl. Maj:t sålunda äskade anslaget, hvilket jemväl upptagits i den till Riksdagen aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof, har herr friherre *Klinckowström* i en inom Första Kammaren väckt motion (n:o 14) hemstält, att Riksdagen ville besluta, att för omnämnda ändamål måtte för år 1896 beviljas endast 250,000 kronor.

Af ofvannämnda statsrådsprotokoll den 20 december 1894 inhemtas, att en af medicinalstyrelsen jemlikt kongl. brefven den 11 september och den 9 oktober 1891 tillsatt kommission för utarbetande af förslag till en hufvudsakligen för vård af sinnessjuke från mellersta Sverige afsedd större asyl och plats för densamma den 19 juni 1893 till medicinalstyrelsen inkommit med förslag i ämnet med dertill hörande ritningar och kostnadsberäkning. Till stöd för detta förslag, som af medicinalstyrelsen med skrifvelse den 10 juli samma år öfverlemnats till Kongl. Maj:ts pröfning, hade kommissionen anfört bland annat följande:

Från statens sida vore, i synnerhet under sista decenniet, mycket åtgjordt för att afhjelpa bristen på platser för vård af sinnessjuke. År 1885 hade det nya hospitalet vid Upsala för manliga patienter blifvit färdigt. År 1887 hade hospitalet vid Kristinehamn öppnats för mottagande af sjuke. Den nya paviljongen vid Nyköpings hospital hade blifvit färdig och tagits i bruk år 1890, och år 1891 hade den stora asylen vid Lund fullbordats och samma år delvis tagits i bruk. Dessutom vore medel beviljade till nytt hospital vid Piteå och en asyl i Vadstena.

Sjukplatsernas antal hade såväl genom dessa nybyggnader som ock genom ändringar och tillbyggnader ökats, så att, då år 1881 platser förefunnos å rikets vårdanstalter för 1,991 sinnessjuke, vid 1890 års slut 2,625 sjukplatser voro tillgängliga. Under decenniet 1881—1890 hade således sjukplatsernas antal ökats med 634, motsvarande nära 32 procent. Under år 1891 hade beredts 684 nya platser genom öppnandet af Lunds asyl, 10 platser genom ändringar å Kristinehamns hospital och 2 platser å Upsala hospital, eller tillsammans 696 nya platser. Inom ett par år skulle ytterligare kunna anordnas 172 platser å Lunds asyl, 290 å Piteå hospital och 424 å Vadstena hospital och asyl, eller tillsammans 886 platser. Vid slutet af år 1895 borde sålunda kunna påräknas tillhopa 4,207 platser för sinnessjukes vård. För de femton åren 1881—1895 skulle alltså platsernas antal komma att ökas från 1,991 till 4,207 eller med 2,216 platser, motsvarande en tillökning af mer än 111 procent.

För bedömande af otillräckligheten af befintliga sjukplatser behöfdes endast att med antalet platser jemföra antalen sinnessjuke och idioter, hvilka allt sedan 1886 funnes angifna i öfverstyrelsens för hospitalen årsberättelser. Detta förhållande hade varit följande:

Ar	Antal sinnessjuke	Antal idioter	Summa	Antal tillgängliga platser
1886	6,532	4,212	10,744	2,257
1887	6,885	4,984	11,869	2,277
1888	7,068	5,456	12,524	2,572
1889	7,285	5,731	13,016	2,572
1890*)	7,491	6,153	13,644	2,625

Härvid vore dock att märka, att de officiella uppgifterna i fråga om antalet sinnessjuke och idioter ingalunda vore fullt tillförlitliga, utan att med största sannolikhet kunde antagas, att summan af sådana personer inom landet vore betydligt högre.

Beräknades förhållandet emellan det hoplagda antalet sinnessjuke och idioter, å ena sidan, samt antalet tillgängliga sjukplatser, å den andra, framginge deraf, att år 1886 platser funnits för 21 procent af dessa och vid 1890 års slut endast för något öfver 19 procent. Enligt denna jemförelse skulle tillfälle till vård å rikets vårdanstalter för sinnessjuke förefinnas endast för ett fåtal af dem, som deraf vore i behof. Oafsedt att de uppgifter om sinnessjuke och idioter, som af vederbörande kyrkoherdar lemnades, icke kunde vara fullt exakta, såsom nyss antydts, syntes det ej vara fullt befogadt att räkna idioterna bland dem, som behöfde plats å hospital eller asyl. Idioterna sändes nemligen i allmänhet dels till uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn och dels till särskilda för dem afsedda vårdanstalter, eller ock underhölles de i hemmen eller å fattighus. Endast undantagsvis söktes och erhölles för dem vård å hospital eller asyl. Så hade äfven varit händelsen under femårsperioden 1886—1890, då å rikets vårdanstalter för sinnessjuke intagits 3,705 patienter, men af dessa endast 40, eller ungefär 1 procent, varit idioter.

Beräknades tillgången på platser utan afseende å befintliga idioter och således endast i förhållande till de sinnessjukes antal, visade det sig, att densamma förblifvit oförändrad, uppgående till ungefär 35

*) Enligt öfverstyrelsens för hospitalen berättelser för åren 1891—1993 hade motsvarande tal utgjort år 1891: 7,678, 6,192, 13,870 och 3,321, år 1892: 7,873, 6,295, 14,168 och 3,357 samt år 1893: 7,997, 6,446, 14,443 och 3,657.

procent af befintliga sinnessjuke. Ehuru platsernas antal under sistberörda fem år ökats med 368, hade derigenom ej förorsakats någon ändring eller förbättring beträffande den procentiska tillgången på platser, enär de sinnessjukes antal under tiden ökats med 959. Beräknades åter förhållandet mellan sinnessjuke, under förutsättning att dessas antal förblefve oförändradt liksom år 1890, eller 7,491, och för dem disponibla platser vid 1895 års slut, eller 4,207, skulle således för 56 procent af dessa kunna beredas vård vid rikets hospital och asyler.

Utan att vilja ingå på någon granskning af anledningen till stegringen af de sinnessjukes antal eller undersöka, huruvida stegringen vore verklig eller skenbar och, i sistnämnda fall, beroende på omsorgsfullare insamlande af uppgifter om befintliga sinnessjuke, och fastän de sinnessjukes antal i verkligheten torde vara betydligt större än uppgifterna visade, kunde man likväl med visshet påstå, att äfven efter fullbordandet af de vårdanstalter, till hvilka medel vore anslagna, platserna å rikets hospital och asyler vore otillräckliga.

Huru stort antal sjukplatser som ytterligare måste beredas, ansåge kommissionen ej kunna på förhand med säkerhet beräknas. För att kunna besvara denna fråga måste man först noggrant känna det verkliga antalet sinnessjuke, huru många af dem, som vore lugna och lätt skötta, huruvida omgifningen vore benägen att i hemmen behålla de stillsamma o. s. v. Dessutom hade denna fråga en rent ekonomisk sida, i det att afgiften för tredje klassens patienter å statens vårdanstalter vore så billig, att det blefve en besparing för enskilda och kommuner att få medellösa sinnessjuka personer derstädes intagna.

Förhållandena i andra länder vore så vexlande, att ej heller med ledning deraf kunde göras någon tillförlitlig beräkning af antalet behöfliga platser i vårt land. Sålunda hade t. ex. England plats för nästan samtliga dervarande sinnessjuke, Preussen deremot blott för 28,5 procent af sina. Så mycket kunde dock med ledning af kända förhållanden sägas, att, då i Sverige år 1890 funnits 7,491 sinnessjuke, och detta antal sannolikt komme att ökas vid den tidpunkt (år 1895), då 4,207 platser skulle blifva tillgängliga, det vid denna tidpunkt skulle visa sig, att detta antal platser vore alldeles för litet.

Hospitalen kunde ej uppfylla ändamålet med sin bestämmelse, att vara verkliga kuranstalter, så länge nuvarande förhållande, eller att mera än 80 procent af de för sinnessjukdom vårdade vistats å hospitalen längre tid än två år, egde rum. Enligt hvad erfarenheten gifvit vid handen, vore nemligen vid denna tids förlopp utsigten för tillfrisk-

nande ringa. Genom uppförande af asyler skulle hospitalen kunna befrias från en del af sina obotliga patienter samt blifva i stånd att emottaga nyligen insjuknade i vidsträcktare mån, än som nu vore möjligt, och utan att så långt uppskof med mottagningen behöfde ske, som hittills ofta inträffat. För öfrigt kunde behofvet af sjukplatser för framtiden icke nu bestämmas. Behofvet af sådana platser vore stort, och äfven det förslag till asyl, som kommissionen framstälde, komme icke att fylla detsamma. Då emellertid nya asyler sannolikt ej komme att byggas, utan att sådant visat sig behöfligt, blefve det framtiden förbehållet att efter sig företeende omständigheter skapa nya vårdanstalter för sinnessjuke.

I fråga om valet af det ställe, dit den nya asylen borde förläggas, hade kommissionen funnit endast två platser kunna dertill ifrågakomma, den ena i närheten af Örebro och den andra vid Upsala hospital. Den förra platsen utgjordes af ett område, kalladt Almängarna, jemte en del af kronohemmanet Rönninge; men denna byggnadsplats vore skoglös samt utsatt för nordliga och ostliga vindar, en olägenhet, som dock kunde afhjelpas genom plantering af skog, hvilken likväl erfordrade en tid af omkring 20 år eller mera för att hinna tillräckligt uppväxa. Den andra platsen, belägen å kronoparken Åsen, hade kommissionen funnit ega ett i alla afseenden förmånligare läge och bättre tillgång på vatten äfvensom erbjuda andra fördelar, på grund hvaraf kommissionen gifvit denna plats företrädet, dock endast under en viss förutsättning. Kommisssionen, som, under åberopande af förhållandet vid de i närheten af Lund förlagda vårdanstalterna för sinnessjuke, ansett, att, om den nya asylen anlades å den ifrågasatta byggnadsplatsen invid Upsala, i hvilket fall asylens och hospitalets ekonomiska förvaltning borde blifva gemensam, öfverläkaretjensten vid asylen, hufvudsakligen till förebyggande af förvecklingar, borde förenas med öfverläkaretjensten vid Upsala hospital, hade nemligen funnit det vilkor böra härför uppställas, att sistberörda tjenst skildes från den dermed nu förenade extra ordinarie professuren i psykiatri vid Upsala universitet. Skulle detta vilkor ej kunna uppfyllas, hade kommissionen, som befarat stora framtida olägenheter af berörda extra ordinarie professurs förenande med öfverläkaretjensten vid den ifrågasatta stora anstalten, afstyrkt asylens förläggande vid Upsala hospital och i sådant fall förordat omförmälda byggnadsplats vid Örebro.

Beträffande storleken af den tillämnade asylen hade kommissionen anfört bland annat följande. De komiterade, som år 1886 afgifvit förslag om

inrättande af en asyl vid Lund, hade ansett, att vid bestämmandet af den storlek, som lämpligen borde tillkomma en asyl för sinnessjuka i vårt land, 600 till 1,000 sjukplatser kunde antagas såsom temligen passande, enär mindre anstalter icke kunde erhållas tillräckligt billiga och mycket större anstalter syntes blifva svåra att administrera, om de skulle hafva lokalstyrelse och ekonomi gemensamma med ett närbeläget hospital af betydligare storlek. Komiterade hade derför föreslagit, att asylen vid Lund skulle beräknas att genast kunna upptaga 684 sjuke, hvilket antal sedermera genom tillbyggnad skulle kunna ökas med omkring 150 sjukplatser. Den tid, som förflutit sedan denna för våra förhållanden stora sjukvårdsinrättning tagits i bruk, vore ännu ganska kort, men enskildheterna vid de der träffade anordningarna hade likväl hunnit pröfvas. Den erfarenhet, som dervid vunnits, hade icke gifvit någon anledning att öfvergifva de principer, som lagts till grund vid bestämmande af denna anstalts storlek. Med afseende på det stora behofvet af ökadt utrymme inom anstalterna för sinnessjuke vore det visserligen en fördel, om platsernas antal kunde sättas högre inom de asyler, som hädanefter komme att byggas, helst som underhållskostnaden för hvarje enskild sjuk derigenom jemväl borde kunna något minskas; men dessa fördelar skulle möjligen komma att åtföljas af olägenheter, hvilkas omfattning ännu icke kunde beräknas. Administrationen af så stora anstalter förutsatte betingelser, hufvudsakligen med afseende på den dagliga provianteringen, som ännu icke vore fullt pröfvade, och sammanförandet af ett så betydligt antal sinnessjuka menniskor på samma ställe manade äfven till någon varsamhet, intill dess ökad erfarenhet hunnit vinnas med afseende å asylvården i allmänhet. Af dessa skäl hade kommissionen föreslagit, att sjukplatsernas antal inom den blifvande asylen måtte bestämmas till omkring 800 med 400 patienter af hvartdera könet.

Kommissionen hade låtit uppgöra ritningar och kostnadsförslag öfver den tillämnade asylen med fästadt afseende å dess förläggande vid Upsala, men hade tillika förklarat, att dessa ritningar och kostnadsförslag kunde bibehållas oförändrade, derest asylen förlades till Örebro, blott de granskades och kompletterades för beredande bland annat af tvätt- och bagarestuga jemte bostad åt syssloman. Äfven om kostnadsförslaget härigenom skulle komma att något ökas, hvilket kommissionen ingalunda ansett säkert, enär byggnadsmaterialierna i Örebrotrakten vore billigare och transportkostnaderna mycket lägre än i Upsala, syntes skilnaden i anläggningskostnad blifva relativt obetydlig.

Kostnaden för de till asylen i dess helhet erforderliga arbeten, byggnader, värmeledning samt kallvatten-, varmvatten- och kloakledningar m. m. hade kommissionen beräknat till 1,422,037 kronor. Som antalet patient- eller sängplatser inom asylen enligt förslaget skulle komma att uppgå till 828, blefve kostnaden för hvarje sjukplats 1,717 kronor 44 öre. Jemförde man

härmed kostnaden för hvarje patient å förut uppförda sjukvårdsinrättningar, befunnes, att priset för sjukplats i andra under senare år verkstälda hospitalsbyggnader utgjort vid

Lunds hospital	4,951	kronor
tillbyggnaden af Hernösands hospital	3,160	„
mansafdelningen vid Upsala „	4,700	„
Kristinehamns „	3,030	„
Piteå „	3,328	„
Lunds asyl	1,726	„

Beträffande Vadstena asyl hade kostnaden för hvarje sjukplats beräknats till 1,029 kronor. Vid denna jemförelse borde ej förbises, att kostnaden för sängplats skulle blifvit icke obetydligt lägre, derest man ej i förslaget dels, med hänsyn till nutidens fordran på trygghet mot eldfara och till sanitära fördelar, utbytt träbjelkar och vanlig trossfyllnad mot jernbjelkar och betonhvalf, dels ock inberäknat kostnaderna för elektrisk belysning och varmvattenberedning med ledningar vid asylen.

Rörande behofvet af en ny större asyl för sinnessjuke hade medicinalstyrelsen i sin förut omnämnda skrifvelse yttrat, bland annat, följande. Sedan kommissionen tillsattes hade behofvet af platser för sinnessjukes vård icke minskats, oaktadt den stora asylen i Lund sedan dess blifvit fullt belagd. Den 15 juni 1893 hade å rikets hospital alla platser varit använda, med undantag af några få för tillfället lediga, och å somliga hospital hade till och med öfvertaliga sjuka intagits. Detta oaktadt hade vid nämnda tidpunkt 310 till hospitalsvård berättigade sinnessjuke afvaktat blifvande lediga platser, hvaraf framginge, att ett stort behof förefunnes af ökade sjukvårdsanstalter för dessa många olyckliga. Utan tvifvel funnes dessutom ett stort antal sinnessjuke, för hvilka man icke sökt plats, enär man af erfarenhet visste, att intagning å hospital ofta fördröjdes, stundom i åratal, af brist på utrymme.

Beträffande valet af plats för den blifvande asylen hade medicinalstyrelsen förklarat sig dela den uppfattning, som gjort sig gällande hos kommissionen. Medicinalstyrelsen ansåge äfven, att ett med asyl förenadt hospital icke med fördel kunde förvaltas af *en* direktion och två med hvarandra likställda och af hvarandra oberoende öfverläkare, utan att *en* öfverläkare borde vara chef för båda anstalterna, på sätt i Lund med god framgång tillämpats. I sådant fall måste emellertid, enligt medicinalstyrelsens åsigt, öfverläkaren vara teoretiskt och praktiskt väl förtrogen så väl med sinnessjukes vård som ock med den vidlyftiga ekonomiska förvaltningen af dessa stora anstalter, hvilket åter icke kunde i allmänhet förutsättas, derest samma öfverläkare tillika skulle vara e. o. professor i psykiatri vid Upsala universitet och tillsättas hufvud-

sakligen på grund af bättre vitsordade lärdomsmeriter utan behörigt afseende vid ådagalagd förmåga både såsom hospitalsläkare och såsom administratör. Om deremot hinder skulle möta för genomförande af den förändring beträffande tillsättning at öfverläkaretjensten, som kommissionen föreslagit, förklarade sig medicinalstyrelsen, med kännedom om hospitalets och asylens beroende af öfverläkarens praktiska förmåga samt dennes stora inflytande på det hela och särskildt på den ekonomiska förvaltningen, lika med kommissionen afstyrka asylens förläggande till Upsala och i stället tillstyrka, att asylen måtte få sin plats i närheten af Örebro, samt att utredning snarast möjligt måtte ega rum beträffande de relativt obetydliga förändringar i kostnadsförslagen, som kunde betingas af det förändrade läget.

Under förutsättning, att asylen komme att anordnas i samband med Upsala hospital och att kompetensvilkoren för öfverläkaretjensten komme att ändras i antydd rigtning, hade medicinalstyrelsen hemstält om vidtagande af åtgärder för erforderligt jordområdes förvärfvande åt asylen samt om beredande af medel dertill och för anordnande af byggnader åt asylen äfvensom för åvägabringande i samband dermed af nödiga förändringar vid Upsala hospital.

För den ifrågasatta asylen vid Upsala skulle enligt det uppgjorda förslaget behöfvas, så snart arbetet kunde börjas, en del af kronoparken Åsen jemte det närliggande kronojägarebostället med samma namn. För patienternas sysselsättning med jordbruk komme dock framdeles att erfordras en större jordareal, hvarför det närbelägna akademihemmanet Hammarby borde förvärfvas.

Med afseende å berörda, för asylen erforderliga jordområden samt de vilkor, under hvilka desamma kunde för ändamålet förvärfvas eller till användning för asylens behof upplåtas, lemnas härefter å sid. 10—16 i statsrådsprotokollet en redogörelse, till hvilken utskottet tillåter sig att hänvisa.

Vidare inhemtas af statsrådsprotokollet, att enligt den uppgjorda byggnadsplanen asylen skulle bestå af nio från hvarandra skilda paviljonger, så grupperade i förhållande till hvarandra som en bland ritningarna befintlig situationsplan utvisade. Af nämnda paviljonger vore tre afsedda för manliga och tre för qvinliga patienter, en till administrationsbyggnad, en till ekonomibyggnad, inrymmande kök m. m., samt en till verkstadsbyggnad. På lämpliga ställen inom asylområdet skulle uppföras dels en större rotfruktskällare med sköljbassin för rengöring af potatis, dels ock en mindre tvättstuga. Hospitalets gamla kök inom nya mansafdelningen skulle apteras till bagerilokal, hvilket kunde ske med ringa byggnads- och ändringsarbete. Det gamla tvätthuset skulle utvidgas genom en tillbyggnad af sten samt förses med nödiga tvättmaskiner, lämpade efter det ökade patientantalet, så att den gamla tvättanstalten efter tillbyggnaden jemte nyssnämnda mindre tvättstuga vid asylen blefve tillräcklig för både hospitalet och asylen. Från det nuvarande pumphuset vid hospitals-

källan skulle nedläggas en sjelfständig vattenledning direkt upp till en reservoar i asylens vattentorn, derifrån vatten sedan skulle ledas till asylens alla paviljonger. Det gamla, å hospitalets område befintliga vattentornet kunde ej begagnas för asylen, dels emedan det befunne sig för lågt i förhållande till asylen, dels enär det ej vore tillräckligt stort för båda anstalterna. Emellertid vore föreslaget att genom ett rör af lämpliga dimensioner, försedt med afstängningskran, förena de båda vattenledningarna, så att man vid behof, t. ex. vid möjligen inträffande eldsolycka vid hospitalet, kunde hafva tillgång till vatten från asylens reservoar, hvars botten skulle ligga 43,7 meter öfver nollpunkten, under det att i gamla vattentornet reservoirens botten befunne sig 33,5 meter öfver nämnda punkt. Från asylens samtliga byggnader skulle kloakledning anläggas ned till lämplig plats vid Fyrisån utför den starkt sluttande åsen.

I anslutning till hospitalets spårväg skulle en sådan väg af samma spårvidd anläggas fram till asylen och utmed alla dess paviljonger. För asylens behof skulle vidare stall med vagnshus inredas i en stallbyggnad, som redan funnes å kronojägarebostället. Stallbetjeningen skulle erhålla bostäder i de gamla åbyggnaderna inom samma lägenhet.

Å sid. 17 och 18 i statsrådsprotokollet redogöres härefter för det af kommissionen framlagda förslag till uppvärmning och ventilation af vissa byggnader samt varmvattenberedning vid asylen; och skulle enligt detta förslag kostnaden för de anläggningar, som vore afsedda för uppvärmning och ventilation af de sex sjukvårdspaviljongerna och maskinhuset samt för varmvattenberedningen, uppgå till sammanlagdt 135,500 kronor. För ekonomibyggnaden skulle tillkomma anordningar för uppvärmning och ventilation af kök och diskrum. I dessa skulle placeras värmeelement, försedda med rörledningar för ånga och kondensationsvatten äfvensom med ventiler. Administrationsbyggnaden och verkstadshuset skulle uppvärmas medelst kaminer och kakelugnar.

Öfverintendentsembetet, som den 21 november 1893 afgifvit infordradt utlåtande i ärendet, hade, enligt hvad departementschefen meddelat, dervid anfört, dels att embetet icke funnit anledning till erinran mot sjelfva byggnadsritningarna, dels att, ehuru de underställda kostnadsförslagen, i hvad de afsåge uppförandet af ifrågavarande byggnader, synts embetet med tillämpning af de grunder, hvarefter embetet plägade granska dylika förslag, väl lågt beräknade, embetet dock icke ansett sig böra mot desamma framställa någon anmärkning. Beträffande förslagen till uppvärmning, ventilation och varmvattenledning hade deremot i ett af öfverintendentsembetet såsom eget yttrande åberopadt memorial framstälts åtskilliga anmärkningar, på grund hvaraf nämnda förslag ansetts böra undergå omarbetning efter delvis förändrade grunder. Beträffande denna fråga, hvaröfver yttranden vidare afgifvits af medicinalstyrelsen och öfverintendentsembetet samt styrelsen för tekniska högskolan, får utskottet hänvisa

till den å sid. 19—28 i statsrådsprotokollet lemnade redogörelsen och vill här endast meddela, att den af öfverintendentsembetet tillstyrkta förändrade anordningen af värmeledningen beräknats medföra en kostnad utöfver det ursprungliga förslaget af 26,000 kronor; och har medicinalstyrelsen ansett, att detta belopp borde till mötande af alla eventualiteter tilläggas den först beräknade kostnadssumman.

Enligt hvad af statsrådsprotokollet vidare inhemtats, äro i ett vid kommissionens omförmälda skrifvelse fogadt sammandrag af uppgjorda speciella beräkningar kostnaderna för hela den ifrågasatta byggnadsanläggningen för en asyl vid Upsala hospital upptagna sålunda:

administrationsbyggnaden	kronor	83,000:	—
paviljong för lugna patienter, män	„	130,500:	—
„ „ „ „ qvinnor	„	130,500:	—
„ „ osnygga och oroliga patienter, män	„	142,000:	—
„ „ „ „ „ „ qvinnor	„	142,000:	—
cellpaviljong för män	„	117,500:	—
„ „ qvinnor	„	117,500:	—
ekonomibyggnaden	„	73,000:	—
verkstadshuset	„	28,800:	—
tillbyggnad af gamla tvättinrättningen	„	14,500:	—
cementarbeten till administrationsbyggnaden och sjukvårdspaviljongerna	„	105,511:	—
värme- och ventilationsledningar samt varmvattenberedning	„	135,500:	—
vatten och afloppsledningar	„	63,700:	—
elektrisk belysning	„	47,000:	—
spårväg med vagnar	„	9,179:	50
apparater för ångköket	„	14,230:	10
„ „ tvättinrättningen	„	12,945:	—
inredning af bageri i gamla köket	„	6,000:	—
vatten- och afloppsledningar för d:o	„	671:	25
planeringsarbeten och stängsel	„	12,000:	—
åskledare	„	6,000:	—
rotfruktskällare	„	10,000:	—
stall m. m.	„	2,000:	—
ny tvättstuga för asylen	„	10,000:	—
oförutsedda kostnader	„	8,000:	15
För uppvärmningsanläggningen skulle, enligt hvad förut blifvit nämndt, tillkomma	„	26,000:	—
Summa	kronor	1,448,037:	—

Dessutom skulle, på sätt departementschefen erinrat vid redogörelsen för det område, som ansetts behöfva för asylen förvärfvas, åtgå		
till inlösen af kronojägarebostället Åsen med derå uppförda hus	kronor	7,650: —
till inköp af akademihemmanen Hammarby	„	23,121: —
Hela det erforderliga anslaget skulle alltså utgöra	kronor	1,478,808: —

Departementschefen har härefter redogjort för innehållet i ett af medicinska fakulteten vid Upsala universitet afgifvet, af universitetskanslern med skrifvelse den 28 oktober 1893 till Kongl. Maj:t öfverlemnadt yttrande i ärendet. I detta yttrande hade fakulteten uttalat sin mening om den föreslagna asylens ställning till det nuvarande hospitalet vid Upsala med afseende å så väl administrationen som ock särskildt chefskapet å de förenade anstalterna samt sättet och kompetensvilkoren för öfverläkaretjenstens tillsättande, äfvensom angående undervisningen i psykiatri vid Upsala universitet. Beträffande dessa frågor, öfver hvilka medicinalstyrelsen uti infordradt utlåtande af den 22 november sistnämnda år vidare yttrat sig, får utskottet hänvisa till hvad å sid. 29—37 i statsrådsprotokollet blifvit meddeladt.

Slutligen har departementschefen för egen del yttrat:

"Af den redogörelse, som lemnats angående antalet sinnessjuke i vårt land och tillgången på platser för deras vård å hospital eller asyler, framgår, att ett stort och oafvisligt behof af nya sådana platser ännu allt jemt gör sig gällande. Oaktadt de flesta af dessa vårdanstalter belagts med ett större antal sjuke, än som ursprungligen med hänsyn till derför användbart utrymme beräknats, funnos, enligt hvad medicinalstyrelsen i underdånig skrifvelse den 12 december 1894 meddelat, den 1 i samma månad 377 till hospitals- eller asylvård berättigade sinnessjuke antecknade såsom afvaktande tillfälle att blifva intagna å derför tjenlig anstalt. För att tillgodose nämnda behof lärer det blifva nödvändigt, att en större vårdanstalt med det snaraste inrättas, och synes mig i sådant afseende en asyl, som kan inrymma omkring 800 sjuke, bäst lämpa sig för våra förhållanden. Kan en sådan anstalt förläggas i närheten af ett redan befintligt hospital, beredas derigenom så vigtiga fördelar för sjukvården och ekonomien, att man bör gifva företrädet åt en dylik anordning, om afsevärda hinder derför ej möta. Af de två platser, som asylkommissionen och medicinalstyrelsen ansett nu kunna ifrågakomma för anläggande af en asyl, är endast den vid Upsala belägen i närheten af ett hospital. Denna plats har af samtliga, som i detta ärende yttrat sig, ansetts i allo tjenlig för en asylanläggning, hvaremot rörande lämpligheten af den andra påtänkta byggnadsplatsen, vid Alnängarna i närheten af Örebro, framstälts betänkligheter.

En af asylkommissionens medlemmar har ansett denna plats dels vara otillräcklig för en så stor anstalt, som ifrågasatts, dels ligga allt för lågt, för att man der skulle kunna vinna fullt goda sanitära förhållanden. Äfven kommissionens öfriga ledamöter hafva ansett det icke vara utredt, att höjdförhållandena vid denna plats medgifva nödig lutning för afloppsledningar m. m.; hvarjemte kommissionen i sin helhet såsom en stor och afsevärd olägenhet anmärkt, att, på sätt förut omnämnts, platsen är skoglös samt utsatt för nordliga och ostliga vindar. Mot asylens förläggande invid Upsala hospital har endast erinrats af asylkommissionen och medicinalstyrelsen, att, då i sådant fall öfverläkaren vid hospitalet derjemte bör fungera i samma egenskap vid asylen, hvilket äfven vederbörande akademiska myndigheter förordat, öfverläkarens tid varder så upptagen af sjukvården och öfriga förvaltningsgöromål, att han ej gerna kan medhinna att tillika vara e. o. professor i psykiatri, hvarjemte kommissionen och medicinalstyrelsen framhållit de stora svårigheter, som i följd af nu gällande bestämmelser rörande dessa förenade tjensters tillsättande möta för att få en lämplig person till chef för ifrågavarande två betydliga vårdanstalter. Det ligger i sakens natur, att e. o. professorsbefattningen i psykiatri, om den skall vara förenad med öfverläkaretjensten, endast kan betraktas såsom ett mera tillfälligt uppdrag, och att man då i främsta rummet bör sörja för att dessa befattningar beklädas af en person, som kan uppfylla de fordringar, hvilka måste ställas på honom i egenskap af öfverläkare. Såsom chef för hospitalet och asylen, hvilka båda anstalter äfven enligt min åsigt böra stå under en gemensam öfverläkare, måste han hafva sin verksamhet rigtad ej mindre på vården af omkring 1,200 patienter än äfven på förvaltningen i öfrigt af dessa två betydliga anstalter med deras vidlyftiga ekonomi. Om än under vissa förhållanden en person möjligen skulle kunna vid sidan af dylika omfattande och magtpåliggande göromål jemväl meddela undervisning åt studerande i psykiatri, torde dock klokheten bjuda, att man vid en sådan anordning i första hand tillser, att ej derigenom en mindre sorgfällig skötsel af hospitalets och asylens angelägenheter vedervågas. Den skada och förlust, som i sådant fall kunde uppkomma, skulle mångdubbelt uppväga den besparing, som genom föreningen af ifrågavarande befattningar vinnes. Förr eller senare lärer det ock blifva behöfligt att vid Upsala universitet upprätta en särskild lärostol i nervsjukdomar, hvilken sysslas innehafvare derjemte torde kunna fullgöra den undervisningsskyldighet, som hittills ålegat e. o. professorn i psykiatri. Då så är, anser jag, att, om den påtänkta asylen skall förläggas invid Upsala hospital, öfverläkaretjensten vid dessa anstalter icke under alla förhållanden bör vara förenad med e. o. professuren i psykiatri vid nämnda universitet. För denna lärarebefattnings skiljande från öfverläkaretjensten torde ej heller hinder möta. Genom ett förbehåll i fullmagten för den blifvande

öfverläkaren kan han nemligen förpligtas att frånträda e. o. professorsbefattningen och dermed förenade aflöningsförmåner, när Eders Kongl. Maj:t finner sådant lämpligt; och då alltid åtskilliga år måste förflyta, innan en sådan asyl som den nu ifrågasatta kan blifva färdig att tagas i bruk, kunna under tiden de åtgärder hinna att vidtagas, som må finnas nödiga, för att, sedan öfverläkaretjensten blifvit skild från e. o. professuren i psykiatri, bereda undervisning i detta ämne åt studerande vid universitetet.

Goda skäl synas mig således tala för att en asyl inrättas vid Upsala hospital. De jordområden, som härför skulle erfordras, torde kunna förvärfvas i enlighet med hvad domänstyrelsen och kammarkollegium i sådant afseende tillstyrkt. I följd af kronojägarebostället Åsens öfverlåtande till asylen måste visserligen, intill dess annat boställe kan hinna anskaffas åt kronojägaren, särskild ersättning beredas honom med 325 kronor om året; men, enligt hvad jag inhemtat, lärer någon höjning i det bestämda anslaget till skogsstaten ej erfordras till bestridande af denna ökade utgift, utan torde lösesumman för berörda boställe i sin helhet kunna såsom uppbördsmedel tillgodoföras reservationsanslaget till kronoskogarnes förvaltning och befrämjande af skogsväsendet i allmänhet. Mot den för asylen uppgjorda byggnadsplanen och den för hela ifrågavarande anläggning beräknade kostnaden synes mig ej något väsentligt vara att erinra, blott det, på sätt medicinalstyrelsen hemstält, iakttages, att det för anordnande af värmeledning m. m. ursprungligen föreslagna beloppet ökas med 26,000 kronor, så att möjlighet beredes att vid asylen göra en central ångpanneanläggning för uppvärmningen, om sådant skulle befinnas tjenligast, hvarjemte slutsumman torde böra afrundas uppåt till jemnt 10,000-tal för att täcka en del utgifter för erforderliga jordområdens förvärfvande, särskildt Hammarbyhemmanens upplåtande till asylen vid en närmare liggande tidpunkt än nuvarande arrendeperiods utgång.“

På grund af hvad i detta ärende förekommit och då med afseende å angelägenheten af asylens snara fullbordan anslaget för nästkommande år icke synes böra sättas till lägre belopp, än det som af Kongl. Maj:t föreslagits, hemställer utskottet,

att Riksdagen, utan afseende å herr friherre Klinckowströms i ämnet gjorda yrkande, må bifalla Kongl. Maj:ts förevarande framställning.

66:o) På grund af derom af Kongl. Maj:t gjord framställning får utskottet hemställa, *Ang. anslag till Jerfsö sjukhus för spetelske.*

att Riksdagen, i öfverensstämmelse med hvad för flera föregående år egt rum, må för år 1896 på extra stat bevilja ett anslag af 14,000 kronor till understöd åt *Jerfsö sjukhus för spetelske*, under vilkor att Gefleborgs läns landsting dertill för samma år anvisar 4,000 kronor och medgifver, att spetelske äfven från andra län må vid sjukhuset erhålla vård, i den mån utrymmet sådant medgifver.

Diverse anslag.

Ang. anslag till svenska fornskriftsällskapet. [62.]

67:o) På grund af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen, i likhet med hvad för flera föregående år egt rum, må jemväl för år 1896 på extra stat anvisa ett belopp af 2,000 kronor till *svenska fornskriftsällskapet.*

Ang. anslag till beredande af religionsvård åt svenske sjömän m. fl. i utländska hamnar. [63.]

68:o) Likaledes på grund af derom utaf Kongl. Maj:t gjord framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen, på sätt för flera föregående år egt rum, må till *beredande af religionsvård åt svenske sjömän m. fl.* i utländska hamnar bevilja ett extra anslag för år 1896 af 10,000 kronor.

Ang. åtgärder för en förbättrad religionsvård inom Hernösands stifts finsktalande församlingar. [64.]

69:o) Sedan 1893 års Riksdag, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, på extra stat beviljat dels till anställande af två kontraktsadjunkter inom Vesterbottens fjerde kontrakt 12,000 kronor, deraf 4,000 kronor att utgå under år 1894, dels till resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter 1,500 kronor, deraf 500 kronor att utgå under år 1894, dels ock till två stipendier för utbildande vid universitetet af prester, förtrogna med finska språket, 4,500 kronor, deraf 1,500 kronor att utgå under år 1894 äfvensom åt Kongl. Maj:t öfverlemnat att meddela de närmare bestämmelser, som kunde erfordras rörande anslagens användande, samt nästlidna års Riksdag af sålunda beviljade belopp anvisat för år 1895 af anslaget till kontraktsadjunkterna 4,000 kronor, af anslaget till resekostnadsersättning åt desse 500 kronor, samt af det till stipendiers inrättande beviljade anslag 1,500 kronor, har Kongl. Maj:t, som den 2 juni 1893 i ofvannämnda afseenden meddelat

närmare bestämmelser, nu föreslagit Riksdagen att af återstående belopp anvisa för år 1896 af anslaget till kontraktsadjunkterna 4,000 kronor, af anslaget till resekostnadsersättning åt desse 500 kronor samt af det till stipendiers inrättande beviljade anslag 1,500 kronor.

Utskottet hemställer,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Ang. anslag till nordiska museet. [65.]

70:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen, i likhet med hvad för hvart och ett af åren 1891—1895 egt rum, må på extra stat för år 1896 anvisa ett belopp af 25,000 kronor, att ställas till styrelsens för *nordiska museet* förfogande för att enligt dess bestämmande användas för museet tillhörande ändamål.

Ang. anslag till en tidskrift för landsmål m. m. [66.]

71:o) Utskottet hemställer,

att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och i likhet med hvad för flera föregående år egt rum, må för år 1896 anvisa ett extra anslag af 3,150 kronor, att på de vilkor, Kongl. Maj:t kan finna godt bestämma, användas till understöd för utgifvande äfven under år 1896 af tidskriften »*Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif.*»

Ang. anslag till tidskriften »Nordiskt medicinskt arkiv.» [67.]

72:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »*Nordiskt medicinskt arkiv*» på extra stat för år 1896 bevilja ett anslag af 3,000 kronor.

Departementschefen har i detta ärende anfört, hurusom, sedan alltifrån år 1876 af reservationsanslaget till resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgifvande bidrag till vexlande, dock i allmänhet mindre betydande belopp lemnats för vidmagthållande af den utaf professorn Axel Key redigerade tidskriften »*Nordiskt medicinskt arkiv*», Kongl. Maj:t i 1894 års statsverksproposition, då nyssnämnda anslag länge befunnits otillräckligt för tillfredsställande af de anspråk, som derpå ställdes, och professor Key begärt förhöjdt understöd, föreslagit Riksdagen att på extra stat för år 1895 anvisa ett belopp af 3,000 kronor såsom understöd för fortsatt utgifvande af sagda tidskrift.

Med afseende å detta förslag yttrade Riksdagen i skrifvelse angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, att, då, enligt hvad i statsrådsprotokollet blifvit meddeladt, utgifvandet af ifrågavarande tidskrift visat sig medföra en årlig förlust af mer än 3,200 kronor, som blott till en mindre del ersatts genom det statsbidrag, som kunnat beredas från anslaget till resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgifvande, funne Riksdagen med hänsyn till denna tidskrifts betydelse för den medicinska forskningen i vårt land angeläget, att dess fortfarande utgifvande blefve genom ett ökadt understöd af allmänna medel tryggadt. Då det emellertid borde vara möjligt att äfven framdeles från nyssnämnda anslag bereda tidskriften något årligt bidrag, syntes det Riksdagen, som om det särskilda anslag, hvilket till understöd för densammas utgifvande borde ifrågakomma, lämpligen kunde till 2,000 kronor begränsas, i anledning hvaraf Kongl. Maj:ts framställning på det sätt bifölls, att Riksdagen på extra stat för år 1895 anvisade ett belopp af 2,000 kronor såsom understöd för fortsatt utgifvande af berörda tidskrift.

Enligt hvad departementschefen vidare meddelat, hade Kongl. Maj:t, som lika med Riksdagen funnit angeläget, att tidskriftens bestånd tryggades, genom beslut den 20 december 1894 från anslaget till resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgifvande tillagt professor Key för tidskriftens utgifvande under år 1895 ett belopp af 1,000 kronor, hvarigenom statsunderstödet för sagda år bragts upp till en summa af 3,000 kronor. Anlitandet af en sådan nödfallsutväg syntes dock för framtiden blifva nästan omöjligt, så vidt icke andra högst behjertansvärda kraf på understöd från berörda reservationsanslag skulle afvisas. I detta hänseende har departementschefen erinrat, att sammanlagda beloppet af de understöd derifrån, som för år 1895 begärts för utgifvande af vetenskapliga arbeten m. m., uppgått till öfver 20,000 kronor. Efter det från anslagets summa, 24,000 kronor, afdragits 10,500 kronor, som städse utginge till resestipendier för vetenskapsidkare vid universiteten samt civile läkare, hade endast 13,500 kronor funnits att fördela, och dervid hade större inskränkningar måst göras än önskligt varit. Det funnes icke någon anledning att antaga, att detta förhållande skulle ändras, såvida icke reservationsanslaget höjdes, hvartill Riksdagen dock hittills icke visat sig villig.

Professor Key hade nu anhållit om understöd för tidskriftens fortsatta utgifvande under år 1896, till hvilken ansökning kanslern för rikets universitet, efter lärarekollegiets vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet hörande, tillstyrkt bifall. Enligt hvad departementschefen hade sig bekant, vore de uppoffringar, professor Key hittills fått vidkännas för denna tidskrift, så betydliga, att han icke vågade ikläda sig vidare kostnader för tidskriften, derest ej större

trygghet bereddes åt företaget genom tillräckliga medels anvisande. Departementschefen vore derför af den mening, att för sådant ändamål borde hos Riksdagen äskas särskildt anslag till hela det belopp, som professor Key angifvit såsom årligen erforderligt af statsmedel för att han skulle blifva i stånd att fortfarande utgifva tidskriften.

Vid det förhållande, att från ofvannämnda anslag till resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgifvande något bidrag till »Nordiskt medicinskt arkiv» icke torde för framtiden kunna påräknas, synes, enligt hvad statsrådsprotokollet gifver vid handen, det fortsatta utgifvandet af denna för den medicinska forskningen i vårt land betydelsefulla tidskrift icke kunna tryggas, med mindre det af Kongl. Maj:t äskade anslaget varder af Riksdagen beviljadt, hvadan utskottet får hemställa,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Rikdagen bifallas.

Ang. anslag till tidskriften »Acta mathematica.» [68.]

73:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att jemväl för år 1896 å extra stat bevilja ett anslag af 4,000 kronor till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »*Acta mathematica*».

Samma belopp, som Kongl. Maj:t sålunda äskat för nästkommande år, har alltsedan 1884 årligen beviljats till understöd åt nämdna tidskrift. Vid öfvervägande af Kongl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet, med hänsyn dertill att de vetenskapsmän, hvilkas arbeten intagits i tidskriften, till största delen varit utländingar, funnit det kunna ifrågasättas, huruvida från vårt land fortfarande borde för detta ändamål lemnas statsbidrag till så högt belopp som hittills; och har utskottet på grund häraf ansett, att ifrågavarande anslag lämpligen kan för nästkommande år nedsättas till 3,000 kronor.

Utskottet hemställer alltså,

att Kongl. Maj:ts ifrågavarande framställning må på det sätt bifallas, att Riksdagen till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften »Acta mathematica» på extra stat för år 1896 beviljar ett anslag af 3,000 kronor.

Ang. anslag till föreläsningskurser för arbetsklassen. [69.]

74:o) Med anledning af Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning hemställer utskottet,

att Riksdagen må för år 1896 bevilja ett extra anslag å 25,000 kronor att användas till understöd åt

sådana anstalter eller föreningar, som anordna *föreläsningskurser för arbetsklassen*, dock under följande vilkor:

att understödsbelopp, som utgifves till hvarje anstalt eller förening, icke får öfverstiga 3,000 kronor för år räknadt;

att kommuner eller enskilde tillskjuta minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdas af en styrelse, som antager föreståndare och lärare;

att föreläsningarna ordnas regelbundet, visst antal timmar i veckan under fem till åtta månader och i väl afpassade kurser; dock att, hvad landsbygden beträffar, Kongl. Maj:t må ega att härutinnan göra de eftergifter, som omständigheterna kunna påkalla;

att anstalten förfogar öfver kunniga och dugliga, för denna undervisning lämpliga lärarekrafter samt tillräcklig och passande undervisningsmateriel;

att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarna eller undervisningen blifva förbjudna; samt

att anstalten eller föreningen skall vara skyldig att underkasta sig de vilkor och kontroller, som i öfrigt af Kongl. Maj:t pröfvas nödiga och lämpliga.

Ang. anslag till precisionsnivellerings-arbeten m. m. [70.]

75:o) På grund af Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning och med erinran, att, för precisionsnivelleringsarbeten i norra Sverige ett extra anslag af 9,000 kronor årligen utgått från och med år 1891 samt att, enligt det af departementschefen vid ifrågavarande ärendes föredragning inför Kongl. Maj:t åberopade statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 11 januari 1890, den totala kostnaden för utförandet af nyssnämnda arbeten beräknats till 72,000 kronor att under åtta år utgå med 9,000 kronor årligen, hemställer utskottet,

att Riksdagen må på extra stat för år 1896 bevilja 12,500 kronor, deraf 9,000 kronor till fortsättande af *precisionsnivelleringsarbetena i norra Sverige*, 2,500 kronor till underhåll och tillsyn af vattenhöjdmätningsstationer m. m. samt 1,000 kronor till fortsatt sammanställning och bearbetande af anteckningar öfver de vid dessa stationer registrerade vattenhöjder.

76:o) Sedan nästlidna års Riksdag, med bifall till Kongl. Maj:ts derom framstälda förslag på extra stat för år 1895 anvisat ett anslag af 4,000 kronor, att mot redovisningsskyldighet ställas till svenska nykterhetssällskapets förfogande för *utgifning och spridning af nykterhetsskrifter*, har, enligt hvad departementschefen till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1895 anmält, nämnda sällskaps styrelse i skrifvelse den 6 oktober 1894, under åberopande af hvad styrelsen i skrifvelsen den 25 september 1893 anfört rörande behofvet af ett årligt understöd af allmänna medel för fullföljande af den verksamhet, som enligt sällskapets stadgar ålåge detsamma, anhållit om utverkande hos Riksdagen af anslag för sagda ändamål till enahanda belopp för år 1896. Med anledning häraf och på hemställan af departementschefen har Kongl. Maj:t ock föreslagit Riksdagen att för år 1896 bevilja ett extra anslag af 4,000 kronor för utgifning och spridning af nykterhetsskrifter. *Ang. anslag till nykterhetsskrifter.* [71.]

Utskottet har visserligen hyst någon tvekan, huruvida det vore välbetänkt att, innan man varit i tillfälle att bedöma användningen af det utaf nästlidna års Riksdag beviljade anslaget, redan nu å nyo anvisa medel för samma ändamål; men med afseende å det behjertansvärda syftet med ifrågavarande anslag har utskottet dock icke velat motsätta sig detsammas beviljande. Utskottet hemställer alltså,

att Riksdagen må jemväl för år 1896 på extra stat anvisa ett anslag af 4,000 kronor, att mot redovisningsskyldighet ställas till svenska nykterhetssällskapets förfogande för utgifning och spridning af nykterhetsskrifter.

77:o) På grund at Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning och under hänvisning till hvad å sid. 140 och 141 i statsrådsprotokollet blifvit i ämnet anfördt, hemställer utskottet, *Ang. understöd åt räddningshemmet för drinkare vid Sans-souci invid Upsala.* [72.]

att Riksdagen må på extra stat jemväl för år 1896 bevilja ett anslag af 2,000 kronor att utgå till understöd åt *räddningshemmet för drinkare vid Sans-souci* invid Upsala på vilkor, som af Kongl. Maj:t pröfvas lämpliga.

78:o) Kongl. Maj:t har föreslagit Riksdagen att till bidrag för betäckande af en del af de med *sjunde nordiska skolmötet* förenade kostnader å extra stat för år 1896 bevilja ett anslag af 10,000 kronor, med rätt för Kongl. Maj:t att låta förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna ifrågavarande belopp. *Ang. anslag till sjunde nordiska skolmötet.* [73.]

På sätt af statsrådsprotokollet inhemtas, grundar sig denna framställning på en af bestyrelsen för det sjunde nordiska skolmötet i skrifvelse till Kongl.

Maj:t den 5 november 1894 gjord ansökning, deri bestyrelsen, jemte meddelande att vid sjette allmänna nordiska skolmötet, som hållits i Köpenhamn sommaren 1890, beslutits, att nästa allmänna skolmöte, till hvilket borde inbjudas företrädesvis lärare och lärarinnor från Sverige, Norge, Danmark och Finland, skulle hållas i Stockholm sommaren 1895, anhållit, att af statsmedel måtte anvisas ett belopp af 10,000 kronor såsom bidrag till betäckande af kostnaderna för sistnämnda möte, det sjunde nordiska skolmötet.

Såsom stöd för denna sin begäran hade bestyrelsen anfört följande.

Då redan sjelfva resan till och uppehållet i hufvudstaden för det stora flertalet lärare och lärarinnor komme att medföra rätt känbara uppoffringar, kunde medlemsafgiften icke sättas till något högre belopp, i alla händelser icke så högt, att dessa afgifter kunde täcka omkostnaderna. En af bestyrelsens första uppgifter måste derför blifva att på annat sätt skaffa bidrag till bestridande af en del af de med ett sådant möte förenade utgifter. Omkostnaderna för ett dylikt möte stege, enligt hvad erfarenheten visat, till ganska afsevärda belopp. Så hade de vid 1880 års möte i Stockholm uppgått till 23,839 kronor, vid 1885 års möte i Kristiania till 24,489 kronor och vid 1890 års möte i Köpenhamn till 40,703 kronor.

I sammanhang med dessa möten plägade anordnas utställningar af undervisningsmateriel och skolmöbler m. m., på det att tillfälle måtte beredas deltagarne att erhålla kännedom om allt, som genom prisbillighet och ändamålsenlighet kunde anses vara mest användbart och möjligt att åt skolorna — så mindre som större — anskaffa, eller hvaraf något särskildt kunde vara att lära.

Önskligt vore, att en sådan utställning kunde komma till stånd äfven vid det stundande mötet. Anordnandet af en dylik, som kunde vara vårt land och dess skolväsende värdig, kräfde emellertid dryga omkostnader, och då bestyrelsen vore lifligt öfvertygad om det stora gagn för undervisning och folkupplysning samt sålunda äfven för samhället i dess helhet, som såväl i nu nämnda som i öfriga hänseenden vunnes genom ett sådant möte, dit deltagare komme att samlas från vårt lands alla delar, äfven de mest aflägsna, vågade bestyrelsen hoppas, att staten nu, i likhet med hvad förut skett, lemnade bidrag till betäckande af en del af de med nämnda möte förenade utgifter.

Det fjerde nordiska skolmötet i Stockholm 1880 hade erhållit ett statsbidrag af 5,000 kronor. Enahanda belopp hade Norges Storting beviljat till det följande mötet i Kristiania 1885. Bidraget af statsmedel till sjette nordiska skolmötet i Köpenhamn 1890 hade utgått med ett betydligt högre belopp, nemligen 12,000 kronor, och till den nu samlade riksdagen i Danmark hade danska regeringen gjort framställning om beviljande af 15,000 kronor till underlättande af Danmarks deltagande i skolmötet i Stockholm instundande sommar.

Under åberopande af de utaf bestyrelsen sålunda anförda skäl har departementschefen hos Kongl. Maj:t hemstält om aflåtande till Riksdagen af den framställning, som ofvan nämnts.

På grund af hvad i ärendet anförts får utskottet hemställa,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Ang. anslag till ersättning för förskott. [74.]

79:o) Enligt hvad af statsrådsprotokollet inhemtas, har statskontoret i skrifvelser till Kongl. Maj:t den 29 november 1893 och den 3 december 1894 till godtgörelse anmält förskott till sammanlagdt belopp af 10,421 kronor 3 öre, hvilket statskontoret på grund af särskilda kongl. bref utbetalt dels till bestridande af kostnaderna för de *särskilda undervisningskurser*, som jemlikt Kongl. Maj:ts den 14 april 1893 fattade beslut samma år anordnats vid universiteten i Upsala och Lund äfvensom vid karolinska mediko-kirurgiska institutet med afseende å kolerasjukdomens igenkännande och bekämpande samt kolerasjukes behandling, dels ock till professorn vid Upsala universitet S. E. Henschen och docenten vid nämnda institut E. Selander, såsom understöd för af dem under år 1893 företagna utrikes resor för inhemtande af upplysningar angående berörda sjukdom m. m.

Likaledes hade statskontoret i skrifvelse af den 3 december 1894 till ersättning anmält ett belopp af 8,407 kronor 50 öre, som statskontoret, på grund af kongl. brefvet den 26 januari samma år, utanordnat såsom godtgörelse åt personer, hvilka tjenstgjort såsom ledamöter å den år 1893 hos medicinalstyrelsen inrättade, numera indragna, *afdelning för ärenden rörande kolerafarsoten*, äfvensom åt derstädes anställda kanslibiträden och en vaktmästare.

Sedan Riksdagen den 20 maj 1892 anhållit, det Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning i hvad mån och under hvilka vilkor ökadt statsunderstöd åt *uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn* kunde böra anvisas, har, enligt hvad departementschefen meddelar, Kongl. Maj:t uppdragit åt en komité att afgifva det utlåtande och förslag i detta afseende, hvartill omständigheterna kunde föranleda. Bemälda komité hade i mars 1894 afgifvit sitt betänkande och förslag. Till betäckande af kostnaderna för komiténs arbeten samt för tryckning af dess betänkande m. m. hade statskontoret på grund af särskilda kongl. bref under förskottstitel utanordnat ett sammanlagdt belopp af 4,478 kronor 97 öre, för hvilket statskontoret i skrifvelse den 11 sistlidne december anhållit om godtgörelse.

I skrifvelse den 6 maj 1893 hade, enligt hvad departementschefen erinrat, Riksdagen hos Kongl. Maj:t anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes för Riksdagen framlägga förslag angående beredande af statsunderstöd för *under-*

visning i qvinlig slöjd vid folkskolorna äfvensom angående de vilkor, som för understödets åtnjutande kunde böra fastställas. För utarbetande af nämnda förslag hade infordrats statistiska uppgifter från de särskilda skoldistrikten i riket. Bearbetningen af dessa uppgifter hade blifvit verkställd af amanuensen i ecklesiastikdepartementet E. G. Norström. Till betäckande af kostnaderna för den verkställda bearbetningen hade på grund af kongl. brefvet den 9 februari 1894 statskontoret under förskottstitel utanordnat ett belopp af 450 kronor, för hvilket statskontoret i sist berörda skrifvelse anhållit om godtgörelse.

Vidare hade statskontoret i samma skrifvelse till ersättning anmält ett belopp af 1,950 kronor, som statskontoret på grund af kongl. brefvet den 6 sistlidne april utanordnat till bestridande af kostnaderna för en utredning rörande *förbättring af pensionsvilkoren i folkskolelärarnes enke- och pupillkassa m. m.*, om hvilken utredning Riksdagen i skrifvelse den 6 maj 1893 hos Kongl. Maj:t anhållit.

Sedan statskontoret i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 28 november 1892 hemstält om godtgörelse för ett sammanlagdt belopp af 2,706 kronor 39 öre, som statskontoret på grund af kongl. brefvet den 16 oktober 1891 sistnämnda år under förskottstitel utanordnat till disposition af domkapitlen i Linköping, Strengnäs, Vesterås, Vexjö, Karlstad och Visby till betäckande af brist, som uppkommit i nämnda *domkapitels expeditionskassor*, hade statskontoret på grund af kongl. brefven den 29 april 1892 samt den 9 februari och den 8 mars 1894 ytterligare för ifrågavarande ändamål till disposition af samma domkapitel jemte domkapitlet i Kalmar förskottsvis utanordnat, under år 1892 ett belopp af 3,800 kronor 38 öre och under år 1894 ett belopp af 3,738 kronor 79 öre, eller tillhopa 7,539 kronor 17 öre. Och hade statskontoret, med anmälan härom, hemstält, det Kongl. Maj:t täcktes förordna om godtgörelse till statskontoret för hela ifrågavarande förskott, tillhopa 10,245 kronor 56 öre.

Till den af Kongl. Maj:t den 7 december 1888 tillsatta komitén för afgifvande af förslag till *ordnande af kyrkoskrifningen* i riket hade statskontoret, på grund af erhållna föreskrifter i kongl. bref af nyssnämnda dag äfvensom i kongl. brefven den 7 november 1890, den 2 april 1891 och den 30 november 1893, af under händer varande medel förskottsvis utbetalt följande belopp, nemligen:

resekostnads- och traktamentsersättning samt arfvoden åt komiténs ordförande och ledamöter	kr.	11,781:	40
till tre ledamöter i komitén såsom ersättning för dem frångångna löneinkomster m. m.	„	691:	66
Transport	kr.	12,473:	06

Transport	kr.	12,473: 06
godtgörelse till den ledamot i komitén, som ombesörjt sekreteraregöromålen och tryckningen af komiténs förslag m. m.	„	2,482: 89
kostnader för biträde vid utarbetande inom ecklesiastikdepartementet af förslag till förordning angående kyrkoböckers förande m. m.	„	525: —
samt för tryckning af sistnämnda förslag m. m.	„	254: 35
Summa	kr.	15,735: 30.

Med anmälan härom hade statskontoret hemstält, att Kongl. Maj:t täcktes förordna om godtgörelse för de förskjutna medlen.

Vidare hade statskontoret till den af Kongl. Maj:t den 31 december 1888 tillsatta kommissionen för *revision af gällande kyrkohandbok*, på grund af erhållna föreskrifter i särskilda kongl. bref dels af sistnämnda dag, dels ock af den 20 april 1892, den 9 och den 18 augusti 1893 samt den 9 november 1894, af under händer varande medel förskottsvis utanordnat följande belopp, nemligen:

resekostnads- och traktamentsersättning åt kommissionens ledamöter	kr.	1,122: 23
arfvoden åt ledamöterna för å revisionsuppdraget nedlagdt arbete	„	3,100: —
godtgörelse för bekostad renskrift	„	50: —
till bestridande af kostnaden för tryckning m. m. af det nya handboksförslaget	„	415: 60
Summa	kr.	4,687: 83.

Med anmälan härom hade statskontoret hemstält, att Kongl. Maj:t täcktes förordna om ersättning till embetsverket för de sålunda förskjutna medlen.

För återgäldande af samtliga ofvanberörda förskott, uppgående till sammanlagdt 56,376 kronor 19 öre, har Kongl. Maj:t af Riksdagen äskat ett extra anslag för år 1896, hvilket anslag, till undvikande af öretal i riksstaten, upptagits till 56,377 kronor.

Hvad beträffar ofvannämnda, af statskontoret täckta brist å tillhopa 10,245 kronor 56 öre, som uppkommit i vissa domkapitels expeditionskassor anser visserligen utskottet, att framställningen angående det behof, som genom nämnda belopp tillgodosetts, bort i annan ordning föreläggas Riksdagen, men vid det förhållande, att beloppet redan blifvit utbetaldt, har utskottet icke annan hemställan att göra, än att ifrågavarande anslag måtte af Riksdagen beviljas; och då utskottet i öfrigt icke haft något att erinra emot hvad Kongl. Maj:t i ofvannämnda hänseenden föreslagit, får utskottet hemställa,

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 26 mars 1895.

På statsutskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.

Reservationer:

vid *punkten 2:o* (angående höjning af anslaget till domkapitlens expeditioner m. m.):

af herrar *G. Sparre*, friherre *F. W. von Otter*, *I. Wijk*, *A. G. L. Billing*, *I. Kerfstedt*, *N. Fosser*, *F. E. Pettersson*, *H. R. Törnebladh*, grefve *F. Wachtmeister*, *T. Nyström* och *C. U. S. Lybeck*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att Kongl. Maj:ts framställning må af Riksdagen på det sätt bifallas, att Riksdagen

1:o) med gillande af hvad enligt statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1895 blifvit hemstäldt rörande konsistorieamanuenserna, extra biträden, vaktbetjening samt skrifmaterialier och expenser äfvensom ersättning för semestervikariat, godkänner den föreslagna aflöningsstaten för konsistorienotarierna under förbehåll, att med löneregleringens inträdande upphör rättigheten till fullmagtslösen och annan expeditionslösen, uppbördsprocenter och provisioner, sammanskott af kyrkor och församlingar samt presterskap, kollekter, äfvensom aflöningsbidrag från domkapitlens expeditionskassor; dock med det undantag, att följande sportler komma att till konsistorienotarierna fortfarande utgå, nemligen:

a) lösen för sådana expeditioner, som part eller annan på egen begäran erhåller eller eljest icke författningsenligt är pligtig lösa;

b) arfvode för förvaltning och redovisning af presterskapet enskildt tillhöriga fonder och kassor samt af sådana fonder, som på grund af enskildes förordnande blifvit stälda under konsistoriernas förvaltning, för såvidt sådant arfvode af presterskapet

blifvit medgifvet eller de enskildes förordnanden derför icke lägga hinder i vägen; samt

c) tills vidare och intill dess annorlunda varder förordnadt arfvode för utdelning af från allmänna barnhuset i Stockholm utgående fosterlöner till underhåll af barn utom barnhuset;

2:o) medgifver, att beträffande pension vid afskedstagandet för konsistorienotarierna må gälla hvad som i allmänhet är eller varder stadgadt för de statens embets- och tjenstemän, hvilkas aflöning är fördelad i lön och tjenstgöringspenningar;

3:o) fastställer följande grunder för den nya löneregleringen:

att konsistorienotarie skall vara underkastad den vidsträcktare tjenstgöringsskyldighet eller jemkning i åligganden, som vid förändrad organisation af domkapitlen eller eljest kan varda föreskrifven;

att med konsistorienotariebefattning, förutom vid Stockholms stads konsistorium, icke må förenas annan tjenst å rikets eller Riksdagens eller kommunens stat, ej heller annan tjenstebefattning, med mindre den finnes icke vara hinderlig för fullgörande af tjenstgöringen å konsistorieexpeditionen;

att de med befattningen förenade tjenstgöringspenningar få uppbäras endast för den tid tjenstens innehafvare verkligen tjenstgjort eller åtnjutit semester, men skola för den tid, han eljest varit från tjenstgöring befriad, utgå till den, som tjensten förrättat;

att konsistorienotarie, som af sjukdom hindras att förrätta sin tjenst, eger uppbära hela lönen, hvaremot sådan tjensteman, som undfår ledighet för svag helsas vårdande, enskilda angelägenheter eller särskilda uppdrag, kan förpligtas att under ledigheten utöfver sina tjenstgöringspenningar afstå så mycket af lönen, som för tjenstens förrättande erfordras eller eljest pröfvas skäligt;

att, der förhöjning af lönen efter viss tids innehafvande af konsistorienotarietjensten anses böra medgifvas, sådan förhöjning icke må inträda, med mindre innehafvaren under mera än fyra femtedelar af denna tid

sjelf bestridt sin eller, på grund af förordnande, annan statens tjenst, dock att härvid icke må föras honom till last den tid, han åtnjutit semester, med iakttagande att den högre aflöningen ej får tillträdas förr än vid början af kalenderåret näst efter det, hvarunder den stadgade tjenståldern blifvit uppnådd; börande löntagaren dervid tillgodoräknas den tid, som före den nya statens utfärdande förflutit från hans antagande eller för den, som jemlikt kongl. brefvet den 26 juni 1891 förordnats, från den tid förordnandet meddelades; samt

att semester må, när sådant utan hinder för göromålens behöriga gång kan ske, åtnjutas af konsistorienotarie under högst en månad årligen; äfvensom

4:o) medgifver, att för bestridande af kostnaderna härför det i riksstaten under åttonde hufvudtitelns anslagsrubrik »domkapitlens expeditioner» uppförda anslag må förhöjas med 69,409 kronor eller till 94,409 kronor, samt att det nu under titel »indelning och dermed jemförlig anvisning på förslag, ersättningar» under nyssnämnda anslagsrubrik upptagna anslag må från riksstaten uteslutas;

af herr *H. P. P. Tamm*, som yrkat, att utskottets yttrande och förslag måtte erhålla följande lydelse:

»Då det sätt, på hvilket domkapitlens tjenstemän för närvarande äro aflönade, grundar sig på ett system, hvars oegentligheter längesedan blifvit allmänt erkända, finner utskottet angeläget, att en tidsenlig reglering af ifrågavarande aflöningsförhållanden icke vidare uppskjutes. Så länge emellertid frågan om domkapitlens omorganisation står på dagordningen och väntar sin lösning, synes det dock icke vara lämpligt att för dithörande tjenstemän göra löneregleringen fullt definitiv; och har utskottet med afseende härå ansett, att den för konsistorienotarierna ifrågasatta pensionsförmånen icke nu bör af Riksdagen medgifvas. I anledning häraf och då Kongl. Maj:ts förslag i öfrigt synes utskottet vara väl grundadt och från dess sida icke föranledt till någon erinran, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med afslag å hvad i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1895 blifvit ifrågasatt rörande pensionsrätt för konsistorienotarierna, må med gillande af hvad i samma protokoll hemstälts rörande konsistorieamanuenserna, extra biträden och vaktbetjening vid domkapitlen samt skrifmaterialier och expenser för dessa myndigheter äfvensom ersättning för semestervikariat, godkänna föreslagen aflöningsstat för konsistorienotarierna och medgifva, att för bestridande af kostnader härför det i riksstaten under åttonde hufvudtitelns anslagsrubrik »domkapitlens expeditioner» uppförda anslag må förhöjas med 69,409 kronor eller till 94,409 kronor, samt att det nu under titel »indelning och dermed jemförlig anvisning, på förslag, ersättningar» under nyssnämnda anslagsrubrik upptagna anslag må från riksstaten uteslutas, allt under vilkor, att, på sätt i statsrådsprotokollet omförmäles, provisionerna å presterskapets enke- och pupillkassas medel komma att ingå till statsverket»;

vid punkten 38:o (angående anslag till det hygieniska museet):

af herrar *A. G. L. Billing*, *I. Kerfstedt*, *N. Fosser*, *T. Nyström*, *O. Jonsson* och *O. A. Ericsson* mot den af utskottet använda motiveringen;

vid *punkten 48:o* (angående anslag till ny byggnad åt tekniska högskolan):

af herr *S. G. von Friesen* mot utskottets motivering;

vid *punkten 73:o* (angående anslag till tidskriften »Acta mathematica»):

af herr *S. G. von Friesen*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att Kongl. Maj:ts framställning måtte oförändrad af Riksdagen bifallas.

Det skulle här antecknas, att herr grefve *G. Sparre* icke inom utskottet närvarit vid behandlingen af de under punkterna 3:o—12:o i förestående utlåtande omförmälda ärenden.

Likaledes skulle här antecknas, att herrar *O. M. Björnstjerna*, *C. Lundeberg*, *G. D. R. Tornerhjelm*, *K. Bohnstedt*, *E. Frœnckel*, *A. P. Danielson*, *K. A. Kihlberg* icke deltagit i ofvannämnda hufvudtitels behandling inom utskottet.

Bil.

Tabell öfver ordinarie anslagen under

	1895 års riksstat anslår:								
	Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning, på *förslag*.				Summa.		
			Friheter och kyrkotionde.		Ersättningar.				
	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	
									Ecklesiastik-
	17,000	—	— —	—	— —	—	17,000	—	Departementschefen
	81,800	—	— —	—	— —	—	81,800	—	Departementets afdelning af Kongl. Maj:ts kansli
	39,300	—	— —	—	— —	—	39,300	—	Riksarkivet
	64,200	—	— —	—	— —	—	64,200	—	Kongl. biblioteket. Nuvarande belopp
									Ökas å anslaget för böckers inköp och inbindning
	46,350	—	— —	—	— —	—	46,350	—	Nationalmuseum (deraf fyra särskilda *reservations-*
	20,660	—	16,000	—	337,087	—	373,747	—	Kleresistaten
	19,159	—	— —	—	5,841	—	25,000	—	Domkapitlens expeditioner
	55,000	—	— —	—	— —	—	55,000	—	Lappmarks ecklesiastikverk, *förslagsanslag*
	713,081	—	35,820	—	— —	—	748,901	—	Universiteten (deraf 162,700 kronor *förslagsanslag*).
									Tillkommer: höjning i anslaget till Upsala universi-
									Till undervisningsmateriel åt seminariet
									europeisk språkforskning
	169,900	—	— —	—	— —	—	169,900	—	Karolinska mediko-kirurgiska institutet
	2,909,404	—	— —	—	— —	—	2,909,404	—	Allmänna läroverken, *reservationsanslag*. Nuvarande
									Ökas med
	5,000	—	— —	—	— —	—	5,000	—	Understöd åt extra ordinarie lärare vid allmänna
									slagsanslag
	100,000	—	— —	—	— —	—	100,000	—	Högre skolor för qvinlig ungdom
	43,500	—	— —	—	— —	—	43,500	—	Högre lärarinneseminariet
	24,406	—	1,010	—	760	—	26,176	—	Pedagogier och folkskolor
Tpt	4,308,760	—	52,830	—	343,688	—	4,705,278	—	

Litt. A.

riksstatens Åttonde hufvudtitel.

		Förslag till blifvande riksstat:							
		Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning, på *förslag*.				Summa.	
				Friheter och kyrkotionde.		Ersättningar.			
		Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
departementet.									
.....		17,000	—	— —	—	— —	—	17,000	—
.....		81,800	—	— —	—	— —	—	81,800	—
.....		39,300	—	— —	—	— —	—	39,300	—
.....	64,200: —								
med	9,000: —	73,200	—	— —	—	— —	—	73,200	—
anslag å tillhopa 14,300 kronor).....		46,350	—	— —	—	— —	—	46,350	—
.....		20,660	—	16,000	—	337,087	—	373,747	—
.....		19,159	—	— —	—	5,841	—	25,000	—
.....		55,000	—	— —	—	— —	—	55,000	—
Nuvarande belopp.....	748,901: —								
tetsbibliotek ..... 9,000: —									
i sanskrit och jemförande indo-									
..... 150: —	9,150: —	722,231	—	35,820	—	— —	—	758,051	—
.....		169,900	—	— —	—	— —	—	169,900	—
belopp	2,909,404: —								
.....	900: —	2,910,304	—	— —	—	— —	—	2,910,304	—
läroverken under förfall på grund af sjukdom, *för-*									
.....		5,000	—	— —	—	— —	—	5,000	—
.....		100,000	—	— —	—	— —	—	100,000	—
.....		43,500	—	— —	—	— —	—	43,500	—
.....		24,406	—	1,010	—	760	—	26,176	—
	Transport	4,327,810	—	52,830	—	343,688	—	4,724,328	—

	1895 års riksstat anslår:								
	Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning, på *förslag*.				Summa.		
			Friheter och kyrkotionde.		Ersättningar.				
	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	
Tpt	4,308,760	—	52,830	—	343,688	—	4,705,278	—	
	4,751,025	—	— —	—	— —	—	4,751,025	—	Folkundervisningen:
									Seminarier för folkskolelärares bildande .....
									Stipendier för seminarieelever.....
									Arfvoden och resekostnadsersättning åt folkskole-
									Undervisningsmateriel m. m. för folkskolor .....
									Understöd åt högre folkskolor .....
									eller ett gemensamt *reservationsanslag*.....
									Till befrämjande af folkundervisningen bland de i
									förslagsanslag .....
									Lönetillskott åt lärare vid folkskolor och små-
									Understöd åt folkhögskolor, *förslagsanslag* .....
									Understöd för aflönande af lärarne vid fortsättnings-
									Bidrag till aflönande af lärare i slöjd vid folk-
									Bidrag till aflönande i vissa fall af vikarie för or-
									skola, *förslagsanslag*.....
	394,975	—	— —	—	— —	—	394,975	—	De tekniska läroverken .....
	37,150	—	— —	—	— —	—	37,150	—	Gymnastiska centralinstitutet.....
	494,750	—	— —	—	— —	—	494,750	—	Medicinalstyrelsen med dithörande stater. Nuvarande
									Tillkommer: till resestipendier åt ordinarie läkare
									hus, *reservationsanslag* .....
	103,500	—	— —	—	— —	—	103,500	—	Hyresersättning åt provinsialläkare, *förslagsanslag*,
	12,000	—	— —	—	— —	—	12,000	—	Bidrag till extra provinsialläkares aflönande, *förslags-*
	32,750	—	700	—	— —	—	33,450	—	Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen .....
	8,250	—	— —	—	— —	—	8,250	—	Ortopediska institutet .....
	57,500	—	— —	—	— —	—	57,500	—	Veterinärundervisningen .....
	7,700	—	— —	—	— —	—	7,700	—	Vaccinationens befrämjande .....
	145,000	—	— —	—	— —	—	145,000	—	Till bestridande af kostnader för allmän helso- och
	3,000	—	— —	—	— —	—	3,000	—	Svenska läkaresällskapet.....
	8,250	—	— —	—	— —	—	8,250	—	Svenska akademien .....
	12,460	—	— —	—	— —	—	12,460	—	Vetenskapsakademien. Nuvarande belopp.....
									Ökas å anslaget till den zoologiska stationen vid
	29,450	—	— —	—	— —	—	29,450	—	Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien (deraf
	4,000	—	— —	—	— —	—	4,000	—	Landtbruksakademien .....
Tpt	10,410,520	—	53,530	—	343,688	—	10,807,738	—	

		Förslag till blifvande riksstat:							
		Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning, på *förslag*.				Summa.	
				Friheter och kyrkotionde.		Ersättningar.			
		Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
Transport		4,327,810	—	52,830	—	343,688	—	4,724,328	—
.....	316,025: —								
.....	75,000: —								
inspektörer	95,000: —								
.....	20,000: —								
.....	20,000: —								
.....	526,025: —								
rikets nordligare trakter bosatta finnar,									
.....	45,000: —								
skolor, *förslagsanslag*.....	3,925,000: —								
.....	55,000: —								
skolan, *förslagsanslag*.....	50,000: —								
skolorna, *förslagsanslag*	110,000: —								
dinarie lärare eller lärarinna vid folk-									
.....	40,000: —	4,751,025	—	— —	—	— —	—	4,751,025	—
.....		394,975	—	— —	—	— —	—	394,975	—
.....		37,150	—	— —	—	— —	—	37,150	—
belopp	494,750: —								
vid länslasarett och dermed likstälda sjuk-									
.....	1,500: —	496,250	—	— —	—	— —	—	496,250	—
högst		103,500	—	— —	—	— —	—	103,500	—
anslag		12,000	—	— —	—	— —	—	12,000	—
.....		32,750	—	700	—	— —	—	33,450	—
.....		8,250	—	— —	—	— —	—	8,250	—
.....		57,500	—	— —	—	— —	—	57,500	—
.....		7,700	—	— —	—	— —	—	7,700	—
sjukvård, *förslagsanslag*..		145,000	—	— —	—	— —	—	145,000	—
.....		3,000	—	— —	—	— —	—	3,000	—
.....		8,250	—	— —	—	— —	—	8,250	—
.....	12,460: —								
Kristineberg med.....	2,000: —	14,460	—	— —	—	— —	—	14,460	—
450 kronor *reservationsanslag*).....		29,450	—	— —	—	— —	—	29,450	—
.....		4,000	—	— —	—	— —	—	4,000	—
Transport		10,433,070	—	53,530	—	343,688	—	10,830,288	—

	1895 års riksstat anslår:								
	Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning, på *förslag*.				Summa.		
			Friheter och kyrkotionde.		Ersättningar.				
	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	
Tpt	10,410,520	—	53,530	—	343,688	—	10,807,738	—	
	61,300	—	— —	—	— —	—	61,300	—	Akademien för de fria konsterna (deraf tvenne *re-*
									Genom ändrad fördelning af anslagen under denna
									kronor till 20,400 kronor, under det att de be-
	51,200	—	— —	—	— —	—	51,200	—	Musikaliska akademien (deraf 6,000 kronor *reserva-*
	75,650	—	— —	—	— —	—	75,650	—	Naturhistoriska riksmuseum
	25,050	—	— —	—	— —	—	25,050	—	Meteorologiska centralanstalten (deraf 16,000 kronor
	250,150	—	— —	—	— —	—	250,150	—	Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda:
									Till befrämjande af döfstummeundervisningen, *för-*
									Institutet för blinda
	9,564	—	— —	—	— —	—	9,564	—	Fattigvården i Stockholm och landsorten
	75,000	—	— —	—	— —	—	75,000	—	Fattigvården i allmänhet, *förslagsanslag*
	95,061	—	4,360	—	— —	—	99,421	—	Lasaretts underhåll
	900,000	—	— —	—	— —	—	900,000	—	Hospitals underhåll, *förslagsanslag*
	78,000	—	— —	—	— —	—	78,000	—	Stora barnhuset i Stockholm
	2,750	—	— —	—	— —	—	2,750	—	Frimurarebarnhuset
	28,380	—	— —	—	— —	—	28,380	—	Barnhusen i landsorten
	25,000	—	— —	—	— —	—	25,000	—	Uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn, *förslags-*
	7,528	—	193,300	—	169,400	—	370,228	—	Kyrkors underhåll
	24,000	—	— —	—	— —	—	24,000	—	Resestipendier samt läroböckers och lärda verks ut-
	80,000	—	— —	—	— —	—	80,000	—	Ålderstillägg, *förslagsanslag*
	1,500	—	— —	—	— —	—	1,500	—	Rese- och traktamentspenningar, *förslagsanslag*
	23,079	—	— —	—	— —	—	23,079	—	Skrifmaterialier och expenser, ved m. m., *förslags-*
									Ökas för jemnande af hufvudtitelns slutsumma med
	15,000	—	— —	—	— —	—	15,000	—	Extra utgifter, *reservationsanslag*
S:a	12,238,732	—	251,190	—	513,088	—	13,003,010	—	

		Förslag till blifvande riksstat:							
		Anvisning i kontant.		Indelning och dermed jemförlig anvisning, på *förslag*.				Summa.	
				Friheter och kyrkotionde.		Ersättningar.			
		Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.	Kronor	ö.
Transport		10,433,070	—	53,530	—	343,688	—	10,830,288	—
servationsanslag å tillhopa 21,400 kronor).									
titel minskas beloppet af *reservationsanslagen* med 1,000									
stämda anslagen ökas med samma summa		61,300	—	— —	—	— —	—	61,300	—
tionsanslag)		51,200	—	— —	—	— —	—	51,200	—
		75,650	—	— —	—	— —	—	75,650	—
reservationsanslag)		25,050	—	— —	—	— —	—	25,050	—
slagsanslag	200,000: —								
	50,150: —	250,150	—	— —	—	— —	—	250,150	—
		9,564	—	— —	—	— —	—	9,564	—
		75,000	—	— —	—	— —	—	75,000	—
		95,061	—	4,360	—	— —	—	99,421	—
		900,000	—	— —	—	— —	—	900,000	—
		78,000	—	— —	—	— —	—	78,000	—
		2,750	—	— —	—	— —	—	2,750	—
		28,380	—	— —	—	— —	—	28,380	—
anslag		25,000	—	— —	—	— —	—	25,000	—
		7,528	—	193,300	—	169,400	—	370,228	—
gifvande, *reservationsanslag*		24,000	—	— —	—	— —	—	24,000	—
		80,000	—	— —	—	— —	—	80,000	—
		1,500	—	— —	—	— —	—	1,500	—
anslag. Nuvarande belopp	23,079: —								
	2: —	23,081	—	— —	—	— —	—	23,081	—
		15,000	—	— —	—	— —	—	15,000	—
	Summa	12,261,284	—	251,190	—	513,088	—	13,025,562	—

Bil. Litt. B.

Tabell öfver Extra ordinarie anslagen under riksstatens Åttonde hufvudtitel.

		Kronor.	ö.
Ecklesiastikdepartementet.			
Riksarkivet:			
Till arfvoden åt extra ordinarie tjenstemän	1,700: —		
„ fortsatt utgifvande i tryck af sådana skrifter och handlingar, som äro af vigt för fäderneslandets historia ...	3,000: —		
„ fortsatt utgifvande af "Svenska riksdagsakter" m. m.	1,500: —	6,200	—
Nationalmuseum:			
För vård, underhåll och tillökning af statens konstindustriella samlingar		4,000	—
Lifrustkammaren:			
För tillsyn, underhåll och vård af samlingarna m. m.		5,800	—
Universiteten:			
Till lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Upsala	6,000: —		
För uppehållande af undervisningen och examinationen i geografi vid universitetet i Upsala	1,000: —		
Till arfvoden åt extra ordinarie amanuenser vid universitetsbiblioteket i Upsala	2,500: —		
„ anskaffande af instrument för zootomiska laboratoriet vid universitetet i Upsala	3,000: —		
„ arfvoden åt två extra biträden vid meteorologiska institutionen i Upsala under det år vissa ifrågasatta molnobservationer komme att pågå	2,500: —		
„ aflöning åt en extra ordinarie professor inom juridiska fakulteten vid universitetet i Lund	4,000: —		
Transport	19,000: —	16,000	—

		Kronor.	ö.
Transport	19,000: —	16,000	—
Till lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Lund	6,000: —		
„ särskildt arfvode åt docenten vid universitetet i Lund Sven Söderberg	2,000: —		
„ personligt lönetillägg åt vice bibliotekarien vid universitetsbiblioteket i Lund August Jakob Theodor Palm	500: —		
„ personligt lönetillägg åt akademikamereraren i Lund Oscar Gerhard Regnell	750: —		
„ arfvoden åt extra biträden vid universitetsbiblioteket i Lund	1,500: —		
„ arfvode åt en instrumentmakare vid fysiologiska institutionen i Lund	500: —		
„ uppförande åt anatomiska institutionen i Lund af en ny byggnad	50,000: —	80,250	—
Karolinska mediko-kirurgiska institutet:			
Till arfvode åt en amanuens vid institutets gynekologiska klinik	900: —		
„ arfvode åt en amanuens vid institutets kemiska laboratorium	900: —		
„ en pediatrisk klinik vid Kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn	1,800: —		
„ en poliklinik för barnsjukdomar i Stockholm	2,800: —		
„ bekostande af teckningar i vetenskapliga ändamål vid institutet	1,500: —		
För anskaffande och underhåll af materiel för oftalmiatriska kliniken vid institutet	500: —	8,400	—
Allmänna läroverken och pedagogierna:			
Till tillfällig löneförbättring åt lärarne vid de allmänna läroverken och pedagogierna	345,725: —		
„ arfvoden åt extra lärare samt till arfvodesförhöjning åt extra ordinarie ämneslärare vid de allmänna läroverken	100,000: —		
„ bestridande af förhöjd aflöning åt ordinarie teckningslärare vid rikets allmänna läroverk under tjenstledighet på grund af sjukdom, *förslagsanslag*	3,000: —	448,725	—
	Transport	553,375	—

		Kronor.	ö.
	Transport	553,375	—
Högre lärarinneseminariet:			
Till tillfällig löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid seminariet	4,000: —		
För fortsatt uppehållande af den valfria fjerde årskursen vid seminariet	3,000: —		
„ beredande af fortsatt undervisning i huslig ekonomi vid seminariet och normalskolan	5,000: —	12,000	—
Folkundervisningen:			
Till löneförbättring åt lärare och lärarinnor vid folkskolelärareseminarierna samt till arfvoden åt teckningslärare för extra tjenstgöring och extra arfvoden åt musiklärare vid dessa seminarier	33,300: —		
„ understöd åt mindre bemedlade lärjungar vid sådana folkhögskolor, som åtnjuta bidrag af statsmedel	15,000: —	48,300	—
De tekniska läroverken:			
Till ny byggnad för tekniska högskolans kemiska och mineralogiska afdelningar samt densammas inredning och utrustning	100,000: —		
„ inköp af maskiner och apparater för mekaniska laborationer vid högskolan	12,000: —		
„ arfvode åt en extra lärare i praktisk elektroteknik vid tekniska högskolan	2,000: —		
„ elektrotekniska apparater och laborationer vid dito	1,200: —		
„ förstärkning af undervisningen vid högskolan	15,800: —		
„ hyresersättning åt professorn i kemisk teknologi vid dito	600: —		
„ förstärkning af lärarekrafterna vid tekniska skolan i Eskilstuna	750: —		
„ understöd åt lägre tekniska yrkesskolor och till bestridande af kostnader för deras inspektion	45,000: —	177,350	—
Gymnastiska centralinstitutet:			
För tillbyggnad af och förändringar inom institutets lokaler äfvensom för anskaffande af behöflig ny materiel		40,000	—
Medicinalstyrelsen med dithörande stater:			
Till arfvode för granskning af hospitalens räkenskaper	1,200: —		
„ uppehållande i Stockholm af en poliklinik för tandsjukdomar	4,000: —	5,200	—
	Transport	836,225	—

		Kronor.	ö.
Transport		836,225	—
Veterinärundervisningen:			
Till reparation och komplettering af åskledarne å veterinärinstitutets byggnader		1,174	—
Vitterhets-, historie- och antiqvitetsakademien:			
Till arfvoden åt vetenskapligt bildade biträden vid ordnandet och vården af de under akademiens inseende stälda samlingar samt till aflöning åt vaktbetjening	4,000: —		
„ undersökning och beskrifning af fäderneslandets fornlemningar m. m.	3,200: —		
„ utgifvande af planschverk öfver fornsaker och andra märkvärdiga föremål i statens historiska museum m. m.	2,000: —		
„ vidtagande af åtgärder för bevarande af vissa kyrkoruiner i Sigtuna	5,000: —	14,200	—
Naturhistoriska riksmuseum:			
Till inköp och insamling af naturalier vid museets afdelning för arkegoniater och fossila växter, till arbetsbiträden derstädes och till bestridande af andra med arbetena vid afdelningen förenade utgifter	2,000: —		
„ vård, underhåll och förkofran af museets etnografiska samling	2,800: —		
„ fortsatt amortering af brist å museets expensmedelsanslag	1,000: —	5,800	—
Meteorologiska centralanstalten:			
För upprätthållande af fullständigt ordnad väderlekstjenst vid anstalten		7,950	—
Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda:			
Till uppehållande af undervisningen vid tre anstalter för öfveråriga döfstumma	49,200: —		
„ handtverksskolan i Kristinehamn för blinda	10,000: —		
„ tryckning af blindskrifter	2,500: —		
„ understöd åt blindlärareelever samt reseunderstöd åt blindlärare	1,200: —	62,900	—
Transport		928,249	—

		Kronor.	ö.
	Transport	928,249	—
Hospitalsvården:			
Till förvärfvande af erforderligt jordområde åt en asyl för sinnessjuke vid Upsala, äfvensom till uppförande af för asylen erforderliga byggnader och för förändring af vissa lägenheter vid Upsala hospital m. m.	500,000: —		
„ understöd åt Jerfsö sjukhus för spetelske	14,000: —	514,000	—
Diverse anslag:			
Till svenska fornskriftsällskapet	2,000: —		
„ beredande af religionsvård åt svenske sjömän m. fl. i utländska hamnar	10,000: —		
„ fortsatt anställande af två kontraktsadjunkter inom Vesterbottens fjerde kontrakt	4,000: —		
„ resekostnadsersättning åt dessa kontraktsadjunkter	500: —		
„ två stipendier för utbildande vid universitetet af prester, förtrogna med finska språket	1,500: —		
„ nordiska museet	25,000: —		
„ understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften "Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen och svenskt folklif"	3,150: —		
„ understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften "Nordiskt medicinskt arkiv"	3,000: —		
„ understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften "Acta mathematica"	3,000: —		
„ understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordna föreläsningskurser för arbetsklassen	25,000: —		
„ fortsättande af precisionsnivelleringsarbetena i norra Sverige, till underhåll och tillsyn af vattenhöjdmätningsstationer m. m. samt till fortsatt sammanställning och bearbetande af anteckningar öfver de vid dessa stationer registrerade vattenhöjder	12,500: —		
För utgifning och spridning af nykterhetsskrifter	4,000: —		
Till understöd åt räddningshemmet för drinkare vid Sans Souci invid Upsala	2,000: —		
„ bidrag för betäckande af en del af de med sjunde nordiska skolmötet förenade kostnader	10,000: —		
„ ersättning för belopp, som af statskontoret förskottsvis utbetalts	56,377: —	162,027	—
	Summa	1,604,276	—

Anm. Öfver anslagen till blindskolan i Vexiö och till uppförande af en ny byggnad för blinda å Tomteboda kommer utskottet att afgifva särskildt utlåtande.

STOCKHOLM, ISAAC MARCUS' BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1895.